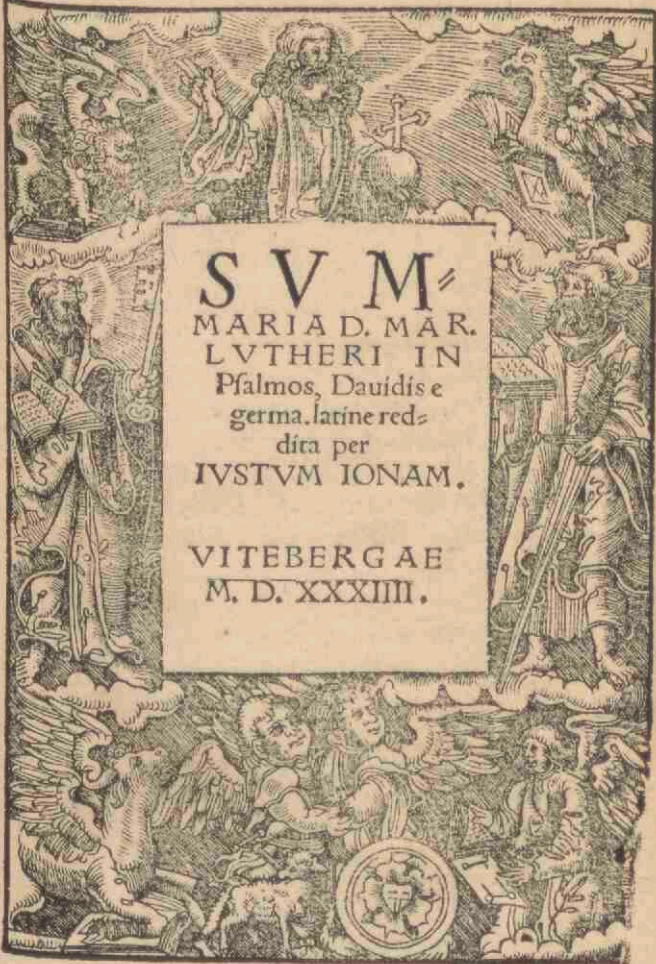

Summaria D. Mar. Lutheri in Psalmos, Daudis,

<https://hdl.handle.net/1874/428529>

S V M^o
 MARIA D. MAR.
 LVTHERI IN
 Psalmos, Davidis e
 germa. latine red-
 dita per
 IVSTVM IONAM.

 VITEBERGAE
 M. D. XXXIII.

M V 2

1850

1851

1852

CLARISSIMO

MO PRINCIPI ET D. D. IOANNI
ERNESTO, DVCI SAXO-
NIAE, LANDGRAVIO
DVRINGIAE, Marchioni
Misniae &c. Domino suo
Clementissimo.

G. & P. Scripsit, Clarissime princeps, D.
MARTINVS Lutherus, ante paucos menses,
summaria in Psalterium Davidis, adeo foeliciter
& breuiter, res maximas complexus, adeo apte,
signate, & diuine tradens grauissima argu-
menta psalmorum, ut haec epitome iusti com-
mentarij uice esse possit. Ipse. n. ut miles Christi,
tanto tempore, tot tentationibus exercitatus,
propter uerbum DEI, tota uita sua, diligenter
inter manus triuit psalterium, eoq; propius &
foelicus affecutus est, affectus et res grauissimas
psalmorum, quo minus similibus certaminum,
& tentationum est rudis.

Quanta diligentia, singulos apices in hoc li-
bro spiritualissimo, peruiderit omniaq; expen-
derit, testatur luculenta ista translatio germa-
nica ex Heb. ad quam haec summaria accommo-

EPISTOLA

data sunt, qua apud germanos homines, aut omnes alias etiam gentes, nihil eius generis unquam in sacris, quicquam editum est, subactius aut absolutius, atque utinam incumberent piorum ingenia, ut aliquid non dissimile, ex Hebræo in latinum, transfundi posset. Apud doctos et pios, si conferant Lutheri translationem, tum ad fontes Hebræum ad alios interpretes, res ostendet, quantum aliarum sit discrimen.

Circumferuntur tot iam annis translationes germanicæ in psalterium, in quibus cum uerbum ex uerbo redditum sit, adeo obscurantur et fœde deformantur omnia, ut in authore tam graui, uim illam natiuam ipsaque pondera uerborum et sententiarum, alienis ineptijs palam obruta et amissa uideas, ut uix aliquid possis agnoscere Davidis, Non aliter atque si formosa aliqua facies, ita sit deformata, uulneribus, tabo et sanguine, ut ne figuram quidem hominis queas agnoscere.

Tot commentarij ueterum, qui quidem extent, non multum contulerunt, ad intelligendum psalterium. Augustinus uir tantus, pius potius cogitationes quasdam ad singulos uersus effudit, quæ aperuit psalterium. Extant quorundam recentiorum commentarij in psalmos aliquot etc. Deus bone quam frigida rethoricationes de rebus grauissimis.

DEDICAT.

uissimis. Vnus Pomeranus nostro tempore, in enarrandis psalmis plurimum contulit pijs.

Psalteriū omniū iudicio unus ex summis libris est totius scripturæ, eaq; uox admodum trita fuit inter saniores Theologos, psalterium librum esse excellentem, quem ne summi quidem Theologi, satis discere aut perdiscere possint. Hoc uerissimum esse, fatebuntur omnes boni & pij, qui res psalmoreum utcunq; degustarunt. Dauidem enim unū, ex summis uiris fuisse, ueteris ac noui testamenti, nō leuib. argumentis constat, qui cum esset Rex in populo DEI, & ille electus seruus Domini, ex cuius semine nominatim CHRISTVS promissus erat, per totam uitā, ut sit in maximis quibusq; uiris, grauissimis calamitatib. & tentationibus quassatus est.

Primum q̄ dura initia, regni ipsius fuerunt, Quid enim non perpeffus est malorum a Saule, & aulicis impij Regis. In quas erumnas, putas coniecit optimum illum, & suorum, atq; etiam Reip. amantissimum Principem Achitophelis parricidiale consilium, & tota illa acerbitas Absolonici temporis, q̄ grauiter exercuerunt eum, domestici illi, atq; non uno nomine miserabiles & uere tragici casus?

Iter tot, & tantas afflictiones, plane maiores
q̄ huma-

EPISTOLA

Q humana mente concipi possit, in hac schola
 DEI eruditus, toties terroribus peccati, mor-
 tis, diaboli &c. colluctatus, plerisq; psalmis,
 ostendit luctam fidei, egre se aduersus mestitiam,
 & terrifica spectra iræ diuinæ, uerbo Dei eri-
 gentis, plerisq; autem iam respirans e medio estu-
 tentationis, alacriter gratias agit, q. DEVS se
 expectantes non deserit. Plerisq; exultans in
 spiritu sancto, Regnum futurum Christi, futuram
 Oeconomiam ac faciem Ecclesiæ, ita subiicit oeu-
 lis, quasi non futura prophetet, sed coram se
 gesta recitet.

Nunquid magno nobis emptum optaremus?
 ut Dauidem & alios magnos uiros, qui psalmos
 & hæc absolutissima carmina condiderunt, de
 suis tentationibus, e contra autem uictorijs con-
 tra diabolum & mundum ac uarijs consolatio-
 nibus, de cultu Dei, de Sacrificio summo coram
 Deo, quod ipsi summum habuerint, de usu uero
 ceremoniarum &c. concionantes audire pos-
 semus.

Illud ipsum nusq; melius cerni cognosciue pos-
 test q; in psalmis, ubi corda sua, & intimos mo-
 tus animorum, coram Deo aperiunt sancti, ue-
 ra inuocationis & adorationis, summiq; ac gra-
 tissimi cultus Dei exempla in seipsis clarius
tradunt

DEDICAT.

tradunt quæ usque alibi. Excellentia & plane diuina poemata sunt, Homeri & Vergilij carmina, quibus depingunt, quomodo suis duris temporibus, uiri politici, aut Oeconomici affecti fuerint, quomodo e uarijs Reip. malis, & domesticis etiã aduersitatibus ac ærumnis, uirtute freti, emerferint ac sese explicarint.

Verum psalmi longe excellentiora carmina sunt, quibus describitur quomodo uiri spirituales & antagoniste, principis mundi huius, contra horribile robur & astum infinitum tanti hostis diaboli sex, Religionem & politiam indefinenter oppugnantis, sese armauerint uerbo DEI atque munierint, quomodo infracta & constanti fide, omnem eius immanem & humanis uiribus insuperabilem impetum, retuderint atque confregerint.

Has tantas res his elegantibus et breuissimis, carminibus contineri, haud dubie magni uiri in Ecclesia uiderunt, ideo dixerunt cytharam Dauidicã aureis personare fidibus, id est, hunc libellũ plenum esse suauissima consolatione, & grauiissima doctrina de maximis rebus, quarum mundus & omnes sapientes mundi ignari sunt, & soli norant spirituales. In hos

EPISTOLA

In hos ergo Davidis psalmos, hæc summaria latine reddita, ideo T. C. dedicare uolui, ut cum Clariss. Elector SAXONIAE DIVVS IOHANNES FRIDERICHVS tuæ Cel. frater, pro sua pietate, & sapientia excellenti, te ideo in hoc cursu studiorû, in quo uersaris retinere uoluerit, quo ante omnia, discas Christianam doctrinam studiumq; religionis, quod Electorali familia, Saxonie hereditariû est, transmittas ad posteros, hæc quoq; Davidica carmina legas a teneris, & ortus ex Regibus hunc librum uere regium, imò hæc opulentâ et regiâ Bibliothecâ cito attingas, et prima etate in hoc optimo libro uerseris.

Nam etiam si tua forsân etas, nondum talium rerum per omnia capax sit, tamen profuerit T. C. in posterum ista cito utcunq; degustasse. Quemadmodum enim nulla longeuitas satis est, ad peruidendas excellentium scriptorû aut ingeniorum uirtutes, eo q; omnia ipsorum aliquid immortale diuinum & æternum habent, (Nemo enim adhuc Homerum, tam cito attigit, aut exacte perlegit, ut totum penitus perspexerit) ita summorû spirituum Davidis & similium scripta, ne a summis quidem & exercitatissimis, ita facile introspiciuntur, neq; ita ab adolescentib. perdisci possunt, ut non plurima restent, in quib. neophytos & discipulos se professuri sint senes. His

DEDICAT.

His nouissimis & uere difficilib. temporibus, quibus Satan mirabili fremitu & astu, extrema tentat, contra Christi nomen et uerbum, & infinita uarietate scandalorū terret & contristat pios, uix habent quicquid p̄ij animi, quo æque recreari possint, atq; eiusmodi Dauidicis scriptis et exemplis. Ut ergo hi summi libri uniuersæ scripturæ, qui sub Papatu quasi obsignati & uere clausi iacuerunt, in Ecclesia seruarentur, ut hæc VERITAS DEI firma & æterna consolatio cordium afflictorum non opprimatur prophanis doctrinis, tui Clarissimi maiores quæuis pericula, salutis & fortunarum adeunda duxerunt.

Ideo iam odijs acerbissimis oneratū est nomen Clarissimū SAXONICVM. Promittit iā Papa, id anxie efflagitante optimo CAESARE, tot iam annis, Conciliū, & oēs gentes nunc erectæ sunt, expectatione Synodi generalis, Quid æquius uisū postulare potest, Clariss. Elector Saxonie, quid ceteri Euangelio fauentes principes, quid omnes p̄ij, quæ ut causa religionis, quæ nunc agitur, cognoscatur in luce, nō inter paucos Cardinales? quæ ne Biblici libri, Euangelistæ, Paulus, illud ipsum DAUIDIS psalteriū, extorqueatur nobis e manibus Tyrannide eorum, qui si uellent prestare, quod audiunt, soli defendere debebant doctrinam

EPISTOLA

sanam, soli mederi afflictis conscientijs. Nihil aliud tam petit a Rom. Pontifice CAROLVS .V. nihil cum optimo Cesare, tota Germania, In Synodo non opus est, statuere quo genere supplicij, quo nouo Phalaridis tauro Lutherani peragenda sint, qui pontifici, uias pecuniæ & questus, tam callide inuentas, non modo in Germania, sed alijs etiam locis obstruxerunt & uastarunt, pleriq; iam optarent mori, tantumut doctrinâ Christi libere doceretur in Ecclesijs.

In Synodo cognoscendum est utra doctrinâ Dei sit, an illa, quæ CHRISTI beneficia extollit, & iuxta Apostolica scripta proponit conscientijs, quæ ex Prophetis, psalterio, claris et puris uerbis scripturæ, sincere erudit, armat, munus, erigit & recreat afflictas conscientias contra diabolum &c. an uero illa, quæ CHRISTI nomen & beneficia prorsus opprimit, Christum & gratiæ nomen, in omniû animis delet, locos scripturæ, in suis decretalibus ad stabiliendâ antiquâ Tyrannidem, blasphemæ detorquet, infinitis traditionibus conscientias captiuat, & propter questum scandala ac blasphemias, adeo nunc in immensum auxit in Ecclesia, ut quis induratos, nunc accusante conscientia, sui similes esse
in omnib;

DEDICAT.

in omnibus ipsos etiam pudeat aduersarios.

*Sed hos missos facio tibi Clariss. Princeps, cō-
mendo psalteriū, cū nihil aliud possimus ibi, q̄ ut
cōtra regnū diaboli, et impietatē psalmis pugne-*

*mus, et oremus. T. C. CHRISTVS IESVS
diu nobis conseruet incolumem, Data*

I. Decemb. ANNO

XXXIII.

T. C.

deditis.

Iustus Ionas.

NTE Q^{ue} SVMMARIA,
tradamus in psalmos, ad
monendū duxi lectorem, in
hoc libro Davidis cōtineri,
quintuplicis generis psal-
mos. Quidam psalmi sunt,
prophetiæ de CHRISTO
Ecclesia, & temporibus
Ecclesiæ, varijsq; afflictioni-
bus sanctorum &c. & eo pertinent omnes
psalmi, continentes promissiones & minas, pro-
missiones de seruandis & liberandis pijs, minas
de perdendis impijs.

Secundo, quidam psalmi sunt, qui docent,
quid faciendum omittendumue sit secun-
dum legem Dei, & eo pertinent omnes psalmi
qui doctrinas humanas damnant, & dignitatem
uerbi Dei extollunt.

Tertio sunt psalmi consolatorij, qui contrista-
tos, tentatos, & afflictos, a Satana & mundo, erigunt
& consolantur, e contra Tyrannos increpa-
nt & terrent &c. et eo pertinent omnes psalmi,
qui

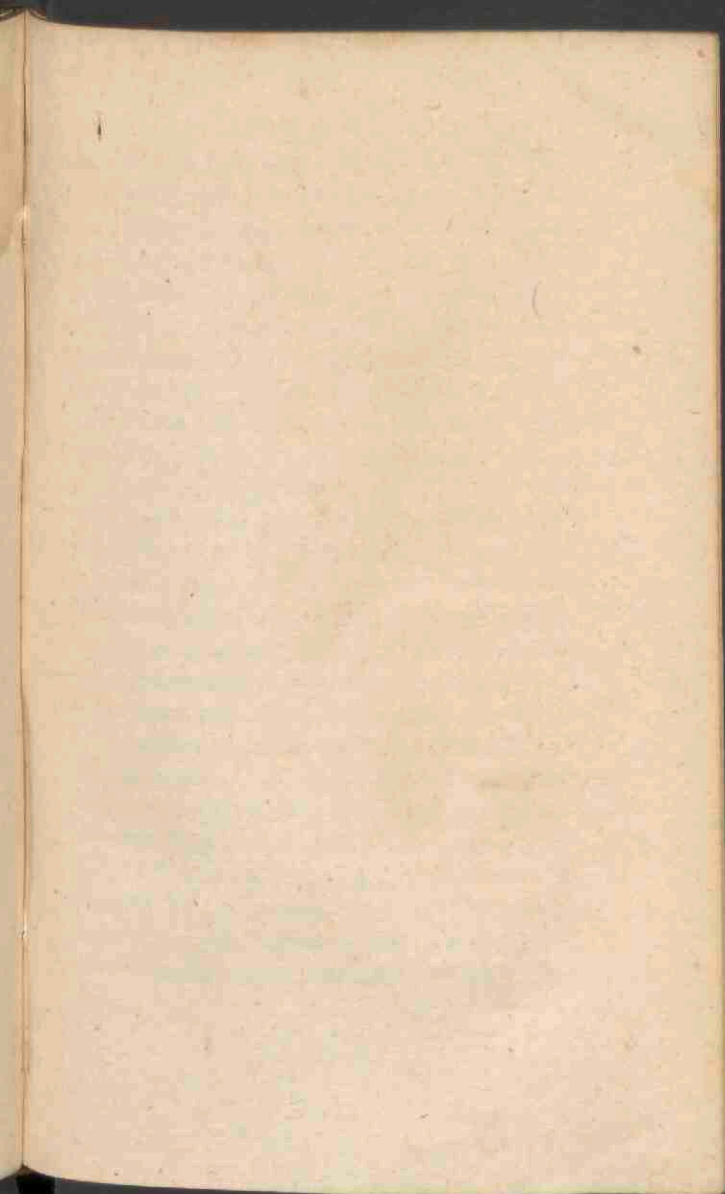
mi, qui consolantur pios, exhortantur ad paciē-
tiam, & Tyrannis imprecantur iudicium Dei.

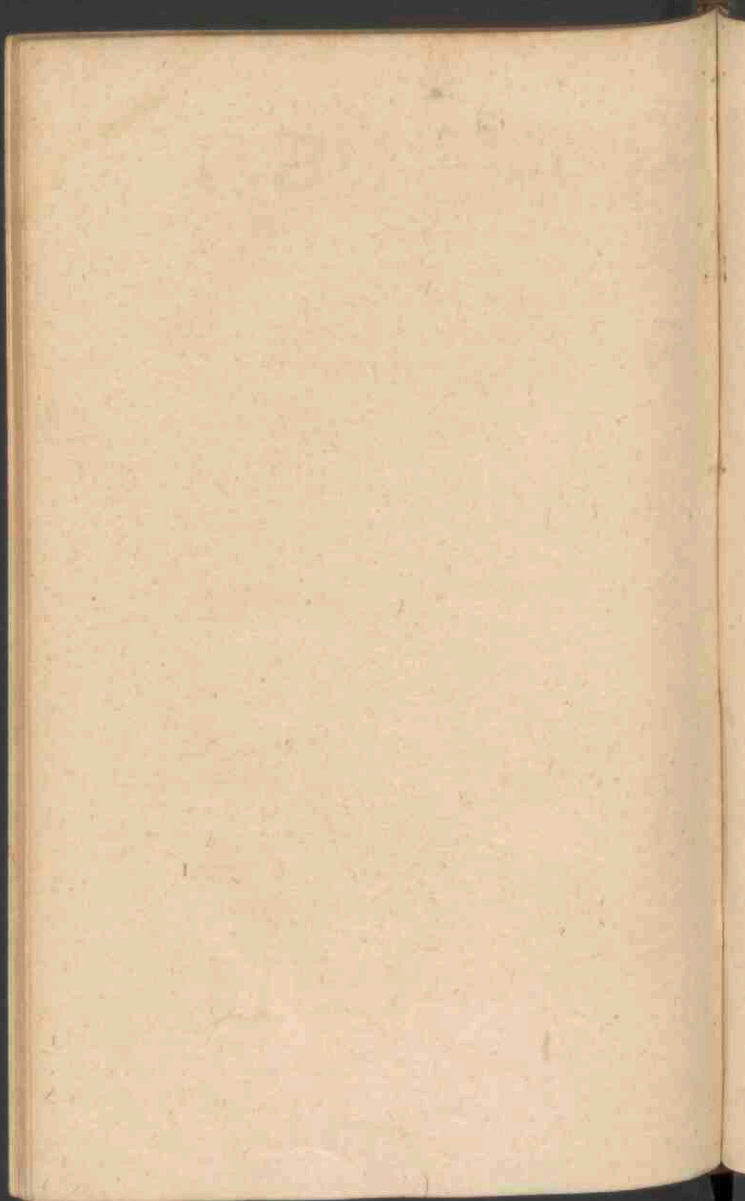
Quarto, sunt psalmi precatorij, in quibus
propheta, & alij in suis afflictionibus inuocant,
& implorant opem Dei, & huc pertinent om-
nes psalmi, qui de persecutione impiorum con-
queruntur &c.

Quinto, sunt quidam psalmi Eucharistici,
quibus aguntur gratiæ DEO pro beneficijs,
& liberatione ex uarijs necessitatibus, & eo
pertinent omnes psalmi, qui Deum celebrant
& laudant in operibus suis, & hi sunt precipui
in hoc toto libro, & proprie pertinent ad psal-
terium Eo n. consilio totus liber proprie conscrip-
tus est, scz ad laudandū Deum, & colendū cultu
primi præcepti. Ideo in Heb. Sepher Tehillim,
uocatur, idest, liber laudū, & gratiarum actio-
num.

Sed monendus est etiam Lector, psalmos non
ita superstitiose, in singulis uersibus, in hos locos
dissecandos esse, Nam pleriq; psalmi duos tales
locos continent pleriq; tres, pleriq; omnes quinq;
locos,

locos, Nam pleriq; simul prophetiam, doctrinam, consolationem, orationem simul & gratiarum actionem continent. Sed ideo solum hec indicaui, ut sciant lectores de his quinq; potissimum agere psalmos, idq; non tantum ad intelligendum, sed etiam aliquid ad ordinem, & memoriam, discendi & ediscendi psalmos con-
ducit.

S V M M A R I A

P S A L M V S P R I M V S .

PSALMVS primus est consolatorius, quo excitantur pij, ut uerbum dei, in quo tota uis sita est, ueræ uitæ & salutis, omnino magni faciant, illudq; libenter audiant, legant, expendant, meditentur. Ostendit autem eos solos, uere beatos, in omnib. reb. foelices esse, firmam, certam, & eternam habere consolationem, reb. secundis iuxta ac tristib. quibus ex uerbo uoluntatem, ac opera dei cognoscere, & discere datum est.

Et perinde, atq; procera, et subinde altius crescens palma, ad profluentem sita, contra quarūuis tempestatum iniurias suum robur, & uirorē retinet, & occulto auctu, indies redditur florentior, fructumq; affert tempore suo, ita ait, sanctos, spiritu & uerbo subinde crescere, aduersus quæcuis mala, reddi inuictos, firmiores, & constantiores, ac in omnes uitæ casus munitiores.

Econtra, ex humanis doctrinis quāuis in specie blandis, negat esse cognitionē dei, aut firmam consolationē. Impij, inquit, & hypocritæ, quasi paleæ a uento dispelluntur, idest, impij franguntur afflictionib. in morte & tentatione non perdurant, et tandem ipsi sese, a cœtu bonorū segregant, ac desiciunt. Deus autē paterne respicit tantum eos, qui audiendo, discendo & prædicando uerbo dei, cum

PSALMORVM.

colunt, quos et hic Psalmus beatos pronunſiat.

Reliquos Hypocritas, & Phariſaicos cultores cum omnibus bonis operibus, & cultibus ſuis, negligit, & perire in ſua cecitate ſinit. Et hic Psalmus fluit ex. 3. præcepto, et ſpectat ad illud quo dicitur, Memento ut diē ſabbatū ſanctifices, ideſt, ut uerbū dei audias, diſcas, mediteris, expendas. Et in oratione Dominica, huius Psalmi ſummam, complectitur tertia petitio, qua dicitur, **SANCTIFICETVR NOMEN TVVM** Vbi petimus ut regnum dei, uerbo ædificetur, & creſcat, & tandē perfectē reueletur, & uoluntas eius fiat, utrumq; autem fit, cum pure docetur & diſcitur, et ſerio ac diligēter tractatur, **VERBVM DEI, quod MANET IN AETERNVM.**

PSALMVS II.

Hic Psalmus, eſt inſignis prophetia de Chriſto, quē citant in Act. Apoſtoli ca. 4. quo prædicatur, Chriſtum per paſſionem & crucem, gloriſicandum eſſe, & futurum regem, ac dominū, omnium creaturarum, cui poteſtas ſit in cælo et terra. Cuius nomen ſit, ſuper omne nomen, quod nominatur non ſolum in hoc ſeculo, ſed etiam in futuro, & continet ſimul hic Psalmus poſt deſcriptionem regni Chriſti, horrendas minas dei, a duerſus Reges, principes, ſapientes & potentes in mundo, & omnes

S V M M A R I A

omnes sint perituri, qui humane rationis, & carnalis sapientie sensu dementati, hunc Regem Christum non agnoscunt, Euangelio nõ obediunt, regnũ eius oppugnant, et nomen eius delere conatur.

Econtra hic Psalmus ualde egregias promissiones habet, nempe q. cœli habitator, præ quo Reges terre uermiculi sunt, oĩa consilia, oēs callidas machinationes contra uerbum, & hoc regnum Christi, repente eludit, & ridet, & credentes ac Ecclesiam in mundo, in medio regno diaboli, semper mirabiliter, & potenter saluat, seruat, liberat, auget, inuitis omnib. inferorum portis. Et hic Psalmus fluit ex primo præcepto decalogi, Vbi deus promittit se fore DEVM NOSTRVM, qui nos seruaturus sit, & ex omnib. afflictionib. erepturus, quemadmodum & per Christum liberauit a peccato, potestate diaboli, morte & inferno, & æternam uitam dedit. Hoc petimus in secundo membro orationis Dominicæ, Adueniat regnum tuum.

III. PSALMVS.

Est oratio Davidis, suis difficillimis temporib. in tētatione löge maxima. Et proponitur hic nobis insigne exemplũ, sũmi et spiritualissimi uiri Davidis, quomodo ille, Absolonice tēporib, cum, ab eo uniuersus Israel defecisset ad Absolonẽ, quo-

S V M M A R I A

modo inquam ille uir tantus, iam exul, desertus, a suis domesticis proditus, in summo uitæ & salutis periculo, in hoc suo grauis. casu, in hoc tanto suo agone, coram deo in fide orauerit, quo ardore cordis ad deum clamarit. Et in fine, miro affectu, & insigni experientia fidei, magnifice extollit magnitudinem potentie & bonitatis diuinæ. Cū, inquit, DEI EST SALVS, q. d. Ille est Dominus apud quem summa est omnis salutis, omnia momenta, uitæ & mortis. Ille regna constituit & mutat, pro suo nutu. Nullū periculum est tantū, nulla mors tam præsens, ex qua ipse suos non possit eripere, tantum si illum, uera fide, inuocent, si ad ipsum confugiant. Et hic Psalmus pertinet ad primum præceptum, quo dicitur, Ego DEVS TVVS & comprehenditur in septima petitione, orationis Dominicæ, ubi petimus, Libera nos a malo.

P S A L M V S I I I I .

Hic Psalmus est cōsolatorius sed tamen simul etiā docet, constanter ferre afflictionē, et expectare auxiliū dei, et fidere illi reb. aduersis. Magna enim omnino, & uere Christiana ac spiritualis sapientia est, incognita mundo, scire hoc, & quotidianis tentationib. ac uarijs exercitijs fidei, discere, q. deus, ideo in hac uita afflictionib. sanctos exercet,

PSALMORVM.

erret, ut cognoscant uoluntatem dei, ideo, odijs acerbissimis, mundi, & diaboli obijcit, ut mirabiliter eos, in medijs periculis, in media morte, seruet, eripiat, consoletur, corroboret, glorificet, utq; Ecclesiã in medio regno diaboli, semper luctantẽ, contra omnes mundi procellas, cõtra quasuis nubes, tenebras, et tempestates quarũuis tentationũ, per fidẽ & uerbũ semper inuictam, esse ostendat.

Acerrime autem hic Psalmus, obiurgat omnes hypoeritas, & impios, qui in mundo soli uolunt, sanctissimi, & populus dei, uideri, qui etiam dicunt, se colere deum, & ignorant illum, qui tempore afflictionis, muliebriter trepidant, & impatienter frementes, in corde contra deum, ac sanctam illius uoluntatem, oblitocito uerborum, & operum dei, impie relicto deo, (qui solus solide consolari potest) non expectantes auxilium, odio crucis, consolationes querunt humanas.

Cum tamen, neq; ex amicis, neq; ex opib. ulla sit firma consolatio, sed DEVS solus, eterna, & certissima sit consolatio, quam nulla creatura neq; hic nec in futuro eripit. Verum hæc pax & consolatio dei, non est ut pax mundi. Scitote, inquit, quoniam mirifice, deus agit cum sanctis, prostermit eos ut erigat, affligit ut consoletur, deprimit

S V M M A R I A

ut exaltet, contristat ut lætificet, breuiter, mortificat, ut uere uiuificet. Agones ergo piorum, in hac uita aduersus peccatū, diabolū, indefinenter, oppugnantē, et querentē cribrare tanq̄ triticū, exercitia sunt fidei, et paciētiæ, ex quib. discunt pii, clarius agnoscere præsentia dei, q̄ ipse adest nobis nō deserens, nō derelinquēs, credētes, sed mirabiliter e tot et tātis mortib. eripiens, seruās et liberās

Impij uero, & hypocritæ etiamsi ore sonent deum, tamen deum & hanc uoluntatem dei oderunt, sicut primum præceptum dicit, HIS QUI ODERUNT ME, & deus illorum VENTER est, ante omnia uolūt sibi salua esse fortunas, opes, amicos &c. et confidunt in opib. suis. Illi derident hanc doctrinam fidei, & si quis illis, prædicet, hanc patientiam & uerbum crucis, risu excipiunt confidenter, contra pios suam sanctitatem, iactantes. Tu ne talis stultus, nos docebis quæ recta sunt? An ex te primum audiemus quid bonum sit, quis sit uerus cultus dei? Et hic Psalmus etiam pertinet ad primum præceptū, docet rebus secundis iuxta ac tristib. confidere in deo, & patienter expectare auxilium illius, inuocare serio illum, & rem huius Psalmi complectitur, tertia & septima petitio orationis Dominicæ, ubi petimus, fiat uoluntas tua, & libera nos a malo.

Psalmus

PSALMORVM.
PSALMVS V.

Hic Psalmus ē, ardens precatio, aduersus nocentissimā pestem Ecclesie, falsos doctores, Oīa secula, inde a Cayn, primo nato homine, post creatū Adam, primo hypocrita, primo etiam uiro sanguinum, habuerunt suos Caynicos sanctos, suos pseudoprophetas, pseudapostolos, et fanaticos spiritus, qui humana sua somnia, suas traditiones docuerunt, pro uerbo dei, qui, pro sua Caynica sanctitate, pugnantes, siti quadam semper flagrauerunt sorbendi sanguinis Habelici, & uerorum sanctorum. Illos Christus quoq; in Euangelio uiperas uocat, illorum blasphemias in deum, crudelitatem in homines, perstringit hic Psalmus, ipsosq; tanquā uirulentissimos hypocritas, durissime obiurgat, in quorum doctrina & operib. nihil q̄ fucus, nihil q̄ dubitatio, inquietudo, carnificina conscientiarum est, qui opprimentes uerum uerbum, doctrinam fidei, uerum cultum dei, nempe cultum primi præcepti, et nullum finem facientes scuiendi aduersus pios, horribilia damna dāt, & in immensum nocent in Ecclesia. Econtra, petit in hoc Psalmo, q̄ deus uelit, impedire sanguinaria, & Caynica consilia talium Hypocritarum, & eiusmodi sanguinarios ac dolosos, perdere, in tanta autem acerbitate & immanitate odiorum diaboli &

S V M M A R I A

*boli & mundi, in tam infinita crudelitate hostium
tueri, consolari, erigere & defendere pios confun-
dere aut impiorum hypocrisin, falsos cultus conser-
uare cursum uerbi, et uerum cultum dei, et contra fal-
sam fucata, glorificare ueram Ecclesiam.*

*Ultimo uersu, annectit egregiam promissio-
nem, quantumuis a talib. hypocritis crudeli-
ter tractentur uere pii, fore tamen ut tandem læ-
tentur se exauditos, & iudicium dei palam uide-
ant in hypocrisis, et Phanaticos, & ueram Eccle-
siam defensam. Hic Psalmus pertinet ad .1. & .2.
præceptum Decalogi, & .1. ac .2. petitionem
orationis Dominicæ, ubi petimus, ut nomen dei
celebretur & sanctificetur aduersus talia hominum
nomina, et glorias.*

P S A L M V S VI.

Est precatio, plena affectibus illis summarum et oc-
cultarum tentationum, quos experientia citius
quis cognouerit quam ullis uerbis, ubi intus corda
sanctorum agonizant, illos accerrimos et ineffabiles
agones, incognitos mundo, et hypocritis, ubi ago-
nizant inquam, & luctantur, cum peccato, lege, ira
et iudicio dei, Hæc omnia sub horas tenebrarum, hor-
ribiliter, urgente diabolo. His terroribus et pauoribus
internis, ubi satis pauet et sudant omnes pii, necesse
est op^a

PSALMORVM.

est opprimi hypocritas, qui sunt sine uerbo. Nam, ibi lucta est ineffabilis, iustitiæ cum peccato, legis & iræ dei, cū fiducia misericordiæ, fidei et spei, cū desperatione. Hos pauores alias scriptura uocat, passim in psalmis, dolores inferni, et laq̄os mortis.

Sed hic Psalmus præsertim in fine, ostendit fore, ut suspiria & gemitus ineffabiles piorum, in eiusmodi agonib. dolorib. et angustijs, exaudiatur. Hic Psalmus et similes, aperiūt nobis Dauidis cor, & maxima consolatio sunt pijs. Ostendunt. n. ut quamuis grauiter in talib. angustijs, et his meris spectris iræ agonizent sancti, tentationes tamen, quæ tunc apparēt infinite & æternæ, habituras esse finem, deum non deserturū pios, in his, mortis & inferni, pauorib.

Et ecōtra miro zelo, Propheta hoc psalmo durissime, et acerrime increpat, oēs impios, in mundo. In primis aut̄ securos hypocritas, seu Cynicos phariseos, uocans eos, quāuis in speciem sanctos, operarios iniquitatis, qui plerunq̄, eiusmodi afflictos et ueros Christianos, acerbitate Caynica, persequitur, et Satanice odisse non desinunt, qui super dolorem uulnerum addunt, & afflictos affligunt. Apagete inquit uos hypocritæ, Ego, didici me habere deum uos ignoratis Deum, & opera eius, uos non scitis quanta moles sit ira dei, & quam

S V M M A R I A

plane refrigerium magnum & uita aeterna, remissio peccatorum, sensus gratiae. Vos ore & labijs colitis deum, Vos uestris iusticijs & operib. fiditis, ignari, quid deus, quid peccatum &c. Ergo uerbi, & ueri cultus DEI, in quo sacrificium deo summum est, spiritus sic coangustiatus et afflictus, acerbissimū & crudelissimū hostes estis. Hic Psalmus pertinet, ad primum & secundum praecceptum, continet agonem fidei, et inuocat deum, contra impetum, peccati & mortis, & pertinet ad primam petitionem orationis Dominicae, quae admodum et alij precatorij Psalmi. Nam precari & orare, est sanctificare & inuocare nomen eius.

P S A L M V S VII.

Est precatio, contra uulgatam & cōmunem blasphemiam, qua mundus accusat Prophetas, Apostolos et alios pios, tanquā seditiosos, qui dissipent Resp. ociū, et cōmunē pacē turbēt. Quemadmodum Semei, filius Iemini, Dauidi iam grauiter afflicto, malis Absolonici temporis, hostili acerbitate exprobrat, & uir sanguinum esset qui inuasisset regnum Saulis &c. Et quemadmodum Iudei Christum coram Pilato accusabant & iam quidā Hypocritae, Episcopi & alij contra conscientiam,

Euan^o

PSALMORVM.

Eu. angeliũ titulo SEDITIOSI, insigniunt. Contra eiusmodi tentationem, quæ sane, durissima est, Propheta pugnat orando coram Deo, et suæ innocentie, testem facit deum. Deinde ad erigendos, consolandos pios, ostendit orantes exaudiri, & seipsum ponit pro exemplo, & horrendum subitum ac repentinum iudicium, minatur hypocritis, & Tyrannis, qui sic in pios odijs acerbissimis suis, seuiunt & in fine subindicat, eos perituros sicut Absolon, qui in medio cursu furoris sui, antequam hoc efficeret, quod cogitabat, subito et nouo mortis genere extinctus, miserrime perijt. Hic Psalmus pertinet ad secundum præceptum Decalogi, & primam petitionem orationis Dominicæ.

PSALMVS VIII.

Est Prophetia de Christo, de illius Passione, Resurrectione, & regno, super oēs creaturas, quæ admodũ Apostolus hunc Psalmũ Ephesios. i. de regno Christi citat, Prædicat autem, potentiam & uires illius regni fore inuictas, aduersus omnes hostes, quamuis uindicandi cupiditate, incensos, & flagrantes, scz aduersus omnes Sapientes, potentes, mundi, Hypocritas, & Pharisaicos sanctos Inuictas inquam, non armis, aut magnis copijs, equitum

SVM MARIA

equitum, aut peditum sed uerbo Euangelij, quod
 predicatum per infantes & lactentes, idest, hu-
 miles, & coram mundo infirmos ac contemptos
 homines, & creditum in Ecclesia illa pauperum
 afflictorum, clamantium, & plorantium, tamen,
 omnem sapientiam mundi confundet, omnia for-
 tia, franget & deprimet, nec ullius creaturæ ui-
 rib. in cursu suo impediri poterit, sed firmiter, quā
 coelum, Sol aut Luna stabit, & permanebit. Hic
 Psalmus, pertinet ad primum præceptum, & deus
 uult esse noster deus, & ad secundam petitionem
 orationis Dominicæ, sicut de proximo Psalmo di-
 ctum est.

PSALMVS IX.

Est prophetia, et habet titulū, de speciosa iu-
 uentute, hoc est, de pueris, & renatis denuo
 in Christo, ac populo dei, de Ecclesia Christi. Nam
 populū, & filios dei, ac pueros renatos, per fidem
 in Christū, oportet conformes fieri imagini dilecti
 filij, IESV CHRISTI. Affliguntur ergo uarie Chri-
 stiani, & ueri filij dei, in mūdo, et sanguis innocē-
 tum, per furorem et crudelitatem Satane, contra
 uerbum et opera dei frementis, quotidie funditur.
 Hi sunt illa, florida, & illibata iuuentus, filij &
 pueri dei irreprehensibiles, infantuli innocentes,
in medio

PSALMORVM.

*in medio luporum, & nationis prauæ de quib. titulus Psalmi loquitur, Habet Psalmus hic proso-
popœias suas, & hæc prophetia, scripta est in mo-
dum gratiarum actionis, proinde inter Psalmos
consolatorios numerari potest.*

*Nam ut in talib. canticis, et spiritualib. carmi-
nib. solet fieri, loquitur hic Propheta in persona
sua, et omnium Sanctorũ, qui affliguntur propter
uerbũ dei, et miris affectibus agũt gratias, q̄ Deus
nõ deserit suos, sed lachrymas, et sanguinẽ sancto-
rũ requirit, & Ecclesiam, nec ferro, nec igne, nec
corporalium nec spiritualium hostium, robore de-
lebilẽ, etiã in medio sanguine, in morte, seruat, au-
get, & quasi ex cruore, cinerib. ac ossib. sanctorũ
excitans, subinde, mirabilib. modis reflorescere,
& crescere, nunc hic, nunc alibi facit. Sic ut etiam
aliqui ex acerbissimis hostib. conuertantur, & ex
Saul Paulus fiat, subinde etiam impij & indu-
rati iudicentur, et coram oculis piorum, pereant.
Pertinet ad primum præceptum Decalogi, & ad
secundam petitionem orationis Dominicæ, sicut
de proximo Psalmo dictum.*

PSALMVS X.

Hic Psalmus est precatio, ardens et continet
querelas

S V M M A R I A

querelas, plenas affectibus. contra atrocissimum hostem, regni dei, & Euangelij Antichristum, qui Ecclesiam non tantum ui & tyrannide, sed & Sætanica πᾶνουγυία, fraudibus. & imposturis et infinita uarietate, & fucò hypocrisis, oppugnabit & perdet, et illum hominem, peccati graphice describit hic Psalmus, q̄ gladio scz, crudeliter, seu in et in corpora et callidissima, et infinita hypocrisis, falsorum dogmatum, et dulci ueneno, speciosorum cultuum, perdet & extinguet animas. Neminem, autem placide curabit docere, neminem, serio ad pietatem erudire, aut consolari, sed os eius erit plenum execratione & dolo.

Hoc uidemus in regno Pape, & Tyrannide Romana, Execrationes sunt, illa, fulmina excommunicationum, quibus formidabilis, sub falso pre-textu nominis Apostolici et diuini, etiã Regib. esse uoluit & potuit. Doli & mendacia sunt, Infinita illa et inexplicabilis uarietas hypocrisis, traditio nũ hũanarũ, Fucata sanctitas, falsi illi cultus, quibus nunc missarum, nũc indulgenciarũ nundinatione, diuina humanaq; omnia, sub blasphemò fucò, nominis diuini, scelerate inquestu habere Antichristus, non desinit. In fine psalmi ponitur consolatio, & talis abominatio in fine mundi, reuelabitur, & iudicio manifesto dei, subito palam fiet ac eradicabitur.

PSALMORVM.

bitur. Hic psalmus pertinet ad secundum præceptum, & ad primam petitionem, orationis Dominice sicut omnes precatorij psalmi.

PSALMVS XI.

Hic psalmus est querela aduersus, Hereticos, et Phanaticos spiritus cuiusmodi nunc sunt, qui auocant homines, a doctrina syncera fidei, a uero cultu dei (qui situs est, in uera fide & timore erga DEVM in corde) ad hypocrisin, quæ semper magna res, & excelsa apparet, qui inq̄ homines quasi aues, subito transuolare faciunt ad suos montes, idest, facile declinare ad hypocrisin & sanctitatem fucatam, quæ in speciem apparet sublimis & magna, & firma petra, cum nihil sit.

Attribuit autem eis id quod proprium est talium hypocritarum, & arroganter, superbe, & sublimi despiciant, & derideant uere pios. Iustus inquit, idest, Ille bon Christian, ille miser homo quid faceret? In fine autem est consolatio, quod DEVS certo, respiciet & exaudiet, afflictos, presens aderit illis, & ostendet manifestis operibus se non deserere suos, ac horrendo iuditio, animaduertet in eiusmodi subsannatores, Pharisæos, et similes hostes uerbi dei. Hic psalmus pertinet ad. 2. præceptū Decalogi, & primā petitionem orationis Dominice.

Psalmus. xij

SVMMARIA

PSALMVS XII.

Est precatio, continens grauē querelā, aduer-
sus eos, qui pro uerbo dei inuehūt doctrinas
humanas, qui subinde nouis traditionibus, et culti-
bus, conturbant Ecclesiam, & omnia implent, su-
cata religione, pharisaico fūco, & hypocrisi, ut
undiq; regnent impij & hypocritæ, sicuti ultimus
uersus conqueritur. Nam ubi doctrinæ humane,
semel inuaserint Ecclesiā, ibi quā latissime grassan-
tur, & ueluti cancer serpunt, ibi nullus est finis
corruptionis & damni, ibi occupant omnia &
mire cruciant, ac uexant conscientias, sic ut ual-
de imminuatur, et breuis reddatur, numerus uere
piorum, & sanctorum, exemplum est Papisticae
hypocrisis infinita uarietas.

Sed contra hoc solatur nos, q̄, DEVS semper in
Ecclesia excitat tamen, nunc hoc, nunc illo orbis
angulo, salutem suam, idest, uerbum suū, & Euan-
geliū, quo Prophetae, Apostoli et reliqui ministri,
passim per orbē, fortiter, et plane εν παρονοια,
docentes, contra illam hypocrisin, falsas doctrinas
iudicāt et produnt, et impios cultus euertunt, ubi
scz salutare dei, idest, salutiferū uerbū Christi &
Euangelij, ueluti subito exortus ignis, paleas &
stramina humanarum traditionum, haurit & ab-
sumit, & cōscientias liberat. Sed tamen hoc non
fit sine

PSALMORVM.

fit sine afflictionib. & uaria cruce, sed quemadmodum aurum & argentum igne probatur, ita uera cognitio, & puritas uerbi, non conseruatur in Ecclesia, nisi in uere spiritualibus & pijs, qui propter uerbum, intus et foris uarie a Satana, exercentur tentationibus & ueluti aurum in igne probantur, ac sic in cognitione Euangelij, & tantarum rerum quotidie crescunt, et proficiunt. Hic Psalmus pertinet ad secundum & tertium preceptum Decalogi, & ad primam & tertiam petitionem orationis Dominicae.

PSALMVS XIII.

Est precatio, plena gemitibus, & suspirijs cordis afflicti, sub horam tenebrarum, ingenti dolore & angustia, ac ineffabili mesticia, in illa caligine tentationis pene oppressi. Atq; illius mesticiae author, est ipse spiritus tristitia diabolus, dum in illas perturbationes, repente conijcit incautos, quos non inuenit armatos gladio uerbi dei, dum auertit nobis oculos a promissionib. & uerbo dei, ad respiciendam, incredibilem ingrati- tudinem & maliciam mundi, ad respiciendam, perplexam uarietatem scandalorum, & magnitudinem periculorum, que subeunda sunt
 C propter

SVMMARIA

propter uerbum & nomen DEI.

Fieri enim non potest, quin homo sanus uehementer perturbetur, si consideret, quibus malis artib. quib. dolis, qua acerbitate Caynica odiorum, Satan & homines impij, opponant se uerbo, deinde quæ sint defectiones, quæ ingratitude monstrata, apud eos, qui se nobiscum esse simulant, quæ etiã scandala Satan excitet, apud eos qui nolunt a studio pietatis alieni uideri. Sed oratio Ecclesiæ est potens perfringit & uincit potenter omnia odia, & pericula, omnes insidias, Quis indefidentes & potentior est fides, quouis impetu & turbine tentationum.

Hæc est uictoria, inquit Ioannes, quæ uincit mundum, fides nostra, ut hic Psalmus, eius fidei dat exemplum. Et in media illa morte, ne dubitemus DEVM, posse & uelle in talib. angustijs & terrorib. nos consolari, et discamus, fore, ut ex hac mestitia, quãuis appareat perpetua eluctemur, si modo, auertentes nos a spectris, tristib. & tenebrosis cito apprehendamus uerbum, et utcunq; contra pondus hoc nos erigamus, consolatione uerbi DOMINI, Sicut Iacobus dicit, Si quis contristatur oret. Et hic Psalmus, pertinet ad secundum præceptum, & ad primam & ultimam petitionem orationis Dominice, ubi petimus, Et libera nos a malo.

PSALMORVM,

PSALMVS XIIIIL.

Est Prophetia, & simul docet, q̄ omnes doctrinæ humanæ, & opera bona sine fide, sint abhominatio coram Deo, & q̄ talium Hypocritarum, quorum similes sunt, Papa, & sui papistæ, Deus uenter, est, suo uentri enim seruiunt, non Deo nec CHRISTO, & domos deuorant uiduarū.

Sed tales hypocritæ, quāuis semper in ore habeant nomen Dei, & iactent legem, & opera legis, non nouerunt, quis sit uerus cultus Dei, sed semper oderunt persequuntur, nomen & uerbum Dei. Veram autem doctrinam, de timore & fide erga Deum audire nolunt. Contra tales, oratione pugnandum est, quæ exaudietur, ut hic ultimus uersus innuit, qui regnum CHRISTI promittit. Nam hic Psalmus potissimum, perstringit, Pharisæicos illos sanctos, Doctores legis, qui ante Christi aduentum, urgendo opera, & iusticiam legis, tortores sæui erant, et uexabant conscientias, et promittit hic psalmus illum optandum diem salutis, & redemptionem aduentus CHRISTI.

Nam ex Sion reuelatum est Euangelium, & in Hierusalem super Apostolos effusus spiritus. Pertinet ad primum & tertium præceptum, Nam

C ij magnifice

S V M M A R I A

magnifice extollit, uerbum Dei, et promittit diem salutis, scz CHRISTI, Obiurgat autem, hypocritas, qui negligunt summum cultum Dei, timorem & fidem, Deoq; non seruiunt, sed suo uentri, & pertinet ad primam & secundam petitionem orationis Dominicae, ubi oramus, Sanctificetur nomen tuum.

P S A L M V S X V.

Hic Psalmus, contra hypocritas, qui sanctitatem sitam esse ducunt, in simulatis operibus legis Dei, uel inanibus et stultis operibus humanarum traditionum, docet legem Dei recte intelligere, et sincere ac pie uiuere, scz, monens ambulandum esse spiritu, & desideria carnis mortificanda. Nam, haec demum est summa totius pietatis, idest, per fidem, puro corde Deum colere & diligere. Secundo, ad proximi utilitatem dirigere uitam, et omnia uitare, quae cum his duobus pugnant, hypocrisin scz, & simulatam sanctitatem, quae fidei simul, aduersatur & charitati. Nam uerum Dei cultum, ignorat, & omnia opera uere bona, erga proximum negligit, pertinet ad tertium praecipuum Decalogi.

PSALMORVM.

PSALMVS XVI.

Est Prophetia de passione CHRISTI, & resurrectione, Nam et Apostoli illum in Act. 2. & Cap. 13. de Christo, potenter citant, in hac parte autem hic psalmus est, eximius, et gemma quedam inter psalmos, q̄ claris uerbis dicit, Illum totum splendidum et magnificū cultum legis Mose, Sacrificia, sabbata, circūcisionem, que omnia sine fine, iactabat ille populus, contra ueros prophetas, abrogandum esse, per Eu. angeliū. Nam quarto uersu clare dicit, eos qui opera, & iusticiam legis sectantur, alienos Deos & Idola sequi, & ostendit. Iudæos, quāuis sanctum populum abiiciendos esse, & eligendum alium nouum populum, scz credentium in Christum, qui uere, sit electa hereditas & peculium Domini, Et hic Psalmus pertinet, ad primum, secundum, & tertium præceptū, Nam Dei nouam gloriam, opus et uerbum, & nouum illum cultum, qui post ueterem illum, reuelandus erat in mundo prænuntiat, & pertinet ad primam & secundam petitionem orationis Dominice.

PSALMVS XVII.

Est precatio continens querelam, aduersus falsos doctores, & teneros illos sanctos nimis

S V M M A R I A

rum hypocritas, qui suis humanis doctrinis, auocant a uerbo Dei, & uere pios doctores, oderunt ac persequuntur, quos & Paulus uocat, inimicos crucis Christi, nam propter deum nihil pati uolunt, sed crucem fugiunt, & prætectu nominis, ac cultus Dei, illis artificijs suæ hypocrisis nihil aliud querunt, quàm commoda terrena, honores, opes, fauorē hominū, uoluptates & cōsolationes mundi, ideo, uocat eos in penultimo uersu, homines uitæ, & mundi huius. Eiusmodi hypocrite, sunt illa uentris animalia passim in cœnobijs, terræ pondera, monachi, sacerdotes ociosi &c. Et hic Psalmus, pertinet ad secundū & tertiū præceptū, & ad primam petitionem orationis Dominicæ.

P S A L M U S X V I I I .

Est gratiarum actio, qua Dauid gratias agit DEO (sicut titulus Psalmi indicat) quod ab omnibus inimicis suis liberatus sit, & huius Psalmi 4. partes, facio. Nam, Dauid quadruplices hostes sustinuit, Saulem Regem, Gentes Vicinas, Absolonem filium, & seditiosos. In principio Psalmi, prioribus sex uersibus describit, magnitudinem periculorum, doloris & angustie sue in tot & tantis afflictionibus, ex quibus cum Dominus liberauit, Dolores inferni, inquit, circumdederunt me.

Deinde

PSALMORVM.

Deinde in septimo uersu (more prophetarum) illis uerbis alludit, ad liberationem, Ex Aegypto, & opera illa magnifica, ad montem Synai, & in mari rubro, indicans, q̄ sicut tunc Deus e media morte, potenter liberauit, populū, ita se quoq; nō semel, quasi denuo e manu Pharaonis etc. e media morte, potenti brachio, & excelsa Dei dextera liberatum esse. Deinde in. 16. uersu & 17. Cum inquit liberaſti, a fortib. inimicis, & his qui me erant potentiores. Saulem indicat Regem, qui hostili odio & acerbitate, persequutus est Dauidem, propter uerbum Dei, q̄ electus erat in Regem & surrogatus Sauli diuinitus. In. 26. uersu celebrat Dei bonitatem, qui adest, humilib. contemptis coram mundo, & abiectis contra, potentes & superbos, sicut illi adfuit, mirabiliter dans uictoriam cōtra Goliath, Philistæos, Amalech & alias gētes. Versu. 34 subindicat, aliquid de tertio suo domestico atq; eo atrociori hoste, filio Absolone.

Cum de primis me inquit, magnifice glorificas me. Deinde uersu. 42 agit gratias Deo, qui illi mirabiliter adfuerit, contra, callida consilia & infidias seditiosorum, Cuiusmodi erat Siba, & tempore Absolonicō pene totus Israel. Habuit. n. optimus & pietatis amantissimus Rex, multos intestinos, & domesticos hostes & ciues seditiosos, ades

S V M M A R I A

fos, a deo etiam, ut exteræ gentes, (ut hic dicit) obsequentiores illi essent, q̄ suus populus. Ita qui libet afflictus, præsertim, si quis in magistratu sit, potest uti hoc Psalmo, ad agendas gratias Deo, pro liberatione ex uarijs periculis, & ærumnis, quæ in administrantib. Remp. uel Ecclesiam gubernantib. incidunt.

Si quis autem allegorice uelit applicare psalmum, Dauid, significat, hic Christum, illius Saul, sunt Iudei. Gentes persequentes hunc Dauidem, Tyranni mundi qui opponunt se Euangelio. Absolon, Heretici qui ex nobis prodeunt, & ex nobis non sunt. Seditiosi, sunt fucati Christiani, qui ore sonant Christum, & corde alieni sunt a Christo. E quibus omnibus afflictus ille Dauid, idest, Christus, & hi qui Christi sunt, tandē liberantur. Pertinet ad secundum præceptum Decalogi, & primam petitionem orationis Dominicæ.

P S A L M V S X I X.

Est prophetia, de prædicando Euangelio omni Creature, sub omnib. cælis, q̄ late patet totus orbis terrarum. Dies diei, inquit annuntiat uerbū, idest, de die in diem, noctu diuq̄ uoce Apostolorum & ministrorum uerbi subinde
latius

PSALMORVM.

latius propagabitur uerbum Euangelij, idq; non tantum in iudea, sed in omni terra, passim, per orbem, omnium gentium linguis prædicabitur. Et quemadmodum, inquit, uiuifica luce, Solis, illuminantur, fouentur, recreantur omnia, in his reb. corporalib.

Ita, hæc noua lex & uox Euangelij, illuminabit, & subministrans spiritum, uiuificabit, & purificabit corda, erigetq; ac consolabitur, conscientias. Atq; ibi subindicat legem, ueterem, quæ erat diaconia mortis, esse abrogandam, et successurum esse Euangelium, quod est ministerium uitæ et spiritus, Quod erit uerbum amabile, expetendum illuminans oculos, letificans corda, Hic Psalmus pertinet ad tertium præceptum, annunciat enim uerum Sabbathum, tempus scz Euangelij, quo Euangelium in toto mundo, prædicabitur & accipietur a credentibus.

PSALMVS XX.

Est oratio, pro Regib. Principib. & magistratib. & omnibus his, qui grauissimum illud onus subeunt, administrandi Respublicas, Vt scz in reb. tantis, quib. impar est omnis sapientia, & diligentia humana, (quemadmodum experientia

SVMMARIA

*adocti testantur Ethnici) magistratibus sic expo-
 sitis omnium, odio, sinistris iudicijs, & insidijs,
 dignetur adesse Deus, & retinere subditos in
 officio, dare benedictionem, ad conseruandum bo-
 num & fœlicem statum regni, & publicam pa-
 cem, presertim cum Satan, horribili odio aduer-
 sus Deum, & opera Dei, conctur dissipare poli-
 tias, omnia miscere cede & sanguine.*

*Homines illi magni & spiritualissimi, qui
 hunc et similes psalmos ediderunt, satis uiderunt,
 res tantas non posse, regi, aut gubernari, sapien-
 tia, aut ullis consilijs humanis. Ideo eiusmodi for-
 mulas precationum, pro salute magistratum,
 conscribere uoluerunt, & transmittere ad poste-
 ritatem. Nam in illo populo Dei in primis hoc
 necessarium fuit, ubi Dauid & alij pij, subinde
 nouis hostib. & afflictionibus, atq; his durissimis
 exercebantur.*

*Stulti ergo Reges sunt, & Principes, qui non
 e caelo, petunt & expectant, rerum tantarum
 fœlicem gubernationem & successum &c. Per-
 tinet ad secundum præceptum, Continet enim in-
 uocationem nominis DEI, & ad tertiam pe-
 titionem orationis Dominicæ, Fiat uoluntas
 tua.*

PSALMORVM

PSALMVS XXI.

Est Prophetia, de regno Christi, scz quod, illius regnum, erit spirituale & eternum. Initium Psalmi, magnifice prædicat, fore ut ille Rex, & populus, in hoc regno letetur, magna sit gloria illius regni. Quod intellige ut uerba psalmi sonant, non quidem coram mundo, aut secundum carnem, sed in Deo. Nam, Christus per crucem, & mortem ingressus est in gloriam Prænunciat, autem hic Psalmus, hoc regnum Christi, Ecclesiam scz, quâuis coram mundo afflictam, spiritualibus benedictionibus, ditandam, & glorificandam, esse, & spargendum hoc uerbum, gracie & remissionis peccatorum, hoc letum & iucundissimum Euangelium, in omnes gentes, quo letabuntur, gaudebunt, & exultabunt credentes, & pii, gaudio pleno, & perfecto, quod, nulla creatura, eripere & tollere possit.

Econtra, ostendit, Iudeos qui huic consilio DEI aduersabuntur, & totum ipsorū regnum, horrendo iudicio Dei uastandum esse, Pones eos inquit humerum, idest, illum populum, quia Euangelio se opponet, & CHRISTVM crucifiget, grauibus, calamitatibus affliges, & reiecto

SUMMARIA

Et reiecto illo populo, deleto regno, obolita, et abrogata tota lege, ac cultib. pro quibus pugnat, rediges eos in miseram seruitutē, ut sub iugo, et alienis imperijs oppressi, dent sui peccati pœnas Pertinet ad primum præceptum, et secundam petitionem, orationis Dominicæ. Nam, prædicit, de nouo populo, q. non sit sub lege Mose, sed in illo regno letitiæ, et gratiarum actionis, et de nouo cultu.

PSALMVS XXII.

Hic Psalmus est, inter omnes Prophetias, de CHRISTO, et regno eius, gēma quedā, et omnium maxime insignis, atq. hic si usq. alibi, Dauidem, non future rei, prophetiam, sed iam præterite, et quasi se spectante geste, historiam dicas contexere. De Christo enim, pene nihilo obscuriorib. uerbis, quā Petrus, uel quiuis alius Apostolus, ligno affigendo, clare dicit quasi de re iam facta, Foderunt manus meas et pedes meos, &c.

Continet autem, sublimes illos, et grauissimos effectus Christi, in medijs iræ diuine, et mortis terrorib. ac pauorib. qui omnem, humane mentis captum superant, agonizantis, et haud scio, an in toto Psalterio, nullus inueniatur, psalmus, res continens

PSALMORVM.

continens grauiores, aut in quo sic pia corda agnoscere possint, suspiria, & gemitus illos, humana uoce inenarrabiles, Domini & capitis sui Christi, in media morte, in medijs inferni terroribus & doloribus pro nobis luctantis, quare & commendatissimum esse oportuit omnibus, qui eiusmodi tentationum fidei, & illorum agonum spiritualium, non sunt rudes.

Contemnant hæc sane, Epicuræi, certe pijs & spiritualibus eiusmodi exempla, tum in ipso Christo, tum in fraternitate nostra, (ut Petrus inquit) quibusuis totius mundi, opib. & omni Thesauro sunt preciosiora. Valde clare autem & expresse ut dixi, describit CHRISTI passionem, quasi rem coram, geri uideas, Vt autem priores passiones, in Christo, ita, etiam sequuturas glorias egregie depingit, hic Dauid, cum in fine, ostendit, Christum, ex ore Leonum, & canum, e morte, et afflictionibus eripiendum, per resurrectionem, diuinitus, glorificandum esse, & Euangelium, non tantum in illo populo, angustiis scz, terminis, sed in omnibus gentibus, in omnib. regnis esse predicandum, et conuertendos ad Christum pingues terræ, idest, diuites & potentes, mundi huius, tum etiam pauperes, & Ecclesiam futuram æternam, & infinitam posteritatem, illius Regis qui

S V M M A R I A

qui adorabitur, in toto terrarum orbe, cuius nomen, laudabitur, celebrabitur, omnibus seculis, regnumq; durabit in eternū, contra omnia regna mundi, omnesq; creaturas inuictum. Pertinet ad primum præceptum Decalogi, Nam, annunciat, nouum cultum Dei, & ad primam spectat petitionem orationis Dominicæ.

P S A L M V S X X I I I.

Est insignis graciaram actio, pro accepto uerbo & est exemplum pij cordis, agnoscētis, q̄ incomparabile beneficium, & donum Dei sit, cognitio uerbi. Magnifice autem, prædicat, & ex^m tollit amplitudinem bonitatis & misericordie Dei, ducentis nos in uia recta, erigentis & consolantis nos in quauis tentatione, cum alias, hypocritæ ambulent in uis praui.

Egregia similitudine comparat se oui, in qua, si forte aberrarit, requirenda, seruanda, defendenda, pascenda, fidelis pastor, nullum non laborem impendit. Quod autem sub bono, & uigilanti pastore, amēnissima prata, fontes & scaturigines, in medio aestu, sunt ouib. hoc pijs cordib. est uerbi Dei. Alludit aut, ad mensam panū propositionis, et ad Balsamum & oleum letitiæ. Nam, ministros uerbi, & auditores, Deus pascet, consolabitur, & suo calice lætificabit, etiã si, a mundo contristetur

item

PSALMORVM.

Item uerbum, Dei uocat, Baculum pastoris, aquam recreationis, gramen, pascuae, quib. omnib. innuere uult, tantum per uerbum Dei, ueram salutem, & pacem, firmam & aeternam consolationem conscientijs contingere. Pertinet hic Psalmus ad tertiũ præceptũ, et secundã petitionẽ orationis Dominicæ.

PSALMVS XXIIII.

Est Prophetia de regno Christi, per Euangelium, in toto orbe terrarũ, dilatando & proferendo. Insigni autẽ Apostrophe conuertit se, ad Reges, Principes, Sapientes, et magnos magistratus in mundo, quos more Heb. uocat portas orbis, ne ignoretis inquit, Terra est Domini, Ipse est Dominus omnium, ipse dedit uobis regna. Ipse Regẽ constituit, Christũ, quẽ nisi adorabitis, et agnosce-
tis, peribitis, cum regnis uestris, & tanquã uas figuli conteremini.

Hortatur autẽ, ut agnoscant se peccatores, Nã, eiusmodi potentes, pharisei et sapientes in mũdo, sapiẽtia et iustitiæ humanæ persuasione obcecati maxime fremunt, aduersus Euangelium. Quando n. illud regnũ gratiæ, & remissionis peccatorũ, predicatur, quãdo ille Christus per Euangelium, solus rex aeternæ pacis, rex uictoriosus cõtra peccatũ, mortẽ, diabolũ, predicatur, tunc Tyrannorũ potentũ, et sapientũ mũdi hæc supbissima uox est.

S V M M A R I A

Quis est iste Rex gloriæ, q. d. nunquid illi abiecti, & uilissimi piscatores, illa sex hominum, nos docebit, & pro lege Mosi, pro Religione hac recepta a patribus, nouum cultum Dei, obtrudent nobis et suum illum, Regem, & persuadebunt nobis illud somnium.

Subindicat ergo simul hic Psalmus regnum Christi, non fore corporale aut terrenum, nec eiusmodi, quod dissipet leges politicas, sed regnum, in quo prædicatores subiugabunt Christo orbem, & regna mundi per uerbum & Euangelium.

Huc opponēt se Reges & Principes, & Regē ac Dominum gloriæ, crucifigent, Apostolos & ministros uerbi persequentur, sed ipse nihilominus peruadet omnia regna, & nemine prohibente ingrediatur orbem, regnabit per Euangelium in medio inimicorum, dabit suis Apostolis os & sapientiam, cui nemo contradicere poterit, ex omnibus repugnantibus, & maximis regnis mundi, ut Daniel inquit, commolitis tandem, manebit Rex æternus, et uere, Dominus uictoriæ et gloriæ, Pertinet ad primum præceptum Decalogi, & primam secundam ac tertiam petitionem orationis Dominicæ.

P S A L M U S X X V.

Est precatio, in qua propheta miro ardore
cordis,

PSALMORVM.

cordis, optat, se corroborari in fide, et amore uerbi, quāuis hoc magnos & acerbos hostes habeat in mundo, ne frangatur scz, afflictionib. uel scandalorum magnitudine, & uarietate, debilitetur, quando, illos hypocritas Epicureos, tanta confidentia & tam secure uidet, despiciere, & contemnere ueram religionem, & uerbum, quasi non sit res digna, qua homines sani, aut liberales uel tantulum occupentur.

Ach Domine, inquit, serua, glorifica nomē & uerbū tuū. Non confundamur inquit, Nos, qui sic deridemur cōspuimur et propter te, inter tot afflictiones inter tot et tanta scandala pene oppressi, tamē consolationē tuā, expectamus. Sed confundātur, coram deo & hominib. illi bogedim, illi Hypocrite, & contemptores qui prae sua carnali sapientia, prae potētia, opib. et alijs reb. mūdi, quas ipsi admirantur & magnificiunt, adeo contemnunt, uerbum & cultum Dei, ut indignum existiment, de quo cogitent, Nostri oculi, inquit, ad te sunt, Domine, tu si quid est infirmitatis in nobis condona nobis, conserua nos in cognitione uerbi sancti tui, & mysterij absconditi a mundo, ad sis nobis in tot & tantis angustijs. Et pertinet ad secundum praeceptum, & secundam petitionem orationis Dominicae.

SUMMARIA

PSALMVS XXVI.

Est oratio ad Deum continens querelam, aduersus hypocritas, qui operib. legis, uolunt iustificari, qui semper doctrinam ueram, de fide, persequuntur, & eius assertores damnant tanquam hereticos. Vocat autem, occultos sanguinarios, malitiosos, Nam etiamsi, magnam iactent sanctitatem, tamē corda ipsorum, sunt plena odio Dei, & acerbitate, dolo & iniquitate aduersus proximum, sicut Christus apud Lucam, tales Phariseos increpat. Vos estis qui iustificatis uos, coram hominib. sed Deus nouit corda uestra, Nam Deum labiotenus honorant, cor autē longe abest ab ipso & Deum reuera non colunt, sed omnia habent, in questu.

Breuiter, Deo non seruiunt, sed Mammonae & suo uentri, ut Paulus ad Phil. ait, & hic Psalmus dicit, in quorum manib. sunt munera, Magnam autem speciem habet, ipsorum hypocrisis, & Ecclesia falsa, apud quam est potentia, & regnunt, semper habet maiorem speciem quam uera, quae sub formis crucis tecta latet. Ideo non segniter orandum est, ut Deus, seruet, Nos in Ecclesia uera, ne sinat nisceri, rapi cum, illis, ne partem nostram

PSALMORVM.

tum eiusmodi hypocritis, quorum etiam, si, aliquamdiu uenditent se coram mundo, finis interitus, & gloria, in confusionem erit, ut in Papa, & regno illius uidimus, Pertinet ad tertium preceptum, & ad primam & secundam petitionem orationis Dominice, Nam de uero cultu & regno Dei loquitur.

PSALMVS XXVII.

Est gratiarum actio, continens etiam, precationem & consolationem, aduersus falsos doctores. Tot autem, & tantis afflictionib. tot periculis & arumnis, tot acerrimis certaminibus, propter uerbum Dei, contra diabolum & mundum, subeundis, iam cruditus, et exercitus, fretus Deo, animosius insultat omnib. hostib..

Dominus inquit est lux, & salus mea, quem metuam? idest, Dominus, in tam uarijs tenebris et procellis tentationum, toties est, me mirabiliter consolatus, & potenter eripuit, qui nec insuturum, est deserturus. Si Deus pro me, quis contra me? Si Deus sustentat, quis impetus hostium, me franget, quis euertet?

Non metuo, inquit, infinitos hostes, etiã si me unum, contra bellum moueatur, una tantũ resolli-

S V M M A R I A

citor, ut maneam, in domo Domini, idest, inter eos ubi sincere docetur & discitur uerbum Dei, & in uera Ecclesia. Nam, hanc margaritam si retinuero, sum diues. Nam si uerbum Dei, retinuero, uitam & lucem, idest, meam firmam & eternam consolationem, nulli erunt, terrores tanti ne mors quidem ipsa, qui frangent, si uerbum amisero, nullae consolationes humanae erunt tantae, quae seruabunt.

Hoc autem totum dirigit, contra hypocritas & falsos doctores, qui tam facile, relinquunt uerbum, & docentes humana, seducunt conscientias. Hos uocat hic falsos testes, nimirum quos nihil pudet, qui erubescere nesciunt. Prodigiosa est, audacia, eiusmodi imperitorum qui sine uocatione, sine uerbo, nomen Dei tabantes, seducunt homines, & graua damna dant, in politica simul & Ecclesia.

Nam, ita uidemus accidere, quo indoctiores, quo spiritualium rerum rudiores sunt quidam, eo, facilius prorumpunt ad docendum, atque hi phantastici spiritus, sectas, & seditiones postea contra uere pios, excitant. Pertinet ad secundum & primum praecipuum, & primam & secundam petitionem orationis Dominice.

P S A L M U S X X V I I I .

Est ora

PSALMORVM.

Est oratio Dauidis, qua sua etate usus est contra Saulem & similes, maxime autem contra illos Caynicos hypocritas, qui ore tenus simulabant pacem, & tamen, intus occultis flagrabant odijs. Talis uisera erat. Absolon filius, erga patrem Dauidē. Talis erat Ioab erga Amasa & Abner. 2. Reg. 3. Dauid ergo metuens ne id sibi imputaretur, orat, ne tradās me, inquit, cum peccatoribus.

Nos possumus Psalmo uti, contra Tyrannos, et Phanaticos spiritus, Nam sic solent Tyranni, & persecutores uerbi, foris simulare pacem, & clamulum, agitare consilia cedis & sanguinis. Item Phanatici spiritus, & omnes pseudoprophete iactant pleno ore, uerbum Dei, & clamitant se querere gloriam, & cultum Dei, promittunt, nihil q̄ diuina & coelestia, & tamen, quae sua sunt, suamq; gloriam querētes, perdunt animas, incedunt in uestimentis ouium, & intus sunt lupi rapaces. Pertinet ad tertium & secundum praeceptum, ad primam & secundā petitionem orationis Dominicae.

PSALMVS XXIX.

St Prophetia, de Euangelio, spargendo per totum orbem terrarum, & q̄ nomen Chri-

D iij sti praedica

SVM MARIA

*ſi prædicabitur coram Regib. & Gentib. & filijs
 Iſrael. Afferte inquit Domino uos potentes, ideſt,
 uos Reges, principes, ſapientes, diuites mundi,
 uos Pharifei, et Rabini, agnoſcite ueſtram ſapien-
 tiam, iuſticiam, eximias uirtutes ueſtras politicas,
 opera legis, & omne quod excelſum eſt coram
 hominibus, abominationem eſſe coram Deo, agite
 pœnitentiam, & obedite Euangelio, ut ſub unico
 illo Rege & Domino CHRISTO, in Eccleſia &
 regno eius, Deum, & hunc filium Dei, Chriſtum
 per fidem, & ſapientiam Dei cognoſcatis. Deus
 enim, manifeſto opere maiestatis, ab initio in to-
 tum orbem immiſit diluuium, & perdidit omnem
 carnem. Is per Euangelium & Baptiſmum nouo
 & ſpiritali diluuiſo ſubmerget & mortificabit,
 omnē carnē, ideſt, uetuſtatem carnalis Adam, ut
 & ſecundū adam mortificati, quotquot in Chriſtū
 baptiſantur, Vna cum ipſo etiam, reſuscitemur,
 & ſimus noui homines, noue creaturæ. Syluas,
 deſertū Cades, condensa, Ceruas, uocat, figurate,
 Regna, Prouincias, et potētes urbes, in mūdo & c.
 Hæc condensa dominus reuelauit, & ad Euāgelij
 lucē perduxit. Pertinet ad tertium præceptū, &
 ſecundam petitionem orationis Dominicæ.*

PSALMVS XXX.

Hic Pſalmus

PSALMORVM.

Hic Psalmus insignis est, & uere Dauidicus, Miro ardore cordis, agit gratias Deo, & nunc exultat, q̄ ipsum, ex tentationibus illis spiritualib. & ineffabili lucta contra Satanam liberauerit, q̄ cor ipsius adeo debilitatū, tot spectris tristitiæ, ac terroris fractum, atq; ipsa magnitudine tentationis, pene oppressum recrearit. Animam inquit, meam extraxisti ex inferno, idest, Impetiū Satanz, & furorem, quem nulle humane uires uincere possunt, dedisti mihi uincere.

Continet autem hic Psalmus ut uides, affectus illos sublimes, gaudētis in spiritu sancto, q̄ Deus, tantam tristitiam, tantos terrores et pauores, has mortis angustias, tot lachrymas, & gemitus, de profundo inferni suspirantis, tandem in gaudium, uerterit, q̄ ignitis diaboli telis, misere exardescentem in medio aestu, recrearit & sanarit. Insignem autem simul continet consolationem, ad momentum, inquit, durabit ira eius, & uita in uoluntate eius, idest, Deus & si tentationib. grauissimis & eiusmodi duris agonib. exercet pios, tamen, non tentat ut perdat, neq; affligit ut damnet, Neq; est Deus tristitiæ, mortis aut pauoris, Sed Deus pacis, uitæ, Deus æternæ letitiæ & consolationis. Pertinet ad tertium præceptum, et primam petitionem orationis Dominicæ.

Psalmus

SUMMARIA

PSALMVS XXXI.

Est gratiarum actio, continens etiam, precationes & consolationes. Tum recte intelliges grauissimos affectus, & res huius Psalmi, si scias hanc esse generalem, & perpetuam uocem ipsius Christi, & membrorum eius, sub cruce, & afflictionib. uarijs suspirantis, & ingemiscantis, Nam Ecclesia est congregatio, afflictorum, pauperum & tentatorum, dum interim homines impij in mundo, diuites, contemptores omnis religionis, & a⁹ Epicurei, habet, ut Christus inquit, consolationem suam.

Pij uero, spirituales, & credentes, expositi horribili odio, & inuidie diaboli per omnem uitam, intus in corde pauorib. & terrorib. foris autem, persecutionib. blasphemia, & contemptu propter uerbum Dei, exercentur et tamen, ex his omnibus liberantur. Nam ut Paulus inquit, ubi abundant afflictiones, ibi etiam abundant, consolationes. Pertinet hic Psalmus ad secundum & tertium preceptum, & ad primam & tertiam petitionem orationis Dominice.

Et hic desinam, sic Pædagogi more, ostendere, ad quod preceptum Decalogi quilibet Psalmus spectet

PSALMORVM.

ſpectet, & ad quod mēbrum orationis Dominicæ.
 Nam ex ſuperiorib. nunc ſatis exempli habent
 lectores cordati, ut per ſeſe id poſſint obſeruare.
 Nam precatoriꝝ Pſalmū pertinent, ad ſecundum
 præceptum, et primam petitionem orationis Do-
 minicæ. Nam ſanctificant & honorant nomē Dei.

Pſalmi, qui docent, conſolantur & gratias
 agunt, pro liberatione, pertinent ad tertium præ-
 ceptum, & ſecundam, & primā, & tertiam pe-
 titionem orationis Dominicæ, Nam uere docent
 Sabbathū ſanctificare, colere Deum uero, & ſuma-
 mo cultu, & gratiſſimo ſacrificio, nempe ſacrifi-
 cio laudis, & pleriq; pſalmi ſpectant, ad omnia
 illa tria præcepta Decalogi, & petitiones oratio-
 nis Dominicæ.

Ego autem ideo hoc in breuib. his pſalmorum
 ſummarys ſubmonui, ut oſtendam ex Decalogo,
 tanq̄ fonte, fluere totam ſcripturam, & in de-
 cem illis præceptis & Dominica oratione ſum-
 mam plane totius, & ſummæ Theologiæ conti-
 neri, nec quicq̄ poſſe, in Eccleſia doceri excellen-
 tius aut ſublimius.

Videmus .n. quomodo Prophetæ ſummi, adeoq;
 Moſes ipſe, ex primo præcepto, ex ſecundo et ter-
 tio, breuiter ex Decalogo tā egregias conciones,
 texuerunt, q̄ diligenter omnia ibi expenderunt,

S V M M A R I A

quomodo hic, ΚΟΙΝΑ ΚΑΙΝΩΣ semper tradiderunt, sicut & Moses summus uir precipit. Hæc uerba inquit, stans, sedens, meditaberis, hæc, ac ues filijs tuis &c. In omnibus ergo dictis & scriptis suis Propheta & Apostoli, alludunt, & spectant ad Decalogum. Et ex his Dei decem præceptis fluit omnis doctrina, & pia uita sanctorum, neq; est ulla sanctitas aut pietas aut religio extra Decalogum, qui est, ille perennis, et inexhaustus fons, omnis sapientiæ, iusticiæ, & perfectionis uere sanctorum.

Neq; est alia querela, Prophetarum & Apostolorum, ut in ipsorum concionib; uides, quã, contra pseudopphetas, hypocritas, & falsos doctores, qui posthabito, imo prorsus contempto, & consputato summo cultu Dei, nempe primi præcepti, quod fidem exigit et timorem, extra decalogum, docere solent somnia humana.

Contra, illos ut in ipso Mose, in Esaia, Hieremia, in Pauli & Petri Epistolis uides, non sine lacrymis uehementissime, conqueruntur, contra illos tragice exclamant, & totis uirib; pugnant Propheta & Apostoli, ut cultum illum Dei uerum, & summum, primi præcepti conseruent, hypocrisim, & doctrinas hominum, phanatica somnia e medio tollant.

Psal'mus

PSALMORVM.

PSALMVS XXXII.

Hic Psalmus, est inter omnes præcipue insignis, quem & in grauiſſima illa diſputatione citat Paulus ad Rom. 4. docet quid ſit peccatum, quomodo conſequamur remiſſionem peccatorũ, breuiter quomodo coram Deo iuſtificemur. Nam in hac re errant longiſſime, omnes hypocrite. Ratio. n. humana, non aſſequitur, tam ingentẽ tã infinitum, & humanis uirib. aut operib. meluibilem reatum eſſe coram Deo, (peccatum) breuiter ignorat, quid ſit peccatum, & putat operibus poſſe deleri aut tolli.

Hic autem clare dicit, Pro hoc orabit omnis ſanctus, & neminem iuſtificari, aut ſanctificari coram Deo, niſi agnoſcat ſe peccatorem, & ſciat ſe abſq; operib. et meritis, mera miſericordia Dei, & gratuita imputatione conſequi remiſſionem peccatorum. In ſumma noſtra iuſticia non ſita eſt in nobis, aut operib. noſtris, ſed uocatur ſuo uero titulo REMIſſIO. PECCATORVM, Item non imputari ſed tegi, peccatũ. Beati, inquit, i. eſt, hi demum, accepti ſunt coram Deo, hi uere iuſti, & reconciliati Deo, quorum remiſſe ſunt iniquitates, quorum tecta ſunt peccata.

Hic

S V M M A R I A

Hic claris uerbis dicit omnes sanctos, esse & manere peccatores, In hunc modum autem, & non aliter iustificantur & sanctificantur, quã & Deus, ex gratia, propter Christum eiusmodi peccata, nõ uult imputare nec iudicare, sed misericorditer remittere, tegere, & obliuisci, & licet alias multum intersit inter sanctos & impios, tamen in hac parte nullum est inter eos discrimen, ex æquo sunt peccatores, & peccant quotidie.

Sanctorum autem peccata, non imputantur, sed teguntur & remittuntur, propter fidem in promissionem gratiæ. Impiorum autem peccata imputantur, & exposita sunt uultui, et iudicio horrendo Dei. Horum, uulnera, non sunt alligata, & illorum sunt alligata, emplastris curata & oleo. Vtriq; tamen uere sunt saucij, & uere peccatores, de qua re loco suo, in alijs libris nostris copiosius diximus.

P S A L M V S XXXIII.

Hic Psalmus est insignis gratiarum actio, ubi iubet Propheta, in genere letari omnes pios, & sanctos, & gratias agere, & tam mirabiliter seruat Ecclesiam, in medio mundo, in medio regno diaboli, tot malis & periculis expositam,

PSALMORVM.

fitam, & in q̄ Deus, suos sanctos & pios tot tenta-
tionum fluctib. iactatos non deserit, neq; patitur
eos quauis periculose luctantes, opprimi aut sub-
mergi.

Coelum, inquit, & hanc totam uniuersitatem
rerum, DEVS, uerbo creauit, Ipse dixit & facta
sunt. Omnipotens ergo, est, neq; ei quicquā est di-
fficile, quare, e media morte, e medio inferno po-
test suos liberare. Deinde summa & infinita est
Bonitas, & ueritas. Ipse respicit, & exaudit affli-
ctos, praesens est illis, in hora tentationum, & ut
alibi dicit Psalmus, prope adest Dominus cont rie-
tis corde.

Non solum ergo uult iuuare, et succurrere pijs,
sed & succurrere, ut pater filijs, sicut in primo
praeepto, inclusa est illa eximia promissio EGO
DEVS tuus. i. uolo Deus tuus esse, idest, Ero tua
uita, salus, scutum, protectio, aeternum robur,
aeterna salus & consolatio, aeternum & infinitum
bonum, aduersus omnia mala. Hoc enim est, esse,
DEVM. In primis, multis uerbis praedicat, hanc
incomparabilem DEI sapientiam & potentiam,
q; Deus, omnium, hominum, Regum, Principum
& potentatum, in toto mundo, corda & cogita-
tiones habet in manu, easq; resingit & mutat,
omnesq; ipsorum deliberationes & consilia gu-
bernat

S V M M A R I A

bernat, eaq; in uniuersum secundum suam uoluntatem, non ipsorum dirigit.

Dominus, inquit, dissipat consilia gentiu, id est, Consilia sapientum, Regum & potentum in mundo, ipse mirabiliter interturbat, & eludit, & conatus omnes, hostiles contra populum Dei, contra Ecclesiam etiam cum uidentur, ad extremum deducta omnia, repente, frangit, & uertit in hostes ipsos, ut non possint perficere, quod moluntur contra pios, sed pudefiant, & cadant ipsi in foueam quam fecerunt.

Atq; hæc non est minima consolatio pijs, contra, acerbiter illam, & Satanicam crudelitatem, qua Tyranni, in mundo, & hostes uerbi, qui tragicis uerbis, minitantur se omnia impleturos sanguine, nisi abnegetur Christi ueritas, & Euangelium, qui adeo nullum finem faciunt minarum, quasi Deum ipsum perterefacere, aut e solio maiestatis Christum decutere possint. Cum, tamen, cogitatus omnes, adeoq; halitum ipsorum & uitam, Deus habeat in potestate, Sed eiusmodi, ante dimidium efficiant cepti, subito euertuntur.

Expende exempla, inde ab initio mundi ubi Sodomitarum consilia contra Lot? Vbi magnus monarcha, & terror orbis Sennaberib? Vbi nostris temporibus LEO, X, Papa, multi acerbiff. hostes uerbi.

Psal

PSALMORVM.

PSALMVS XXXIIII.

ET insignis gratiarū actio, pene eiusdem ar-
gumenti cum proximo Psalmo, sicut autem
titulus & sextus uersus indicat, seipsum propo-
nit, hypotyposin omnib. pijs, q̄ Deus orationem
& inuocationē credentium, & piorum exaudit,
& suspiria afflictorum non contemnit. Magnifico
autem exordio premissio, promittit, se summam
totius pietatis ostensurū. Quis, est homo, inquit,
qui uult uitam, diligit dies uidere bonos &c.
Prohibe linguā tuam a malo &c. ibi, exigit ante
omnia timorem Dei, & cultum primi præcepti,
ut adherentes constāter uerbo, uitemus hypocri-
sim, & mendaces doctrinas, utq; uere fidentes
Deo seramus illius uoluntatem, non fremamus nec
murnuremus contra illum. Deinde ut in pace ui-
uamus cum proximo, non reddentes malum, pro
malo, sed benedicentes, etiā hostib. & inimicis,
quantum omnino fieri potest cum omnibus homi-
nibus pacem habentes, sine boni sint, siue mali.

Sic enim stat consilium Dei, quod mutari nō
quit, Sanctos in hac uita, debere affligi. Quare si
uis esse pius, si uis adherere Deo, prepara animā
tuam (ut ille ait) ad tentationem, crucem & affli-
ctionem

S V M M A R I A

tionem, Nam, ita statutum est immutabiliter, ut
 alibi dicit, Multae sunt tribulationes iustorum.
 Rursus autem stat, consilium Dei, firmum et eter-
 num, quod Deus ex his omnibus uult sanctos eripere.
 adeo fideliter, ut ne minimum quidem ex ossibus
 ipsorum periturum sit, quin in resurrectione, &
 glorificatione, longe perfectius redibit ad corpo-
 ra, Christus in Euangelio dicit, Capilli capitis
 uestri omnes numerati sunt.

Quid ergo hoc leue & momentaneum, tribu-
 lationis est, praeter aeterno gloriae pondere quod reue-
 labitur in nobis? Nam etiam si ossa & membra
 sanctorum, praeter omnium aliorum corporibus, in
 mundo discerpantur crudeliter, et confringantur,
 igne cremantur, in sepulchris etiam putrescant,
 atque ita seminetur in ignominia, resurgent tamen
 in gloria. Integris corporibus & omnibus membris
 reuiuiscunt, omnia ossa restituentur, et fulgebunt,
 iusti sicut sol in regno patris sui. Furor enim ille
 immanis & infinitus diaboli, non sic conterere
 poterit ossa sanctorum, aut extinguere Ecclesiam,
 ut funditus deleatur, sed temporaria erit illa
 mors, & crudelis ossium contritio, Vita, autem
 & glorificatio sanctorum in Deo erit aeterna.

Et obserua insignem locum, quem habet hic Psalmus
 de resurrectione, & iterum insignem de Angelis.

Nam

PSALMORVM.

Nam hic primus est inter psalmos, quos hactenus tractauimus, qui de Angelis loquitur, & sint ministri, & defensores sanctorum, missi in ministeriū eorum, qui hereditatem accepturi sunt salutis. Ostendit autem, & non solum, adsint nobis, sed sed etiam uigilantissime & indefinenter excubant, & militant, ad tutandos nos, prope, & circum nos castra metantur, pugnātes perpetuo, quasi in acie pro nobis, ut, defendant contra horribilem impetum, & infinitas insidias diaboli, ac membrorum eius. Quæ omnino maxima consolatio est pijs & credentib.

Sicut, etiam, exemplū Prophetæ Helisei, hunc uersum confirmat. 4. Reg. 6. Cum de Angelis Heliseus, ad ministrū dicit, Noli timere, plures sunt nobiscum, quā cum illis. Alludit autem, more Prophetarum, qui quasi ex fonte omnia ex Mose hauserunt, ad. 32. cap. Genesis, Vbi Patriarchæ Iacob, metuenti a se uicia fratris Esau, obuiam uenerunt Angeli Dei, quos cū uidisset ait, CASTRA DEI sunt hæc, deducebant enim ipsum Angeli, et castra metabantur circum ipsum; sicut hic Psalmus dicit.

PSALMVS XXXV

Est precatio, ubi Dauid conqueritur, aduersus, pessimum illud genus hominum, qui in
E aulis

S V M M A R I A

aulis passim, Regib. & Principib. adulantur & priuati cōmodi causa, seruiunt ipforum auribus, traducūt odiose innocentes, et exacerbāt potētes aduersus prædicatores & professores uerbi Dei, student opprimere ueritatem, & horribilia damna dant, in reb. publicis & Ecclesijs. Sic Dauidem apud Regem Saul traducebant hi, de quib. ipse omnium maxime erat bene meritus, pro quibus ipse ardentissime sepe orabat, propter quos seruādos ipse, sepe tristabatur & lugebat, ut hic dicit.

Huius Psalmi exemplum, potest nobis esse consolationi, quando uidemus, doctrinam ueritatis, Euangelium Dei, Apud Reges & principes, odiose traduci, impudentissimis mendacijs uirulentiss. sermonib. hostium ueræ pietatis, imo omnis honesti, & humanitatis. Sicut, sub comitia Augustana, Anno. XXX. narrauit mihi uir quidam insigni pietate, quorundam impudenti, & maliciosa delatione in aula Cesaris, de Luthero, nullos alios esse sparsos sermones, q̄ q̄ negaret DEVM, CHRISTVM, MARIAM uirginē contēneret Baptismum, Sacramenta, conspueret totam religionem permitteret autem, impune furta, adulteria & cetera flagicia. Huius manifesti mendacij architecti palam pudefacti sunt, assistente, & audiente confessionem, doctrine nostræ,
ipso

PSALMORVM.

ipſo CAESARE CAROLO V. & confuſus eſt
diabolus, pater et ſons mendacij. Sic autem
ſolent hoſtiliter traducere pios ipſoſq; infamare,
qui beneficio Euangelij, & ipſi utuntur. Exempla
ſunt in promptu noſtro tempore.

Claudi, inquit hypocritæ, qui claudicant in
utranq; partē, qui et Deo ſeruire uolunt et homi-
nib. conſpirāt contra me. Nā hi cū beneficio piorū
ſunt euecti, adepti, opes & honores, conculcant,
eos pedib. & opprimunt. Tales ingrati homines
ſunt omnes hypocritæ, & phanatici ſpiritus, qui
non Chriſto aut Domino ſeruiunt, ſed ſuo uentri,
tales ſunt, & iam qui noſtris beneficijs, utun-
tur, & tamen hoſtiliter perſequuntur nos.

In ſumma, ſicut accidit ipſi capiti noſtro Chriſto,
ita res adhuc habet, cum tota Eccleſia & ſingulis
pijs. Qui edit panem meum, inquit Chriſtus, con-
culcat me, idq; conuictus. 30, argenteis. Hi ſunt
illi hypocritæ, qui uentris ſtudio poſthabent om-
nia, quorum infinita aduerſus pios, perpetuo ſe-
uit, crudelitas, ſicut hic conqueritur.

PSALMVS XXXVI.

Quod eſt Pſalmus, continens doctrinam maxime
neceſſariā, quib. notis, deprehendi poſſint,

E ij hereti

S V M M A R I A

heretici, falsi doctores, & phanatici spiritus. Sicut in fine, miro ardore affectus petit, se aduersus has pestes custodiri. Postquã autem initio Psalmi graphice eos suis depinxit colorib. in medio, erigit se, et consolatur omnes pios, ut quãuis Satan, per sua organa, fremat aduersus Ecclesiam, fore tamen, ut uerbum Dei maneat, Regnum Dei immotum persistat, aduersus omnem impetum Satane, aduersus omnium regnorum & mundi potentiam.

Iusticia tua, inquit, sicut montes & rupes, iudicia tua sicut abyssi, idest, sicut petras, magnos montes, quos Deus fundauit, nulla uis euertere potest, sicut mare & abyssi inexhausta sunt, ita uerbum tuum Domine, STAT, & ueritatem tuam nulla humana potentia subruet aut euertet, ut maxime omnes portę inferorum, omnis diabolorũ & hominum conatus, opponat se uerbo, tamen apud te erit fons uitę, idest, in domo tua ubi tu per uerbum habitas, in medio inimicorum, permanebit, ille fons & scaturigo uitę, hoc est uerbum tuum, quo erigentur, uiuificabuntur conscientię.

Graphice autem depingit, hic Propheta, si usquã alibi, illos falsos doctores, Primum ardentissimo zelo, erumpens indignanter in tales initio Psalmi. Certe inquit, si quod genus homi-

nunt

PSALMORVM.

num, malum est, hi uere sunt pessimi. Sunt. n. homines perditæ audaces, uirulenti uacui timore & fide erga Deum, contemptores securi Dei & religionis, arrogantes, superbi, præfracti, precipites, ad audendum omnia proiecti.

Secundo, Neminem probant nec commendant, quæ seipsum, Omnes alios, acerbissime oderunt, traducunt et infamant, Atque in hac una re præcellunt, ut sese perpetuo, ornent, ebuccinent, alios conspuant sibi solis spiritum Dei cultum, & nomen Ecclesie arrogant.

Tertio, Ipsorum doctrina est, nocentissima, & mendacijs referta. Nam contra doctrinam fidei, & gratie, pugnant & decipiunt homines suo furore & hypocrisi.

Quarto sunt præfracti, nec ferunt monitorem, sed quouis ferro, quouis adamante sunt duriores, & nisi, omnibus illorum dictis, factis, applaudas, mox fremunt, & Satanicæ tumultuantur.

Quinto, pergunt, quæ latissime spargere sua dogmata, & sermo ipsorum, ut Paulus inquit, sicut Cancer serpit, Plerumque. n. tales, præ synce-
ris et bonis ministris, homines sunt mire audaces ad ista sua agenda, acres, irrequieti, uehementes, feruidi, sic improbe urgentes sua, quasi alia euersuri omnia.

SUMMARIA

Sexto, Omnes illos hostiliter persequuntur, qui non ipsis subscribunt, & hæc omnia scelera patrant miro stupore, & securitate, quasi Deo placeant & obsequium prestant, DEO.

PSALMVS XXXVII.

Est Psalmus consolatorius, qui exhortatur nos ad patientiam in mundo, ne se irascamur, & fremamus aduersus Deum, quando uidemus, malis bene esse, bonis autem male. Graue enim scandalum est, & mire urit hoc imbecilles, de quo etiam conqueritur Abacuc. 1. Sancti. n. quando uident impijs res omnes esse secundas, pijs omnes aduersas, certe aliquid patiuntur humanitus.

Videmus infinitam maliciam, & ingratitude-
nem in mundo, extremum contemptum religio-
nis, contemptum literarum, omnis uirtutis et ho-
nesti. Eius rei exempla satis clara extant, nostro
tempore, in potentib. mundi, nobilib. deinde ciui-
bus, rusticis, qui omnes quod sibi libet, licere etiã
sibi uolunt. Illis impijs contẽptorib. Dei & uerbi,
oĩa sunt secũda, illi opib. abundãt florent honorib.
Interim pij esuriunt, algent, contemnuntur, deri-
dentur, conspulantur, ad hæc propter uerbũ Dei,
acerbi

PSALMORVM.

acerbissima odia sustinent diaboli & mundi, & in tot, afflictionib. uix respirantes, perpetiuntur sepe carceres & uincula. Ibi non irasci non indignari, ibi Epicureorū more, non negare deos &c. non est, humana, sed spiritualis & diuina sapientia.

Summa ergo huius Psalmi est, (PATERE) disce patientiam, superanda omnis fortuna ferendo est, Projice in Dominum curas tuas. Noli fremere, noli stomachari, noli imprecari mala impijs, gubernationem permitte Deo. Ipse est iudex iustus, Hanc ergo necessariam, et sapientib. mundi incognitam doctrinam, tradit hic Psalmus. Et consolatur hic uarie, ac ualde paterne, Spiritus sanctus pios, magnificis scz, promissionib. deinde exemplo ipsius Davidis, junior inquit sui etenim senui, & non uidi iustum derelictum, Item comminationibus aduersus impios. Nam hanc patientiam prestare, in tanta malicia & peruersitate mundi non est nisi spiritualiū. Tota autem ratio humana, & omnes sapientes mundi, aliter iudicare non possunt, q̄ indignum esse, & iniustum, q̄ malis sit bene, bonis male.

PSALMVS XXXVIII.

Est ardens precatio ad Deum, qua miris gemitibus conqueritur se sensu peccati, percu-

E iij

ssum &

S V M M A R I A

ffum & conterritum, ingenti tristitia, agrum co-
 angustari, & nihil sentire nec uidere, quā iram
 de cælo, horrenda fulmina, tela, ac minas Dei bre-
 uiter mortem, infernum &c. Hæc autem tan-
 ta mestitia, non solum omnem succum, omnes ui-
 res, sanguinem & medullas exhaurit, sed & infi-
 nita quadam perturbatione, æstuantem & anhe-
 lantem, pauere facit adeo, ut magnitudo affectus
 colorem, et totam faciem obscuret, et corpus etiã
 afficiat.

Nam uere sentire onus conscientie, & peccati
 terrores, dolor super omnes alios terrores, et do-
 lores. Atq; illas tentationes augent pijs illi, qui
 foris, eos hereticos seditiosos, homicidas, procla-
 mare non desinunt. Illi. n. hypocritæ, dum iactant
 contra pios, se esse sanctos & Ecclesiam, & se esse
 populum Dei (Deo interim ut fit, differente auxi-
 lium & consolationem) sepe contristant pios,
 quasi Deus, auersetur ipsos, propter peccatum.

Hic psalmus autem docet constanter expecta-
 re, auxilium & consolationem Dei, & pugnat
 orando, aduersus tales hypocritas, & propheta
 in tã dura lucta huius têtationis erigit, & susten-
 tat se, promissione diuina, atq; ibi suæ causæ,
 quod se non hominis sed Dei causa sit, contra
 Satanam, ipsam arcem occupat, ibi enim sequitur
 rursus

PSALMORVM.

rursus consolatio in fide &c. Ita & nos debemus orare, & in nulla angustia, aut tentatione cedere tristitie, etiam si sumus peccatores, etiam si horribilib. illis terrorib. peccati, quatiat nos Satan, Potentior est enim gratia peccato.

PSALMVS XXXIX.

Est Psalmus consolatorius, continens etiam orationem prophete, qua petit, os suum frenari, ne prorumpat in blasphemiam aut murmurationem, quando uidemus impios in mundo fortunari, superbissime contemnere Deum & uerbū studere augendis opib. &c. Ecōtra pios affligi, cum uarijs tentationibus mundi & diaboli intus & foris conflictari. Doce me, inquit, Domine potius, quod finis aliquis meæ uitæ futurus est. i. doce me magnificere futura, quæ nondū apparēt.

Custodi me a periculosa illa securitate, impiorū, ubi adeo se totos dedunt huic mundo, studentes auaricie, ambitioni, quasi perpetuo hic uicturi. Nam admodum graue scandalum est, de quo etiā conquerūtur Prophete, quod impij & mali luxu disfluunt, in uino & rosa, nūq̄ non uoluptatibus dant operam, & per omnia in securitate uiuunt. Pij uero, affliguntur, tentantur, lugent, intus &

S V M M A R I A

foris. Sed exitus ostendit pios beatos esse, impios, autem in sua caduca fœlicitate uere miseros. Ergo propheta inquit, *Quæ ergo expectatio mea est? Quasi dicat, perpetuo ne affligar? submergar ne absorbebit ne nos tandem, hæc subinde in orbem super nos rediens tentatio? Neutiq̃ inquit, DOMINVS ã expectatio mea, idest, in fine tandẽ. Ego inueniam, post tot & tantas mortes uitam, placatũ DEVM, remissionem peccatorum, & ne in hoc quidem tempore deserar, Impij uero post suam illam breuem uitam, inuenient mortem.*

P S A L M V S XL.

Est prophetia, & uox ipsius Christi, ubi Christus ipse, dicit se exauditum, in media passione, in medio agone mortis, clamantem & suspirantem. Et est eximium exemplum, & consolatio pro tota Ecclesia & omnibus membris Christi, DEVM omnes credentes quoq̃, similiter agonizantes, in horribili lacu, ac tenebris mortis, tantũ si clament, si inuocet non esse deserturũ. Sicut propheta Dauid et similes, eiusmodi psalmos ediderũt de summis et maximis rebus illius regni et populi, Expectatio autem Messie et Christi erat summa res, apud illum populum Dei.

Illius

PSALMORVM.

Illius ergo personā nunc loquentē facit, Clare autem hic dicit, se unum & solum esse, qui legem implet, qui uoluntatem Dei facit, his uerbis excludit omnes alios cultus et opera. In libro inquit, scriptum est, de me. Illa, promissio benedictionis & gratiæ, q̄ semen mulieris conteret caput serpentis, q̄ in semine Abrahæ benedicentur omnes gentes, de me est &c. ita reijcit & abrogat totam legem, cum omnibus operibus sacrificijs & cultibus, ut pote qua uoluntas Dei non sit impleta.

Reiecta ergo sunt omnia opera, & sacrificia nostra, hic se dicit Christus, esse unum, & solum qui placat Deum, & uoluntatem eius implet. Promittit ita, his uerbis nouum testamentum, ubi non iustitia legis, sed iustitia fidei, in congregatione & cætu magno, idest, in toto orbe, in omnibus gentibus predicetur. Non predicetur autem iustitia legis, quæ tantum superbos, phariseos & hypocritas facit, qui suam spem, non habent fixam in Deo, aut promissione gratiæ, sed in suis iusticijs, sanctitate falsa, & legali hypocrisi.

PSALMVS XLI.

Est prophetia, in q̄ iterū more psalmorū Christi ipse loquitur, et miro affectu cōqueritur, de prodito

SVMMARIA

de proditore suo domestico Iuda, & crudelibus illis canibus seuientibus in pauperem, qui ipsum crucifixerunt. Petit ut Deus iudicet causam suam, ut coram facie Dei, idest, consolante, & resuscitante Deo patre, dextera Dei exaltatus, per illam crucem, & mortem, eterna uictoria, & uita, glorificetur. Omnib. pijs autem, haec est admodum magna, & ingens consolatio, quod quarto uersu filius Dei dicit, Sana animam meam, quia peccavi tibi. Peccatorem se fatetur Deo patri, cum tamen sine peccato sit, & non sit inuentus dolus in ore eius. Nam ibi, stat ut Sacerdos noster, ut uictima & hostia pro peccato, portans & luens nostra peccata, non aliter atq; ipse reus sit.

Initio autem Psalmi hac graui uoce summam rei complectitur. Beati, inquit, qui non auersantur egenum & pauperem, idest, Beati, & aeternum beati qui Christo infirmo, Crucifixo & damnato, non offenduntur, sed Euangelio credunt. Nam sermo crucis gentib. est stultitia. Iudeis autem scandalum. Maximi enim & infiniti scandali res est coram mundo, praedicare, docere, aut confiteri Christum illum, pauperem, crucifixum, damnatum, sedere a dextris maiestatis in excelsis, esse Dominum omnium in hoc seculo & futuro, quo totus ille Iudaicus populus sic offensus est, sicq; impigit

PSALMORVM.

pegit in hanc petram scandali, ut dissipatus & disiectus in hunc diem, erret passim & uagetur sine sacerdotio & regno.

PSALMVS XLII.

Est oratio ardens ad Deum, subindicans magnitudinem affectus spiritualis, & inenarrabilem gemitum spiritus, hac autem similitudine cerui, Initio psalmi describit, quomodo affectus fuerit in hora tentationis, cum totus in summa esset tristitia & lachrymis. In illa enim hora tenebrarū Deus ille uitæ pacis, lucis, & consolationis nō uidetur, sed quasi sol sub nube latet absconditus, sentiunt autem corda tunc nihil, quā Deum iratum, seuum ultorem, & Satan tunc spectra tristitiæ auget in immensum. Ad hec accedunt blasphemie, subsannantiū afflictos, ubi nunc est Deus tuus?

Nam mundus & impij, non possunt se continere, cum uidēt in calamitatib. sanctos, quin risu, & sannis, excipiant, et exagitēt erumnas sanctorum, quin exclamēt, triumphabundi. Sperarūt in Deo, liberet eos si uult, Vbi nunc ille Deus, ille eorum Christus? Talis debet esse inquit, fortuna hereticorum. Iudicant enim secundum cæcam rationem,

SVMMARIA

tionem, & putant afflictionem, certum signum esse, iræ diuinæ, erga sanctos.

Contra suas afflictiones, aut quasuis leues aduersitates, iactant tanquã passiones propter nomen DEI, tanquã martyria & ærumnas, Apostolica innocentia exanclatas. Peruersi, enim uirulenti, & ceci illi cacorum duces, etiam si sciant, scire nolunt, q̄ DEVS sanctos suos sic castigat ut rursum consoletur, non ut perdat deserat, aut damnet.

Optat ardentissimo affectu ire ad domum Domini, in cetu canentium, letantium, Sabbatizantium, & celebrantium nomen Domini, & uidere faciem DOMINI, idest, ardet audire uerbum Dei, quo erigatur, et recreetur in tanto aestu, tentationis et tristitiæ pene extinctus. Domus dei, est ubi predicatur uerbũ Dei, et promissio gratiæ etc. Et faciem Dei, uocat, presentiam Dei, ubi Deus per uerbum, SE, suam uoluntatem ac gratiam, reuelat & dat cognoscendam, Hoc uocat alibi, DEVM, non tergum, sed faciem ad nos uertere.

PSALMVS XLIII.

Est eiusdem

PSALMORVM.

Est eiusdem argumenti cum proximo psalmo, & pene eisdem uerbis utitur, Optat, in lumine, & ueritate Dei ad domum Dei ire, idest, uerbo Dei optaret consolari in sua tristitia, & tentatione.

PSALMVS XLIIII.

Est oratio totius populi Dei, & in persona omnium sanctorum, presertim noui testamenti, quos uides hic queri, se, a gentib. prophanis ab impijs & Tyrannis, crudeliter mactari, & occidi. **DEVS** enim tradit sanctos in manus impiorum, quasi reiecerit eos, aut ipsorum oblitus sit. Cum tamen, Patriarchas, & illum suum populum, ab initio magnificis operibus & miraculis glorificarit, contra gentes, cum tamen omnes sancti non suam causam agant, sed Dei, non suam gloriam querant, sed diuinam & propter illam ipsam iustissimam causam, tantum, nullius criminis alias rei, ita exilijs, direptionibus bonorum, morte deniq; mulsentur, & ita tractentur in mundo crudeliter, quasi omnium sint sceleratissimi, & meri paricidae.

In sum. ma

PSALMORVM.

In summa, hic Psalmus est suspiriū & gemitus spiritus, aduersus imbecillitatem carnis, quæ etiā in sanctis, nonnihil remurmurat Deo, & Deus tam sinistre in speciem gubernat mundum, & iudex est, in speciem iniustus, sinens affligi sanctos, quos debebat erigere, exaltans & euehens impios, quos debebat euertere.

PSALMVS XLV.

Est Prophetia, de Euangelio & regno Christi, qua, ualde amenis & iucundis figuris uerborum describit, Sponsum Christum, & Ecclesiam. Depingit enim Christum, prodeuntem regia pompa, omnes regias dotes illi tribuens, formam uere uirilem & regiam, suauitatem gratiosi & iucundi sermonis, apparatus, armorū, splendorem uestitus regij, fœlicitatem in bello aduersus hostes &c. deinde omnes dotes & uirtutes regias. Iustitiam, clementiam &c.

Ad hæc ut iucundissima specie, Regnū Christi, ob oculos ponat, addit ipsum, quoq; habere domus et pallatia eburnea. Reginā, & puellas pedissequas, filios & filias &c. Hæc omnia sunt intelligenda, de spiritali regno Christi & Ecclesia, ubi Christus est Rex potens, sapiens, iustus, gratiosus, uis
toriosus

PSALMORVM.

Gloriosus, ad hæc triumphator, lætificans, seruans,
consolans & ditans suos, aduersus peccatum,
mortem, legem &c.

Clare autem, prophetat, fore ut uetus testamen-
tum abrogetur, Audi, inquit, filia, & uide inclina
aurem tuam, obliuiscere domum patris tui, (Sub-
indicat enim Synagogam) & Rex inquit te ama-
bit, & adorabis eum. Ostendens extra Christum,
nullum esse uerum Deum tribuens illi honorem,
uere diuinum, nempe summi, & primi præcepti
scz adorationem, & clare uocat Eum in sexto et
septimo uersu DEVM. Faciens eum sic regem
æternum, cuius solium fundatum sit in iusticia, qui
iustificet in se credentes, & tollat peccatum, de-
leat mortem & infernum. AETERNUS autem Rex,
qui non moritur, esse, nemo potest nisi sit natura,
DEVS, de quo alias latius.

PSALMVS XLVI

Est gratiarum actio, quam eo tempore can-
ebat populus Israel pro beneficijs, et mi-
raculis illis diuinis, q̄ Deus Hierusalem in medio
gentium, & hostium, positam, potenter defende-
bat, & custodiebat aduersus omnes Reges, aduer-
sus omniũ gentium, uicinarum insidias, & hosti-
les cona-

SVMMARIA

les conatus, pacem autem conseruabat, contra omnia cruenta consilia, belli et sanguinis. Et more scripturæ, uocat totum illum præsentem statum florentem, illius regni, fonticulum Dei, cuius scaturigo non siccabitur, riuulum scz exiguum pre mari illo, & ingentib. flumijs, magnis scz regnis, & Insulis gentium, & regum gentilium, qui quæ magni, siccandi erant, & perituri, manente hoc Dei fonticulo.

Nos canimus hunc psalmum in laudem Dei, & DEVS NOBISCVM est, Ein feste burg ist vnser Gott / & suam Ecclesiam, ac suum uerbum potenter, & mirabiliter conseruat, contra phanaticos spiritus, contra portas inferorum, contra infinitum illud odium diaboli, contra impugnationem mundi, carnis, peccati &c. Sic ut noster, fonticulus maneat uiua scaturigo, dum interim, tot hereses, tot tyranni, et ipsorum doctrine, tanquæ putidæ, fetidæ sentinæ, & lacunæ, tanquæ cisterne dissipatæ, exarescunt, deficiunt, & in æternum uastantur.

PSALMVS XLVII.

Est prophetia de Christo, quomodo sit ascensus in altum, Rex omnium futurus &c.
Psallite

PSALMORVM.

Pfallite inquit Regi nostro psallite, indicans hoc regnum Christi, non eiusmodi fore, quod situm sit in uirib. armorum, sed in uerbo laudis & cantico gratiarum actionis, q. d. Hic Rex tantum uerbo Euangelij, quod est uerbum laudis & gratiarum actionis prosternet omnē uim aduersariā, mundū & Satanam sicut muri Hiericho corruerunt per solum clangorem tubarū, sine gladio, aut armis.

PSALMVS XLVIII.

Qst gratiarum actio, pene similis psalmo. XLVII. Laudat enim DEVM, & magnifica opera illius, qui ciuitatem Hierusalem, contra uicinas gentes, contra reges & Tyrannos defendit, eamq; obsidione acerbissimorū et potentiss. hostium, sepe ipsis mirabiliter ab actis & pudoribus liberarit e morte et periculis infinitis eripuerit, inuitis, omnib. portis infri, potenter, conseruata urbe, templo, uerbo & cultu DEI.

Imprimis autem celebrat hanc DEI ueritatē, q. DEVS promissionem fideliter implevit, sicut est nomen tuum, ita & gloria & opera tua usq; ad fines terra, idest, sicut promissisti nobis. Ego ero. DEVS uester, sicut ex te credidimus uerbo tuo, ita reipsa, & opere experimur. Ibi stant,

S V M M A R I A

arbs, templum, in medio hostium quasi in medio
flamme, seruata & intacta.

Nos canimus hunc psalmum, q̄ Deus uelit
seruare, Ecclesiam & Euangelium, contra fremi-
tum, & odium regum et principum, qui ut maxi-
me non desinant ab oppugnatione, et insidijs, tur-
pissime pudefient, confundentur, & Euangelium
manebit.

P S A L M V S X L I X.

Quod est psalmus, erudiens ad fidē, & docens,
Nos fidere Deo, contra illum magnū Deū
mundi, qui uocatur Mammon, Premittit autem
longū et magnificum exordium, ut omnes excitet
& reddat attentissimos. Obiurgat autē, acriter
omnes qui confidunt in diuitijs, & opib. seculi
huius, de quib. & Christus, duro uerbo dicit, Ve
uobis diuitibus, habetis consolationem uestram.

Radix enim malorum omnium, inquit Pau-
lus, auaricia est. Sed, mundus totus, relicto uero
Deo, colit illud suum idolum, & furit cupiditate
habendi. Omnes homines, (exceptis pijs) a mini-
mo, usq; ad maximum, student pecunię. Hinc pro-
phete, clamant omnes, auaritię student a minimo
usq; ad maximum. Hinc sunt prouerbia illa, trita,
& poe

PSALMORVM.

Et poemata, apud Græcos & Latinos, pecuniæ obediunt omnia. Item, Querenda pecunia primum, uirtus post nummos. Sed tales admiratores & seruos diuitiarum deridet, & exagitat hic psalmus, qui confidunt, in opib. quas morientes secum auferre non possunt. Magnifice autem, commendat ueram fidem, per quam Deo confidimus, quæ e morte potest eripere, et dare uitam, & salutem æternam, & tunc saluare ac liberare, cum non solum aurum, sed & omnes creature, nos destituunt.

PSALMVS L.

Hic psalmus docet, contra hypoeritas, & omnes cultus hypocritarum, quis sit uerus cultus, quid uera sacrificia coram DEO. Ipsi enim sua opera, sua merita & sacrificia tam magni estimant, quasi Deus, debeat agnoscere ipsorum beneficium & istis sacrificijs, indigeat. Cum econtra spiritus clamet per prophetas, summum cultum Dei, id est, primi præcepti, in hoc sicum esse, ut ipsum colamus et adoremus, & agnoscamus omnia ex manu eius nos accipere, omnem gloriam, illi deberi. Et nota diserte hic exprimi, claris uerbis, summum cultum Dei, gratissimum sacrificium,

Fij

breuiter

SVMMARIA

breuiter ueram uiam, et iter ad Deum esse, ut inuoces ipsum in die tribulationis, & illi pro beneficijs infinitis gratias agas, ut ultimus uersus hic canit. Hoc est enim uere soluere et reddere uota Deo, ut in decimo quarto uersu dicit, non quidem uota illa stulta monastica, uel similia, sed uotum illud summum, quod exigit Decalogus & primū præceptum, ubi dicit, hodie uouistis DOMINO DEO uestro, ille erit uobis DEVS, id est, uos estis factus populus DEI, ut habeatis eum pro Deo, uere credatis illi, inuocetis eum, adheretis huic uni, De hoc illi hypocrite, & stulti sancti nihil prorsus sciunt.

PSALMVS LI.

Quod est inter omnes psalmos, aureus & insignis, continens experientias et affectus uere Dauidicos, et docet, quid sit peccatum, quæ origo peccati, quæ ingens et horribile damnum lapsus Adæ, de in quod hic excellentissimū est, quomodo consequamur remissionem peccatorum. Nam hoc psalmo clare exprimitur, peccatum esse magnum & cognatum, morbum, & immanem corruptionem in natura, in summis uirib. corporis et animi.

Nisi

PSALMORVM

Nisi autem renascamur denuo per fidem in Christum, & renouemur spiritu Dei in nouam creaturam, tunc tanta amissio DEI, omnisq; uite ac salutis est in peccato, tanta uis, tantus aculeus mortis ut ineffabili tristitia ac terrore, quatiat conscientias, ipsas medullas exhauriat, intima ossa conterat & confringat, sicut hic dicit. Et exultabunt ossa, que contriuisisti, donec uerbum gratiæ & spiritus rursus nos erigat, & reerect.

In cordibus autem purificatis fide, & renouatis spiritu, noua lux est, noui motus & affectus spirituales, certitudo conscientie, uera $\pi \lambda \upsilon \rho \phi \omicron \rho \iota \alpha$, feruor & alacritas spiritus, gaudiū, pax, erga Deū, gratiarū actio, longanimitas patientia. Soli ergo p̄y, & sic denuo renati, certi sunt de uoluntate Dei, recte docere & erudire possunt ad pietatē alios. Docebo iniquos, inquit, uias tuas, deinde inuocare, laudare nomen Dei, gratias agere, breuiter Deum uere colere & adorare, patienter ferre crucem & afflictiones, breuiter magnifice sacrificare sicut hic uocat summū & excellentissimum cultum Dei, et summum sacrificium, cor contritum, & afflictum, & reijcit claris uerbis omnia sacrificia, que extra illud sacrificium, ab hypocritis fiunt, et pro magno cultu Dei habentur.

S V M M A R I A

In fine petit ut Deus uelit *ædificare* & *conseruare* ciuitatem Hierusalem, idest, locum uerbi & ueri cultus Dei. Eundem in modum, & nos orare debemus, Bene fac DOMINE Zion, idest, o Domine, tu uides hypocritas, tu Domine conserua ueram Ecclesiam, & in ea uerū cultum Dei, primi scz præcepti, cōfunde eos qui iactātes bona opera & sacrificia sua negligunt fidē erga Deū, conculcant, primum præceptum, Serua autem & conserua eos, qui adorant te in ueritate, & seruiunt & sacrificant in spiritu.

P S A L M V S L I I .

Quæst psalmus consolatorius, & titulus satis indicat, argumentū, conqueritur de Doek, qui prodebat Dauidem, & author fuit, multi innoxij sanguinis fundendi i. Reg. xxij. Hic Doek typum gerit proditorum illorum, & sanguinariorum, hypocritarum, qui in aulis Regum & principum, mendaciter & odiose traducūt, uerbū Dei, & ueritatis doctrinā, quorū nunc ubiq; uber prouentus est, qui reges & principes irritant, & incitant, ad occidendos concionatores synceros, quales sunt nostro sæculo, qui multos bonos uiros occidentes propter utranq; speciem, sacramenti
propter

PSALMORVM.

propter coniugium &c. nullum finem faciunt
sorbendi sanguinis Habel.

Contra illorum immanem crudelitatem, con-
solatur pios hic psalmus, & promittit, fore ut im-
pune non auferant, Sed maledictiones experian-
tur de quibus Deu. 28. Fore ut eradicentur e ter-
ra, domo funditus deleantur &c. Pios autē, seruā
dos esse, mansuros in domo Domini, & perseuera-
turos, in docendo & audiendo uerbo Dei inuito
diabolo, et omnibus impijs.

PSALMVS LIII.

Quæst propheta, similis psalmo. XIII. & doc-
cet. Eiusdem autem sunt argumenti & ha-
bent pene eadem uerba. In summa, obiurgat, hy po-
critas & iustitarios operum, qui sanam doctri-
nam, et doctores persequuntur. Et in fine annun-
tiant Euangelium, & regnum Christi, quod ex
Zion prodibit.

PSALMVS LIIII.

Est ardens oratio, contra persecutores uerbū
qui piorum & bonorum uitæ, hostiliter in-
sidiantur propter uerbum Dei, sicut Rex Saul,
siues Siph, Dauidis uitæ insidiabantur, propter

SVMMARIA

nomen & uerbum Dei, per quod deposito e solio, Saule David Rex constitutus erat. Petit, Dei ultionem, aduersus, tantam seuitiam, & malitiam.

P S A L M V S L V .

Est precatio, & quamuis posset in duodecimo & decimo tertio uersu intelligi, de ipso Christo, contra proditorem Iudam, Cum inquit, Si inimicus meus male dixisset mihi & c. tamē mihi probatur, ut sit generalis oratio piorū, aduersus illam uasfriciem, insidiosorum & callidorum hominum, aduersus artificia blandiloquentiæ Italicæ, quorundam, qui ore tenus amici sunt, qui aliud ore, aliud corde promptū habēt, & summā sapientiā ducū (qua & deus falli possit) simulare & dissimulare omnia. Corānorunt et audēt, polliceri omnia, ut non iniuria eos in hunc modum depingat. Molliores sunt leniores sermones ipsorum oleo.

At absentum famam denigrant, et ipsorum os, nocentius est, q̄ ignita iacula, & sagittæ, & lingua eorum gladius & macro cruentus. Et hoc est quod in duodecimo uersu conqueritur, q̄ uultu, fronte, oculis, tam callide fallunt, & tam satanicam acerbiter ac uirulentiam, his artibus suis uulpinis

PSALMORVM.

uulpinis tegunt, una capiunt cibum, familiares sunt & noti, (qualis erat Iudas Christo) una celebrant festa, una eunt ad domum Dei. Ideo & horribiliter illos, execrat. Tollantur inquit subito, Descendant, inquit, in infernum uiuentes. Nam, eiusmodi uirulentissimi, fucatiissimi hypocritæ, mirabiliter & supra quod dici potest contristant, pia corda. Tale iudicium Dei quod minatur hic psalmus, nostra ætate uidimus, in authoribus seclerum, subito sublatis. Nam, hæc execratio, est prophætia, super omnes, tales hypocritas, cum, pie monentes non audiant, nec resipiscunt, sicut decimus nonus uersus dicit. Ipsi, inquit, non resipiscunt, non mutantur, nec timent Deum, pergunt cursu suo donec repente cuertantur.

PSALMVS LVI.

Est precatio, uehemens in qua Dauid queritur, de Saule, & illarum partium hominibus. quæ cogebatur, fugere e terra, ad philisteos, adeo hostiliter ipsum persequabantur Saul, & illius, coniurati & insidiabantur uitæ ipsius, ut nusquam tuto posset herere. Erigit autem se constanti & infracta fide. Ego, inquit, glorior de uerbo Dei, habeo pro me, iussum, mandatū, & promissionem Dei

S V M M A R I A

nem Dei, qui deposito Saule, me uoluit esse Regem, non timebo.

Quid enim faciet mihi homo? Reclament sane, Saul, et Saulitæ impugnent me, negent, pernegent me esse Regem, Si Deus pro me, quid potest contra me homo? Nobis hoc orandum aduersus Tyrannos, qui indefinenter uerbum Dei et nos persequuntur, & nunquam esse quietos sinunt. Nos autem habemus hanc Dauidicam & firmam consolationem, quod pro nobis est uerbum Dei, etiam si hoc perpetuo nobis impugnet, deprauent, peruertant, calumnientur, clamantes nos hereticos, sibi solis arrogantes nomen Ecclesie.

P S A L M V S L V I I.

Q*uæst precatio, in qua iterum Dauid conqueritur de Saule & aulicis illius, propter quorum insidias cogebatur fugere, in speluncam, & est pene eiusdem argumenti cum proximo. Nobis quoque hoc Psalmus utendum est, aduersus Tyrannos, aduersus Sicophantas & quosdam potentes in aulis Regum, & principum, qui propter uerbum, & nomen Dei, pios persequuntur, et doctrinam nostram, ac omnia nostra in pessimam partem rapiunt, & pios odiose traducunt.*

Depingit

PSALMORVM.

Depingit autem eorum crudelitatem, Dentes eorum, inquit, letifera tela, & lingua eorum gladius acutus &c. Gratia autem Deo, qui pro sua infinita bonitate suos non deserit, sed cadere fecit hostes in foueam quam fecerunt, ut consilijs suis irretiantur, & capiantur.

PSALMVS LVIII.

Est Psalmus consolatorius, aduersus illos induratos hereticos, & phanaticos spiritus, qui errores suos pertinaciter defendunt, qui obturantes aures suas, cæci, & quasi attoniti neminem audiunt, sed in suis ceptis, quasi equus incitatus ad cursum, pergunt & percurrunt. Qui, quasi, deuoraturi pios, horribilia uinitari nõ desinunt, qualis nostro tempore erat Thomas Monetarius. Figuratur autem propheta psalmum, elegantibus similitudinibus.

Primo, Sæpe, inquit subita inundatio, tanto irruit, impetu & fragore, quasi euersura & occupatura omnia, sed tamen preterfluit & repente deficit.

Secundo, Telum, impositum scorpioni, certatim minatur mortem, at cum nervus simul, & arculus subito franguntur, in cassum telum fertur.

Tertio

SVMMARIA

Tertio, Testudo e sua domuncula, exerit cornua, quasi immane datura damnum, sed cornua illa mollicula sunt, quæ nihil nocent nec nocere possunt.

Quarto, Foetus imperfectus, abortione, eijciendus, ita facit intumescere uterum matris, quasi ibi iustus partus, & magnū aliquid proditurum sit, at anteq̄ editur, perit nec uidet Solē. Quinto Ramnū genus scz senticeti asperrimum uideas echinatū, & aculeatum multis recentib. spinis, quasi laceraturum multos, & late nociturum, at anteq̄ maturescant, sæpe subito agricola bipenni resecat totum dumum, atq; igni comburens, redigit in cineres. Ita & illi hostes ueritatis & Dei magna cogitant & spirant, sed quasi magnus sine uirib. ignis in cassum furunt.

PSALMVS LIX.

Est precatio, & apte potest intelligi in persona Christi, conquerentis & prophetantis de iudeis, In quos propter abnegatum Christum, & reiectum Euangelium, horrendum iudicium Dei exercebitur, non ita tamē, ut tota gens deleatur funditus, sed ut exemplum sint omnibus seculis futuris, dispergentur ipsi, exules, uagi inter gentes

PSALMORVM.

gentes, & percutientur cecitate & furore, ut nihil doceant, nec loquantur, q̄ blasphemias contra Christum, sicut uidemus, quod omnes libri & commentarij ipsorum referti sunt conuicijs acerbissimis, aduersus Euangelium & Christum.

Atq; eius impietatis dant graues et indefinites poenas, ut non aliter atq; famelici canes, circumueant ciuitatem, querentes cibum & tamen non inueniant, id est, in fine mundi, post etatem Apostolorum deserentur, exules, extorres, passim uagabuntur, & sub alienis durissimis imperijs prementur, eijcientur de una terra in aliam, incertis sedib. errabunt & anxie quærent angulū, ubi recolligant reliquias regni, aut rursus, ducem inueniant, sed frustrabuntur, exilium ipsorum & uastitas usq; ad finem mundi non finietur, manebunt enim canes fame tabescentes, & circumcurrant, odorabuntur, & hiabunt instar canum, sed non saturabuntur, peribunt sine duce, sine regno, & detrudentur in infernum.

Secundum historiam autem bene potest intelligi, de Dauide, orante contra Saulis heredes, & Saulitas, qui tandem etiam sine regno instar hiantium & esurientium canum, errabant passim eiekti regno, deserti, posthabili, donec funditus debebantur. Nam, stirpem Saulis noluit Deus re-
floreſcere

SUMMARIA

Flouescere, etiamsi posteri Saulis, huic rei, uehementer inhiabant.

PSALMVS LX.

Est insignis gratiarum actio, Gratias agit Dauid, pro felici statu regni, in quo religio, simul & politia, florebat & bene habebat. In his enim duobus recte constitutis, diuina, & humana omnia sita sunt. Ante Dauidē enim tempore Saulis, omnia erant dissipata, & languebat Resp. (sicut priores uersus conqueruntur) Philistaei non mediocriter affluerant, res Israeliticas, adeo ut etiam archa, DOMINI contempta esset, & prophanata. 1. Paralip. 14.

Et alias sub regno Saulis, iniuria, scelere, gerebantur omnia, uti fit, quande Deus deserit magistratus, & sinit eos, ire in uis suis. Exemplum autem Dauidis, tam callidis & uarijs artib. petiti, satis indicat, Saulis auulam, plenam fuisse hominib. Achitophelicis, & eiusmodi pestib. religionis, & Reip. Sed tamen, dedisti, tuis, inquit, DOMINE signum, quod erigerent, & quo certo statuerent, & crederent te esse presentem. Nam, Deus suis, dedit & reliquit, signum quod erigerent, quo certificarentur de
gratia

PSALMORVM.

gratia Dei, arcam scz fœderis, & propiciatoriũ, quam & eximijs miraculis liberavit e manu Philistim & c. Ad hanc arcam enim & propitiatoriũ promiserat se Deus, exauditurum inuocantes, ibi se presentem futurum.

In fine psalmi recenset, terras suas, & populum, & principe loco, preconio extollit, uerum cultum Dei, ueram religionem. Deus, inquit, loquitur in sancto suo, de hoc, inquit, letor, idest, Deus presens adest in regno meo per uerbum, quod predicatur, hoc sane exulto. Enumerat ordine terras, Suchot, Sichem, Gilead, Manasse, Ephraim, Iuda, Moab, Edom, Philistim. Et in fine confitetur, illa omnia, politiam scz bonam, & uictoriã contra hostes, contra Edom et Philistim, idest, foeliciter bella gerere, & proferre fines, non esse, sapientiæ aut uirium humanarum, sed uana, inquit, salus hominis. Ex Deo autem uirtus & uictoria. Quare autẽ, non plures populos, aut terras nominatim exprimat, q̄ illos nouẽ per iustũ commentariũ tradendum esset, breuitas summarij hoc non fert.

Nos possumus illum psalmum canere, in honore Dei, q̄, Ecclesie Christi pomeria, Deus profert, & numerum quotidie auget Ecclesiarum, & parochiarum in quib. predicatur uerbum, in quibus

SVMARIA

bus pie, tractantur sacramenta, uaria sunt dona
spiritus sancti.

PSALMVS LXI.

Est oratio contra hostes populi Dei, & in
primis pro magistratib. & Pro rege, ut De-
us augeat illi fidē, prouehat in cognitione
nominis et uerbi sui, ut ambulet in fide & timore
erga Deū, ut gubernatio eius sit foelix et diuturna
ne religio, & Resp. dissipetur, & laceretur, sedi-
tionib. & bellis. Nam & Salomon in prouerbijis
dicit, propter peccata populi, Deus mutat reges
& regna. Sed ubi sunt multi reges, ibi, ut sunt hu-
mane uicissitudines, qđ hoc unus edificauit, alius
destruit, ut prouerbio dicitur, Nouus Rex noua
lex. Omnes autē mutationes in Rebp. periculose
sunt. Foelix autem, Resp. quæ semel bene constitu-
ta, diu in uno statu conseruatur.

PSALMVS LXII.

Continet egregiam doctrinam, amplificat
magnifice dignitatē fidei, q̄ firmum scz,
presidium, sit, & munitio aduersus omnes uitæ
casus

PSALMORVM.

casus, credere Deo, econtra extenuat fiducia in homines q̄ nihil sit, inanius, nihil fallacius, q̄ considerare in hominem. DEVS, inquit, est petra mea, robur meum, auxiliū, DEVS spes mea, Salus mea, Robur meum, gloria, uita & fiducia mea, idest, Deus est firmum presidium, Deus fidelis adiutor, qui non fallit. Ergo uani filij hominum, mendaces filij hominū. i. omnia humana fallunt, incerta sunt & sunt lubrica.

Pleriq̄; inueniuntur, confidentes in gratia Regum & principum, atq̄; eo nomine instantur, insolescunt, eo confidentius opprimunt alios, & presertim si uideant parietem inclinatum, idest, si uideant, hominē inclinata fortuna, cui alias res parum secundæ sunt, aut si uideant non satis munitum opib. aut amicis aduersus iniuriam, illum iam, prorsus euertere student & seruiunt ita affectibus potentum, quorum fauore quasi propitio minime nituntur.

Sed illi non uident, q̄ fallax gratia hominū, q̄ lubrica & uolubiles uoluntates, breuiter q̄ uana salus hominum nec credunt donec experiantur sicut Cicero, & multi sapientes mundi, conquesti sunt. Cicero, de Octauio, inquit, O me frustra inquit, sapientem habitum & c. O me nunq̄ sapientem, & aliquando id, quod non erat frustra existi-

SUMMARIA

matum &c. in Epistola ad Octauium. Ergo summa pietatis est, Confide in Deo, & proximum non lede, ita recte te geres, corā Deo & hominib.

PSALMVS LXIII.

Quæst precatio, continens graues affectus cordis afflicti, & sitientis uerbum Dei, uerbum consolationis. David sic inuocauit Deum, cum a facie Saul fugitiuus, lateret in deserto Iuda, Sitit, inquit, ardet te anima mea, ut uideam te in sancto, o quæ ardet presens adesse in tabernaculo ad propitiatorium, in sancto, audire uerbum Dei, ibi in cœtu uere colentium Deum. Conqueritur grauius contra Saulitas, qui ita hostiliter insidiantur uitæ ipsius, ut, nusquam esset tutus, ut abesse cogeretur a loco cultus Dei, a sancto &c. Nihilominus tamen constanter & magno animo erigit se, & iactat se Regem, fretus electione & promissione Dei, qua interim, in illa miserima fuga, & calamitate se sustentat & consolatur.

Hoc psalmo, uti possunt qui sub Tyrannis, oppressi, fame & siti uerbi Dei, laborant, & interim tamen gloriari possunt, se esse filios & heredes Dei, eo quod habent cognitionem Christi, amant uerbum
bunt

PSALMORVM.

bum, Donec deleto impio Saule, David exaltetur,
idest, donec Deus pios recreet & consoletur.

PSALMVS LXIII.

Est ardentissima precatio, plena affectibus
cordis coangustiati, propter infinitam ma-
litiã diaboli, perfidiam hominum, & in-
gratitudinem mundi. Clamat autẽ David ad Deũ,
tantam perfidiam expertus, etiã domesticorum,
(uti fit in causa religionis) contra proditores, &
uirulentissimos detractores suos, & uiperas istas,
qui uirulentis sermonib. & omnib. artificijs per-
fidie & malitiæ non desinebant, ipsi insidiari.
Eius farinae erãt ipse filius Absolon, Achitophel, et
similes, In primis, multi in aula Regis Saul, Doeg
&c. Constanter autẽ se consolatur, quod Deo iuste
indicãte ipsi sibi malũ consciscant, & uirulentis-
sime ille ac uiperinae linguae, quae nec quiescere
nec desinere possunt, sibi ipsi nocebunt, sicut acci-
dit Absolon, Achitophel, & Doeck.

In hunc modum & nobis orandum est, aduer-
sus uiperas illas, nostros hostes in aulis Regum
Episcoporum, & principum, qui Satanico odio &
astu, omnibusq; technis malarum artium, nos pe-
tunt. Sed incident in laqueos quos extendunt (ut

S V M M A R I A

iam aliquot exemplis, inde a Comitijs Vormatijs, Anno. 21. usq; ad Augustina Comitija anni. 30. didicerunt,) & ipsi sibi malum struent. Vt homines palam agnoscant et uideant opera Dei, et q; Deus uisitauerit eos.

P S A L M V S L X V.

Quod St insignis gratiarum actio, (cuiusmodi n. carmina, ex primo præcepto prophetæ texuerunt) ubi gratiæ aguntur Deo, q; Deus conseruat in suo populo, cui dedit uerbum, aduersus Satanam, hereticos, & omnia aduersa, Veram religionem uerum cultum Dei, conseruat pacem politicam, Custodit Rem p. a seditionib. Bellis, & tumultibus dissipat consilia belli, cedis et sanguinis. Nam bellum, nihil est aliud q̄ procella, et horribilis tempestas, quæ diuina humanaq; omnia, miscet, ac turbulenta reddit, & ueluti magna uis fluctuum maris, furit &c.

Gratias agit Deo, q; Deus conseruat pacem, in qua una inclusa inest uniuersa uis boni, q; dat pluuias de cælo & tempora fructifera, q; coronat annū bonitate sua, idest, q; per circulū anni quasi orbē, quendā absoluit benignitatis et beneficentiæ diuinæ. Nam sub tēpus uernū prodeunt flosculi,
mox

PSALMORVM.

mox deinde nascuntur fraga, cerasa, non multo post pruna, poma, bacca, uarij succi & generis, ut taceam perpetuum uirorem graminum, quotidie nouo rore rediuuium, ad hæc infinitam uarietatem herbarū, et odorū, deinde sub messem, tritico, siligine, hordeo, omnis generis frumēto et grano implet horrea. Sub autumnum torcularia redundant uino, infinita uarietate saporis & odoris, & plenis spumat uindemia labris, atq; ita totū illum circulū anni, omnesq; partes eius Deus occupat, sua effusa, et infinita benignitate. Et singuli fructus pene singuli orbis & mundi sunt bonitatis Dei. Sed q̄ rari sunt, uulgo, qui de his tot, & tantis beneficijs cogitant, & gratias agant Deo.

Iam satis exemplorum extat, quo modo nobiles, potentes, diuites salutari doctrina fidei et libertatis Christianæ, deinde & pace quam hætenus miraculose dedit deus, abutantur perditæ, ad suas cupiditates, sicut Sodoma & Gomorra fecit. Sed, ferent etiam, iudicium Sodome & Gomorræ. Vides ergo in illo populo, excellentes & magnos fuisse homines, qui eiusmodi cantica, condiderunt. Hæc enim uere spiritualia & diuina sunt poemata, nullum ingentium, nullus poeta tam magnus unq̄ fuit, ne Homerus quidem, qui sic de

SUMMARIA

Deo, de operib. & creaturis, Dei loqui posset. ut psalmi, qui sic mira breuitate res grauissimas & maximas complectuntur.

PSALMVS LXVI.

Quasi generalis gratiarum actio, quae Deus populum suum saepe e media morte, e manibus inimicorum, eripuerit et liberarit, sicut fecit in mari rubro. Pleni sunt eximijis exemplis, libri Iudicum & Regum. Non minor autem, liberatio est, quando adhuc quotidie in Ecclesia, pios liberat, e tentationibus tum internis tum externis, Nam Satan, cuius typum tantum gerit terrenus ille Pharaon, horribili cupiditate nocendi inflamatus, quotidie persequitur Ecclesiam, & singulos pios subinde cinctos undique & inclusos libenter teneret, ut nihil uiderent, quam mortem, & iratum Deum, e quibus tamen suos potenter liberat Dominus.

PSALMVS LXVII.

Quasi propheta de regno Christi, quod futurum sit regnum spirituale, in quo predicabitur gratia & remissio peccatorum non solum in Iudaea, sed in omnes gentes. Celebrant laudent te, inquit

PSALMORVM.

quit populi Deus, laudent te populi omnes, quoniam iudicas populos in equitate &c. id est, per Euangelium regnas in omnib. gentib. iudicas omnes, scz omnem hypocrisin, ut agant gratias pro misericordia letentur, & laudent beneficium Euāgelij. Nam hoc laudis sacrificiū, hæc gratiarū actio, est summus cultus Dei, & sacrificium uere gratum Deo, ut sepe diximus. Non dicit, gentes fient profelyti, circumcidentur, et current Hierosolymam, sed manebunt gentes incircumcisæ, & nihilominus confitebuntur ei, laudabunt & celebrabunt eum, id est, in gentib. Euangelium predicabitur, & exorietur regnum Christi, regnum gratiæ & misericordiæ Dei.

PSALMVS LXVIII.

Hic psalmus in latino obscurissime translatus est, adeo, ut uel unus ille psalmus admonere nos possit, quantū debeamus Deo, hoc seculo nostro pro hac tāta luce, quod dedit studia linguarū bonos libros, et præceptores &c. Sed pro hoc uniuerso ingenti et ineffabili dono, cōuiciante sine fine Satana, audit Deus cum suo dono, Lutheranū uenenū. Lutherana hæresis. Graues penas dabit mundus contemptæ lucis huius tantæ, portenta
 G P erant

S V M M A R I A

erant uerborum, in hoc psalmo, Rex uirtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia, Si dormiatis inter medios cleros. Niue dealbabuntur in Selmon mons DEI, mons pinguis, mons coagulatus. Item, arundinis increpa seras, congregatio taurorum in uaccis populorum &c. Quantum fuit similis obscuritatis in Osea, et similibus difficilioribus libris? Quid contulerunt Ecclesie, qui iam amentia quadam, odio ac cupiditate opprimenda lucis Euangelij, non solum pietatis studia, sed omnem eruditionem, & uirtutem damnant. Quod facile est, damnare omnia & oppedere impudenter uel ipsi omnia illuminanti Soli, at imitari labores translationum quae facile sit, norunt docti et pii, Sed pergo in psalmo.

Est insignis propheta de Christo, propheta quodam spiritus seruore excitator, & alacrior, quasi exultans in spiritu sancto, ponit ob oculos, faciem illam Ecclesie, & res futuras noui testamenti, et adeo expressa hypotyposi, omnia ordine depingit, quasi non futura predicat, sed coram se gesta recitet. Prædicat resurrectionem, & ascensionem Christi, reuelationem spiritus sancti de caelo, missionem Apostolorum, describit totum hoc regnum spirituale, regnum in quo gratiae & remissionis peccatorum, in quo Christus predicabitur.

Deus

PSALMORVM.

Deus uerus, saluator & liberator a morte, ostendit autem regnum & sacerdotium Iudeorum, abrogandum esse, & nouum ac spirituale regnū erigendum, quod situm erit, non in uiribus humanis non in multis milibus equitum & peditum, sed in ministerio & potentia uerbi, regnum in q̄ in quo Dominus dabit uerbum Euangelizantib. uirtute multa, in quo gratia Christi & remissio peccatorum per Christum, predicabitur non lex Mose. Apostolos uocat, reges & principes exercitiū, quia per Euangelū et ministeriū uerbi, perpetuo, regnum Diaboli, & PORTAS INFERORVM oppugnant, quid enim sunt contiones, exhortationes Apostolorum? q̄ pugne, et conflictus accerrimi, contra peccatum, mortem, diabolum, infernum, omnem mundi iusticiam, & sapientiam.

Item, uocat eos montes excelsos, pingues, hereditatem Dei. Item ciuus Dei, multorum militum. Item, cœtum Euangelizantium canentium, & tympanis personantium, q̄ Apostoli & ministri uerbi, Latum Euangelium, & uerbum gratiæ prædicantes, perpetuo laudant, canunt, celebrant, immensum beneficium Christi, & misericordiam Dei, atq; ita per totum psalmum, feruens propheta & exultans in Spiritu sancto iucundissimo carmine

SUMMARIA

carmine, describit regnum Christi. In fine orat, q̄ Deus uelit Ecclesiam reddere florentiorem, & huic regno dare benedictionem & foelicem successum, Valde apud se excitatus, alacer et feruens in spiritu propheta tunc fuit, cum hoc diuinum & caeleste carmen, de regno Christi conderet.

PSALMVS LXIX.

Est oratio plena grauissimis illis, & spirituales lib. affectib. in persona Christi, Domini nostri. Initio psalmi, prioribus trib. uersibus uide quali ardore & pondere uerborum, describit ingentes terrores illos mortis & inferni, quos Christus pro peccatis nostris suscepit & pertulit. Salua me, inquit, nunc Domine, uis enim aquarum praefocat me, demergor in profundum limi, nec est iam, ubi haeream ubi insistam, delabor in abyssum maris, & tempestas obruit me, quibus similitudinib. omnib. & uerbis, utcuq; adumbrat, agonem illum Christi ineffabilem, pro nostris peccatis passi, & sub infinita mole, diuinae irae, gementis &c.

Fatetur se Christus, in septimo uersu peccatorem, & conqueritur de Iudeis crucifigentibus. Dederunt, inquit, in escam meam fel, et in siti mea potaue

PSALMORVM.

potauerunt me aceto, adeo expresse prophetat de passione Christi, deinde de Iudæis occidendis, & regno ac sacerdotio ipsorum uastando, sicut & impletum est, ut iam uidemus & manifesta experientia pene palpamus.

In fine, ostendit abrogandam legem, & absq; lege, & circumcissione, instituentum nouum cultum. Laudabo, inquit, nomen Dei cum cantico, & magnificabo eum in laude, & placebit Deo super uitulum nouellum, cornu producentem & ungulas. His uerbis ostendit, abrogandam legem, & antiquandum esse totum illum splendidum cultum, gloriam circumcissionis, sabbata, et sacrificia, erigendum cultum noui testamenti sacrificium laudis, prædicationem Euangelij, Nam fide in Christum, & obedientia erga Euangelium uere cognoscitur Deus uereq; colitur, cultu summi & primi præcepti, qui est, ut Marci. xij. dicitur, super omnia holocausta & sacrificia.

PSALMVS LXX.

Est oratio, aduersus persecutores, & hostes Ecclesie, & piorum, Nam eiusmodi organa diaboli non solum consilijs callidis, sed et Caynica acerbitate odiorum, non desinunt insidiari bonis et pijs, & sicut Satan ipse, ita infinita flagrant cupiditate &

SVMMARIA

tate & studio nocendi Ecclesie, & ultra hoc miserijs ac calamitatib. sanctorum, adhuc insultant.

PSALMVS LXXI.

Quæst oratio generalis, quam meo iudicio in persona totius Ecclesie, apte usurpaueris, contra omnes hostes & persecutores, qui ab initio usq; ad finem unq; fuerunt. Ne derelinquas me inquit, tempore senectutis &c. q̄ hoc potissimum pertinere eo potest, q̄ Propheta, in tam infinitis tentationib. petit, sibi concedi perseuerantiam, tamen uerba hæc commode aptari possunt ad extrema tempora, & ultimam aetatem Ecclesie ante nouissimã diẽ. Nam et Ecclesie est sua senectus, & nouissimis temporib. sicut & Christus et Apostoli prædixerunt, erunt tẽpora periculosa.

Quemadmodum & Daniel prædixit, ueritas opprimetur, & uincet ac abundabit iniquitas, id quod sub Mahometh & Papa, satis experti sumus nostro magno malo. Ideo 15 16 17. uersu predicat propheta Dei iusticiam. Os meum, inquit, annuntiabit tuam iusticiam. Docuisti me, inquit, a iuuentute mea, et usq; nunc pronuntiabo mirabilia tua, & usq; in senectam & senium &c. Et nobis potest esse prophetia &c. usui, q̄ Deus nobis quasi,
ex inferis

PSALMORVM.

ex inferis nos reducens, & de abyssis terre, rursus fecit exoriri lucem uerbi Dei, per quod consolationem firmam & eternam habent conscientie. Et hæc nostra tempora, sunt tempora Helie & Henoch, de quib. uulgares sermones, iactati sunt, & euerterent Antichristum & omnia restituent.

PSALMVS LXXII.

Est admodum insignis Prophetia, de Christo et regno eius, in toto terrarum orbe, in omnibus regnis et insulis propagando, quod non erit regnum mortis, peccati, Iræ aut iudicij, sed regnū gratiæ, iustitiæ, pacis, gaudij. Vita tamē, uictoria, pax & gloria Ecclesiæ, erit abscondita latebit in Deo, & sancti in hac uita, perferent acerbissima odia mundi, & persecutiones, fundent sanguinem suum pro Christo, qui tamen erit preciosus, coram Domino, quem tamen Deus requiret.

Et hic psalmus decimoquinto uersu etiā annūtiat, abrogandū ueterem cultu legis Mose, & nouum cultum instituendum esse, qui situs erit in inuocatione & gratiarum actione. Adorabunt, inquit, eum, quotidie laudabunt eum. Nam sacrificium laudis et prædicatio Euangelij, est quotidianum sacrificium, & cultus summus noui testamenti.

SVMMARIA

menti. Hic non audis, de circumcissione, aut lege Mose, quod gentes sint accepturae, sed reges gentium, & gentes manebunt, & hunc regem adorabunt. Ergo hic Rex CHRISTVS est natura Deus. Nam inuocatio est cultus primi & summi praecepti, qui non debetur nisi soli Deo, hic enim solus eripere potest e morte, et e quavis afflictione

PSALMVS LXXIII.

Est psalmus, erudiens nos aduersus illud magnum scandalum, de quo conqueruntur omnes prophetae, nempe q̄ impij in mundo florent, reb. utuntur secundis, & crescunt. Pij uero, algent & esuriunt, affliguntur, consputantur, contemnuntur, & damnantur. Hos Deus uidetur auersari et negligere, illos uero respicere, amplecti & fouere, & sicata illa facies falsae Ecclesiae omnino magnam speciem, magnam admirationem habet coram mundo. Quicquid hypocritae dicunt & faciunt, hoc magna fiducia iactant esse sanctum, pium & diuinum, econtra piorum uitam & doctrinam esse impiam hereticam. Hoc scandalum inde ab initio Ecclesiae mire exercet, & uehementer dis cruciat pios.

Tanquam stultus sum, inquit, id est, Ego habeo impius

PSALMORVM.

pius hereticus, contemptor Dei. Sed hæc tentationes, inquit, durant, donec posthabitis omnibus cogitationib; scandali, ingredior sanctuarium, idest, donec audio, aut lego uerbum & uideo, quid Deus loquitur de impijs, & respicio historias & iudicia Dei inde ab initio mundi. Ibi inuenio, quid minetur Deus in primo præcepto, quomodo etiã inde a Cayn, hoc iudicium implevit, quo omnes impij subito euersi sunt. Nam, edificant in lubrico & arena &c. pij uero in petra.

PSALMVS LXXIII.

Est oratio aduersus hostes, qui Hierusalem, sanctuarium, omnes Synagogas, & loca Dei in terra urbesq; ipsas uastabant, conuiciantes interim blaspheme contra Deum, quasi populo suo auxiliari non posset. Videtur autem, esse prophetia de futuro & oratio aduersus futuram uastationem, quæ per crudeles hostes Chaldeos & Antiochum Epiphanem facta est.

Nam tantum his duob; temporib; templum & urbs Hierusalem, tam crudeliter, ut hic pingitur uastata est. Hoc psalmo nos utimur aduersus Turcam & Mahomethum, & nostrum Antiochum Papam, qui Ecclesiam ueram, uerbum Dei quoti-

H die

S V M M A R I A

die uastat, Sacramenta & omnia diuina, quotidie dissipat, & uenenum diaboli & abominationem, ubiq; spargit & erigit.

P S A L M V S L X X V.

Quod est psalmus consolatorius, aduersus praefractus, & induratos hypocritas, qui occaecati & securi iactant suam cathedram, suum titulum, et contemnunt minas simul & exhortationes, sicut psalmo. xij. dicunt illi arrogantes hypocritae, quis nos docebit? quis noster dominus est? q. d. nostra est potentia, & omnis authoritas, qui nobis non obedit anathema esto. Ita iam quoq; securi sunt Episcopi nostri, & iam inde a Comitibus primis Vormatiensibus usq; ad hunc diem surdi sunt, ad omnes clamores & lachrymas bonorum, in hunc modum & surdi sunt, pleriq; principes & Tyranni, & phanatici quoq; spiritus, qui adeo sibi & suis cogitationibus fidunt quasi ne a Deo quidem euertere possint.

Hic psalmus autem monet, ut cognoscamus, Deum esse qui uere iudicaturus est omnem iniquitatem tantum si expectemus. Nam ipse est Dominus, qui facit montes contremiscere, qui ad
montem

PSALMORVM.

montem Synai, terrifica specie apparuit. Ipse sicut primum præceptum sonat, uisitat certo suo tempore impios, seruat tamen columnas terræ, idest, pios & sanctos, qui mundum ueluti humeris portant, & sustentant, Sicut & Paulus uocat Ecclesiam fundamentum, & columnam ueritatis. Sic pius & innocentem Loth seruauit cum Sodomâ euerteret. Sic credentes Iudeos & Apostolos seruauit, cum Hierusalem deleteret, & totum populum & regnum perderet. Ipse enim nouit suos seruare, quando aliquem populum perdit.

PSALMVS LXXVI.

Quæst gratiarum actio, eiusdem argumenti sicut psalmus. XLVI. Gratias agit Deo, & uerbum & cultum Dei, in Hierusalem conseruat, & magnificis miraculis ac operib. populū suum, aduersus Reges & Tyrannos, cuiusmodi erat Senaberib, tuetur ac defendit. Bellator enim mirus est DOMINVS ille maiestatis, qui corda et animos regum habet in manu, qui pauefacere hostes, & animos ac spiritus eorum uno nutu frangere potest, ut uult.

In hunc modum etiam pugnat, pro Ecclesia contra Tyrannos et hereticos, ut in medio cursu,

S V M M A R I A

furoris & fremitus hostilis, aduersarijs frangat, & debilitet animos. Durum autem contra stimulum recalcitrare, & pugnare contra eum qui quod maximū robur in bello est, nempe animos eripere potest. Satan ipse, qui horribili cupiditate nocendi, & fiducia roboris pios indefinenter oppugnat, cū repulsus scuto fidei, animo deiicitur, protinus resilit & deficit, quanto magis homo mortalis? Hic uersus ergo cum inquit, ipse aufert animos & spiritus principum, merito debet nos consolari, ut sciamus nos non posse uinci, aut opprimi, uisi cum DEVS uult, cum talem habeamus belli ducem, in cuius potestate, corda et animi sunt hostium, qui sine armis tantum, pauefaciendo, animos & hostes prosternit.

P S A L M U S L X X V I I .

Hic psalmus cōtinet doctrinā insignē seipsum ponit pro exēplo, & pro consolatione piorū ualet hic psalmus, angustiam enim & mestitiam illam ineffabilem cordis, ira Dei & peccato conterriti aliquatenus describit. Et dicit in quarto uersu se adeo fuisse, his terrorib. & merore hoc oppressum, ut nec somnum capere, nec ore uerba edere potuerit, Et 7. 8. 9. 10. uersu quasi recenset

PSALMORVM.

recenset illas cogitationes, tristitiæ, & pauoris, cum dicit, Nunquid obliuiscetur misereri Deus? Nunquid promissio cessat?

Sed hæc est ut hic psalmus indicat omnium, optima consolatio, ut eiectis ex animo (si possis ullo modo) his cogitationib. tristitiæ quibus tamen frustra discutiaris, respicias uerbum, & opera Dei, historias, & opera diuina ab initio. Ibi inuenies, sic ab initio fuisse opera Dei, ut miseris, tristibus, desertis, afflictis misericorditer opem tulerit, securos, superbos & contemptores, breuiter impios uisitarit & euerterit, sicut & filios Israel ex Aegypto liberauit.

Ideo dicit, in sancto & abscondito uie tue. Nam, Deus saluat in media morte, cum omnia desperata sunt. HAEC DISCE. Et sic hic psalmus, ostendit Deum, & uias Dei, id est, quomodo ipse in Ecclesia cum sanctis operatur, ne desperemus in periculis, & afflictionibus, quando omni humana ope destituimur, sed posthabitis nostris cogitationibus, tunc primū fidamus cōstantius, & expectemus auxilium Dei.

PSALMVS LXXVIII.

Quest psalmus continens doctrinam, in quo

H iij pro

S V M M A R I A

prolixa recitatione, per exempla totius populi
 Israel, inde ab exitu ex Aegypto usq; ad David,
 docet nos credere & confidere Deo, ostendens,
 q̄ presens fuerit semper Deus, in medijs peri-
 culis in media morte, suis credentibus. Econtra,
 q̄ grauiter & seuerè ultus sit, incredulitatem
 contemnentium uerbum aut recedentium a Deo.

Nam sicut primum præceptum sonat, ita inde
 ab initio mundi, non solum in illo populo, sed etiã
 in gentibus iuxta ac Iudæis operatus est Deus, &
 ita operabitur usq; ad finem mundi, misericordi-
 am scz faciens in his qui diligunt eum. Iudicium
 super eos qui oderunt eum, Et licet mundus nihil
 contemnat securius, q̄ uel minas, uel promissio-
 nes primi præcepti, tamen ipse nihilominus sic
 operari pergit, et hoc PRIMVM PRECEPTVM
 omnibus regnis mundi dominatur potenter, pro-
 sternit Tyrannos, euertit regna & c. uastat fami-
 lias, delet funditus magna nomina, & econtra,
 diligentes Deum in Ecclesia, in periculis seruat,
 oppressos erigit, exules & pauperes pascit, in-
 carceratos liberat, mortuos resuscitat & saluat.

Mundus incredulus induratus, non credit Deo
 sed tamen opera hæc, de quibus primum præcep-
 tum loquitur, in publicis & priuatis rebus, ex-
 peritur & experietur, in hoc seculo simul & in
 futuro.

Psal

PSALMORVM.

PSALMVS LXXIX.

Est oratio ad Deum, contra futuram uastationem, que a Chaldeis & Antiocho Epiphane facta est, eiusdem argumenti cū psalmo. LXXVIII ideo eodem explicatur summario. Ita orabat Esaias Cap. LXIII. contra futuram uastationē &c.

PSALMVS LXXX.

Est oratio aduersus acerbissimos, & quotidianos illos uicinos hostes, Philisteos Syros, Moabitas, Edomitas &c. Hierusalem enim in medio gentium uicinarum, quasi in medio hostium erat sita, nobis usui est hic psalmus aduersus hostes, quibus cincti sumus, uicinos malos, aduersus Episcopos, Monachos, Sacerdotes, qui quouis Cayn, quouis Edom oderunt nos acerbius. Hoc psalmo patres usi sunt (ut et tunc etiā erant tempora Ecclesiæ) aduersus hereticos.

PSALMVS LXXXI.

Est formula precationis, & canticum solenne pro illo populo, quotannis in festo tabernaculo

SUMMARI A

naclorum decantatum, ad monendum populum, & retinendum in uero cultu Dei, nempe primi præcepti, Ideo inculcat, hic psalmus sicut alias prophetæ omnibus contionibus ipsa uerba primi præcepti. EGO DEVS tuus, non habebis alios Deos, idest, me habebis pro Deo, mihi adherebis, mihi confides, nullum alium adorabis nec inuocabis.

Sed mundus est, ibi totus in malo positus, totus immundus, & regnum diaboli, non solum quo ad hunc populum, sed omnium gentium religiones & cultus ab initio mundi usq; ad finem, Israelita erant populus Dei, habebat prophetas, Sacerdotes pios, & Leuitas, cultum illum summum & uerum Dei in omnibus contionibus perpetuo urgentes, & tamen, alio prolabebantur. Os eorum debebat esse plenum Deo, & laude Dei, sed plenum erat idolatria, idolatricis doctrinis & omni abominatione.

Hec est peruersitas mundi, Omnes cultus omnes alias ceremonias, omnia genera religionis, & hypocrisis, mundus solet admirari, suspicere, celebrare, atq; his cultibus augendis ornandis studere, tantum illum cult primi præcepti decalogi, cõculcat pedibus, illum diabolus ferre non potest, illum extinguere quibus modis potest conatur.

PSALMORVM.

Iam in Ecclesia & nouo testamento, docet nos hic psalmus, q̄ iusticiam fidei, & Christi preferre debemus, omnibus operibus, Nam & nostrum os debet esse plenū Christo & laude Christi, Sed nos etiam sicut Iudæi deficiamus ad deos alienos, nunc has nunc illas traditiones amplectentes, & quilibet sequitur cogitationes et idola cordis sui.

PSALMVS LXXXII.

Est psalmus consolatorius contra Tyrannos, & impios Reges ac Magistratus, qui pupillos & uiduas opprimunt, illum illustraui iusto commentario, qui extat, ideo non opus hic explicare.

PSALMVS LXXXIII.

Est precatio eiusdem argumenti cum psalmo lxxx. sicut nomina eadē illarum gentium, hostiliter affligentium Israelem clare indicant. Idem ergo habet summarium.

PSALMVS LXXXIII.

Quest psalmus consolatorius, qui ardentissim
H p mo &

S V M M A R I A

mo & dulcissimo affectu erumpit, in laudem ministerij uerbi. Beati, inquit, qui habitant in domo tua Domine, idest, soli illi uere beati, sunt, & firma nituntur ac aeterna consolatione, qui in domo & tabernaculis tuis habitant, idest, in loco ubi docetur & auditur uerbum tuum, illi enim ut Paulus etiam .i. ad Corinth. .i. ait, Exaggerati sunt omnibus bonis, ditati omni sapientia, omni scientia, omni dono, sic ut nihil eis desit, illi opes habent amplissimas.

Habeant ergo potētes, diuites, sapiētes, in mūdo cōsolationes suas, confidant sane, & glorientur in sapientia, in uiribus, & potentia, in opibus, Cor meum, & caro mea exultant in Deo uiuo, idest, tota mente letor, q̄ per uerbum cognouerim Deū, q̄ sum in uera Ecclesia, In hoc pusillo grege populi Dei, in hac Ecclesia pauperum afflictorum, inuocantium Deum in ueritate, malo ut cunq̄: hærere, ueluti auicula pullos suos fouens nidulo, q̄ uersari, in ampliss. palatijs, Regum mundi, malo ad hostium sedere in domo Domini, idest, minime loco esse in populo Dei, contemni & negligi a mundo, q̄ extra cœtum audientium uerbum Dei omnibus opibus & delitijs circumfluere.

Hortatur ergo hic psalmus, ut citius opes, honores, omnes mundi consolationes relinquamus,

q̄ ut

PSALMORVM.

Quod ut patiamur nos auelli a domo Domini. Nam nec opes nec Regna, liberare nos possunt, e regno diaboli aut mortis, nec uincere, terrores inferni & iudicij Dei. Verum Dominus per uerbum dat gratiam & uictoriam, Ipse Sol est & scutum, hoc est in omnibus tenebris, in omnibus quibusuis afflictionibus uerbum Dei est letissima lux, et firma consolatio, munitio & armatura inuicta, contra horribilem impetum diaboli, et peccati, quem nec sapientia nec opes frangere possunt. Qui uerbum ergo habet omnia habet, qui uerbum Dei non habet nihil habet. O beatos, & eternum beatos, qui sic uerbum magni estimant, sed ubi sunt? Contemptorum, derisorum, plena sunt omnia.

PSALMVS LXXXV.

Est oratio, continens affectus cordis timen-
 tis Deum, & ardentissimis uerbis depre-
 catur terrorem ire Dei. Pij enim non ita supine
 securi sunt, ut contemptores & Epicurei, sed cum
 incidunt calamitates, ante omnia, redeunt ad
 percutientem se, & ante omnia student placare
 Deum. Ira Dei, qua castigabat populum erat, quod
 subtraxerat aliquãdiu uerbum, imminuerat nu-
 merum recte docentium, uerorum prophetarum,
 bonorum

S V M M A R I A

bonorum sacerdotum & leuitarum.

Adhæc dissipata seditionibus pace, vitia non pauca erant in Rep. & magistratibus accessit quoq; metus belli, & difficultas annonæ, Nam eiusmodi plage, ut plerūq; sese mutuo excipiunt, quando ut primum præceptum minatur iniquitates Deus uisitat. Ideo orat, q̄ Deus uelit rursus seruare, tum Ecclesiam, tum etiam Remp. rursus dare ministros, qui pure uerbum Dei doceant, per quos ipse loquatur. Miro ergo ardore cordis erumpit.

Vtinam, inquit, audiam rursus loquentē Dominum, Vtinam rursus uerbum Dei pure predicetur, ne uel pij conuertantur ad stultitiam, id est, ne afflictionibus frangatur et impatientia. Sed florente religione, politia, uigeat inter homines pax & concordia, ueritas iustitia &c. Et fructus terre agrorum & uinearum, etiā benedicantur. Ut iustam, & piam uitam ducentes in hoc seculo, sicut Paulus inquit, expectemus aduentum gloriæ magni Dei, sicut Paulus inquit &c.

P S A L M V S L X X X V I.

Quæst præcatio, sicut & titulus psalmi habet
Oratio David. Hic uides orationem esse ex-
ercitium

PSALMORVM.

ercitium summum fidei, et cultum summum Dei, Nemo ignorat, quibus tragicis calamitatibus Dauid uir ille magnus, uir secundum cor Dei, sit exercitus, ut uides in lib. Regum. In suis grauibus angustijs & afflictionibus toto cordis ardore inuocat Deum aduersus hostes suos, Saulem, filium Absolonem &c. & illa organa diaboli, qui illum grauiter affligebant.

Vide hic in sexto uersu, nono, decimo, et undecimo, uirum hunc spiritualissimum, & summum uere magnum magistrum, quem sequaris in orando. Vide ut defixos oculos habet in primum præceptū, Quis est inquit similis tui in dijs Domine? quis facit similia operibus tuis? Quoniā magnus es tu faciens mirabilia, tu es Deus solus. Quoniā tu Domine suauis & bonus, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te &c.

Vide ut, acuit ut exuscitat fidem suam, hoc uerbo Dei, ut apprehendens promissionem, certo statuit Deum non solum potentem, magnum &c. inuictum, contra omnem impetum diaboli mundi, omnes creaturas &c. sed & presentem pijs, misericordem, erga inuocantes se, & credentes. Ita & nos debemus, apprehenso uerbo promissionis, diuinæ eijcere e cordibus dubitationem, ut uere inuocare possimus. In fine petit, Fac meum
signum

S V M M A R I A

signum, inquit, in bono, Deus aliquādiu sinit, gloriarī impios, quasi sint oppressuri pios & sanctos, sed tamen non deserit suos, nam hic in Ecclesia, sæpe e medijs periculis, e media morte eripit pios, et palam ostendit se presentem esse suis, ut cogantur dicere uel hostes, Quoniam manus Domini hæc. De tali opere Dei & signo loquitur.

P S A L M V S L X X X V I I .

Est prophetia de regno Christi, & futura Ecclesia More prophetarum, Hierusalem, & Zion illam futuram, quasi in tabula depictam oculis subiicit, cuius termini ipsis sint descripti terminis orbis terrarum, in qua omnium regnorū, nationum & linguarū homines nascentur, Aethiopes, Aegyptij, Babylonij, Tyrij, Philistæi & c. idq; non natiuitate corporali, sed per Euangelium.

Excellentia & magnifica, inquit, predicabuntur, dicentur in te O ciuitas Dei, Euangelium. n. est excellens & summa doctrina, & uerbū salutis præ omnib. alijs doctrinis, sicut et Paulus Phil. 1. uocat, præ doctrina legis τὰ Διὰ Φεροντα
Euangelio enim patet cognitio uoluntatis & cōsiliij Dei, quomodo uere placetur Deus, quomodo liberemur a peccato, a potestate diaboli, ab
eterna

PSALMORVM.

eterna morte &c, quod nec lex nec philosophia prestat. Vltimo uersu autem, egregie tradit, quis sit summus cultus Dei futurus, in nouo testamento, sicut canentium mutuo psallentium, inquit, chorus est in te, id est, Non Moses, non lex docebitur in illa ciuitate, sed per ministeriū Euangelij predicabitur letum nuntium Euāgelij, gratia & remissio peccatorum, quæ est per Christum.

PSALMVS LXXXVIII

Est precatio in persona Christi, & omnium sanctorum, Continet autē affectus illos graues, quos alias nemo mortalium uerbis aut cogitationibus assequi potest, mestitiæ scz illius & ægrotudinis ingentis, quæ est super omnem animi & corporis ægrotudinem, & pauor super omnem alium pauorem, quando corda sensu iræ Dei, & peccati conterrita, differente Deo consolationem sub illam horam tenebrarum, horribiliter quaerunt, & ut Christus ait cribrantur, a Satana maliciose, & callide exaggerante iram, & extenuante gratiam.

• Hos inenarrabiles pauores uocat, hic infernū, tenebrosa, umbram mortis. In lacum, inquit, abiicisti me in tenebras, in profundum. Furor, inquit, tuus

SVMMARIA

tuus opprimit me, & tuis fluctibus urges me. Recte autem hos pauores, his uocabulis mortis et inferni describit. Ipsa enim uis, ipsum uirus mortis & inferni, est animi tristitia. Nā dispulsis his tenebris, radio aliquo consolationis diuine, iam mors non est mors, sed gaudentes morimur. Nimirū autē si tales pauores & terrores animi, redundēt in corpus, maciem & pallorem inducant, totumq; hominē afficiat. Paulus uocat, colaphum Satane, & alibi dicit, datus est mihi σκολο, † in carne.

Nam, apud quasdā gentes, grandi conto transfixis corporibus, de fontibus sumitur supplicium, sicut gentes, CHRISTVM contumeliose uocant, crucifixum, & Iudæi suspensum illum. Nam, mundus pro sua malicia non tantum affligit Christū, sed illum etiam in passionibus suis deridet, sicut & hic psalmus conqueritur, Elongasti a me, amicum & proximum, & notos meos & c.

PSALMVS LXXXIX.

Est insignis prophetia de CHRISTO, et regno eius, & uocat Christi regnum seu Ecclesiam, regnum in cælis, sicut & Christus in Euangelio uocat regnum cælorum. Et hoc regnum spirituale

PSALMORVM.

rituale Christi, quod quidem est in terris, & tamen cœleste egregie describit. Eterna, inquit, exorietur misericordia, & ueritas immota fundabitur in cœlis.

Apprehendit autem promissionem de Christo factam Dauidi, illam miro spiritu explicans describit opes illius regni spiritualis. Illius autem promissionis firmissimam & eternam certitudinem urget, atq; ibi, ut in argumento unico ac firmissimo, contra omnē impetum peccati & calumniam diaboli, commoratur, ibi inhabitat, ibi figit pedem ut Paulus Rom. 4. Illam ueritatem Dei, illam promissionem, dicit esse preparatam, ædificatam, firmam, immotam in cœlis.

Fundatur, inquit, firmissime ueritas tua in cœlis, id est, per Euangelium predicatur cœlestis iusticia, quæ non est sita in nobis, ulla dignitate aut merito nostro, sed est extra nos Christi iusticia, quæ gratis imputatur credentib. propter Christum, & promissæ opes regni, sunt remissio peccatorum, donatio spiritus &c. quæ non offeruntur cum conditione legis, operum nostrorū aut meriti nostri, sed gratis, ut sic salus non contingat, propter nostra opera, sed gratis propter Christum, ut sic omnis dubitatio, & hesitatio eximatur animis & tuto nitantur, sola illa immutabili & immota

SVMMARIA

certitudine diuinæ ueritatis & promissionis.

Regnum corporale Iudeorum, promissum erat huic populo, cum conditione legis, si seruarent legem, si essent obedientes et pijs. Ita omnia regna mundi dantur & distribuuntur sub conditione legis, quædiu sunt boni Deus seruat regna. Opes autem illæ immensæ, huius regni spiritualis, remissio peccatorum, donatio spiritus, uictoria mortis diaboli & c. promittuntur & offeruntur sine conditione legis, & plane gratis promittitur remissio peccatorum nihil promeritis & indignis. Hunc thronum ergo iam non meræ maiestatis, non iræ, sed meræ gratiæ, sic non in arena dignitatis nostræ sed in firmissima rupe ueritatis Dei (quæ fallere non potest) fundatum esse, omnino ingens, & maxima consolatio est conscientijs.

Sed postquæ descripsit florem regni Christi, uersu. 39. e contra, tragicis uerbis deplorat propheta illius regni CHRISTI Ecclesiæ scz, ruinas & uastationem, futurum scz ut hoc regnum per Antichristum, sicut & Apostoli prædixerunt, sic turbaretur & laceraretur, quasi Deus prorsus oblitus esset priorum promissionum, imo quasi contra promissiones, tantum se uiret aduersus hoc regnum.

Sed hæc omnia scripta sunt ad consolationem,
pijs &

PSALMORVM.

pijs et maxime nobis, qui iam nouissimis tēporib. sub Papatu tot abominationes uidemus, ne frangamur, aut terreamur uarietate aut multitudine scandalorum, ne desperemus, etiam si aliquādiu regnet impietas, etiam si Satan, ita humana diuinaq; omnia misceat, quasi nulla prorsus restet Christi Ecclesia, nullæ reliquæ regni Christi in terris. Nam, si Papam aut Mahometi abominationem respicias quæ totum terrarum orbem peruasit, non aliter apparet, quasi nullum uestigium restet Ecclesiæ, & tamen ideo non est deleta, aut stirpitus euulsa Ecclesia, sed sub utroq; Tyranno mansit in terris uera Ecclesia Christi, etiamsi misere oppressa & contempta sit.

PSALMVS XC.

Quest psalmus continens doctrinam grauissimam, in quo Moses docet. Vnde nam sit origo mortis, cui uniuersum humanum genus obnoxium est, quare tam horribilis pena, inflicta sit uniuerso generi humano, & dicit propter peccatum. Immanis enim & omnino maior reatus est peccatum, q̄ hoc humanæ mentis captu (nisi Deus corda percutiat) intelligi possit, & tamen in peccato sub tali ira Dei oēs homines ex Adam nascuntur.

SUMMARIA

Amplificat autem & exaggerat, illam penam peccati & ingentem miseriam, incertitudinem scz & breuitatem uitæ illius nostræ alias infinitis calamitatibus obnoxia in duodecimo autem uersu dicit, illam ipsam ineffabilem miseriam mortem ac reliquas calamitates, ut partes, mortis, ad hoc conducere, ut erudiamur ad quærendã gratiã, et misericordiã Dei, qui ex his omnibus peccato, seruitute diaboli morte deniq; eripiat. Afflictiones ergo & calamitates omnis generis, adeoq; pena peccati, mors ipsa scz cooperantur pijs & electis in bonum, ut humilientur, ut conterantur mortificentur, & sitiant gratiam.

Doce nos, inquit duodecimo uersu, nobis esse moriendum, ut sapientes euadamus, idest, ut discamus uere cognoscere Deũ & uoluntatem eius hoc uocat sapere. Stulti & impij, qui non exercentur afflictionibus, qui non cogitant de morte, & miseria humana, rudes manent & imperiti omnium rerum spiritualium, & occupati sua hypocrisi, nunq̄ uere cognoscunt Deum, nec opem eius serio implorant.

Claudit psalmum egregio epilogo, Ostende nobis Domine, inquit, opus tuum, Opus Dei uocat, liberationem a peccato, a morte, breuiter, hoc totum, quod per semen illud benedictum. Patres ex

PSALMORVM.

tres expectabant, quod per Christū accepimus. Et Deus noster, inquit, sit placatus nobis et bis in-
gerens, Opus manuum nostrarum dirige, idest,
interim q̄ hic uiuimus gubernā nos in tota uita,
Conserua religionem & politiam, custodi nos ab
heresibus bellis & seditionibus &c. & est hic
psalmus breuis quidem, sed spiritualissima oratio.

PSALMVS XCI.

Est inter omnes psalmos consolatorios, in sig-
nis gemma quaedam, Magnifice commendat
fidem in Deum, illam ostendit esse inuictum
robur, contra omnia mala et omnes portas inferi.
Mox autem primo uersu, Qui sedet, inquit, sub
protectione altissimi & sub umbra omnipotentis
manet. Dicit Domino, fiducia mea presidium
arx mea, Deus meus &c. idest, qui Deo confidit,
& illius protectione nititur, ille, etiam si undiq̄
a diabolo a mundo a peccato uarijs, & infinitis
tentationibus quassetur, tamen tandem experi-
tur pios, aduersus hec & omnia mala inuictos
esse et Deum esse altissimū, esse omnipotentē, bre-
uiter maiorem esse eum, qui nobiscum est, q̄ is sit,
qui in mundo est.

In fine continet, quasi accumulatas, octo aut

S V M M A R I A

nouem promissiones gratiæ, quas ueluti ex fonte, eduxit ex primo præcepto, atq; ideo hic psalmus, afflictis debet esse cõmendatus. Primo, Quoniã in me sperauit, inquit, liberabo eũ, (secundo) protegã eũ, (tertio) Clamauit ad me exaudiã eũ, (quarto) Cum ipso sum in tribulatione, (quinto) Eripiam eum (sexto) glorificabo eum, (septimo) Longitudine dierum replebo eum, (octauo) Ostendam ei salutem meam, idest, q̄ potenter saluare possum, Et hic psalmus secundus est, in quo Angeli, uigiles, et custodes nostri predicantur, quod mire consolatorium est, uere pijs qui norunt, quo furore Satan, indefinenter oppugnat Ecclesiam & omnes pios.

Quatuor hic psalmus recenset mala & afflictiones, quæ perferendæ, pijs & sanctis. Primum est timor nocturnus. Scriptura, afflictiones & tentationes, solet uocare tenebras, ac noctẽ, et cõsolationes lucem. Acerbissima ergo illa & horribilia odia, Caynicum illud studium nocendi, quod in cordibus Pharisaicis latet, atroces illas minas, hostiles insidias pericula & damna, & reliquos terrores, quos Satan semper excitat contra uerbum Dei, uocat hic timorem nocturnum.

Secundum malum, est sagitta uolans in die, & sunt, manifesti illi clamores, blasphemie, conuicia, execrati

PSALMORVM.

execrationes, quibus hypocrite, & tyranni, palā
exagitant & damnant uerbum Dei, et doctrinam
Christi, cuiusmodi sunt bullæ & uere bullæ Pape-
les. edicta regum & principū, libelli blasphemici et
uirulenti sophistarum, scripta phanaticorum ho-
minum, Anabaptistarum, Campani, Schwengesfel-
dij Schlesijs & similium &c.

Tertium, Pests seu febris serpens in tenebris,
Sunt doli, Technæ, artificia Romanistica, fœdera,
conspirationes clanculariæ, consilia occulta qui-
bus aduersarij clanculum, consultant inter sese in
suis conciliabulis, quæ putant se uel ab ipsius Dei
oculis abscondere posse, quibus inq̄ nituntur
euertere & delere pios, & omnem doctrinam
uere pietatis.

Quartum, Morbus aut pestilentia uastus in
meridie, est ipsum opus manifeste persecutionis,
Vbi tales Caynici sancti, inaudita crudelitate
& tyrannide findūt sanguinem Habel, agunt in
exilium pios, diripiunt bona, & omni genere
supplicij crudeliter eos mactant, ac uerā Ecclesiā
horribiliter uastant, & uerbum funditus exting-
uere conantur.

Hæc est mea sententia, noui Sanctum
Bernardum hic alia asserre, alijs liberum sit
asserre si possint meliora, nostram sententiam

S V M M A R I A

esse simplicem, & ad mentem prophetæ, res ipsa ostendit, uidemus & experimur quotidie, his quatuor afflictionibus propter uerbum, a Sathana, & mundo pios exerceri. Ideo spiritus sanctus hoc psalmo, nostram fidem erigit & confirmat, & tot promissionibus in fine psalmi excitat ac sustentat, qui pijs debet esse commendatissimus.

P S A L M V S X C I I.

Quod est psalmus consolatorius, qui prioribus sex uersibus plenus est dulcissimis affectibus cordis, gaudentis & exultantis, incomparabili illo thesauro cognitione puri uerbi Dei, & promissionum gratiæ &c. Sicut & Paulus exultans in spiritu sancto. ij. ad Corinth. dicit. Gratia Deo super inenarrabili dono eius.

Mox initio psalmi, O quæ excellens, quæ iucunda res est, inquit, Domino confiteri, & psallere nomini tuo altissime, id est, quæ est nihil iucundius, quæ per uerbum uere cognoscere Deum, uera fide, agnoscere illius infinita beneficia, serio alacriter, & totis uisceribus illi gratias agere, pleno corde et ore indefinenter laudare celebrare illum, illius bonitate exultare sacrificium laudis offerre illi, breuiter colere eum cultu summo primi præcepti,
quod

PSALMORVM.

quod ante omnia fidem, & hæc alacria exercitia
fidei requirit.

Quæ preciosus, inquit, est ille cultus Dei, quæ gra-
ta Sabbata & sacrificia hæc sunt coram oculis,
Dei & Angelorum, etiamsi interim nos pij dica-
mur, nõ colere Deũ Sc. Hæc omnia dirigit aduer-
sus falsos sanctos et hypocritas, q̄ frigidis cordib.
et labijs, Deum honorant, et summũ cultum, pri-
mi præcepti conculcant pedibus, interim osten-
tant nomen Ecclesie, interim coram mundo flo-
rent, interim opibus precellunt & potentia.

Sed ut maxime sic floreat ad tempus, tamen
tandem pudesunt & pereunt, sicut nostro tem-
pore accidit, his qui in Papatu sunt hypocritis
sacerdotibus & monachis. Pij autem, etiam si ex-
erceantur afflictionibus, ut palma florent in do-
mo Domini, & in æternum florebunt, non ætas,
non tristitia animi, non afflictiones ullæ, ne mors
quidem ipsa illos debilitare aut delere poterit, sed
uiuente, moriente, adeoq; etiã mortui, per uer-
bum Dei uiuunt et fructificant, ut et Paulus Rom.
8. dicit, nulla creatura nos potest suppressere. Sed
stulti, idest, impij & Epicurei, hoc non curant non
morantur, sicut & nostro tempore in plerisq;
atheis hominibus uidemus.

SVMMARIA

PSALMVS XCIII.

Est prophetia de regno Christi, propagando, quae late patet orbis terrarum, & in aeternum stabiliendo. Sed contra illud, intumescunt fluctibus. & attollent sese, fluvij illi magni, et maria, id est, regna, & gentes in mundo, fremunt aduersus Dominum ac Christum eius, & seuiunt ferro & igni in pios, sed non uincunt. Nam, ut Daniel, inquit, hoc regnum alijs contritis stabit in aeternum. Sed hoc regnum, non aliter constituetur, quam per uerbum Euangelij non erit situm in armis, non in pompa aut gloria coram mundo.

Sed ministerio uerbi Euangelij coletur, augetur, ornabitur hoc regnum, & hoc sanctum uel haec sanctitas uerbum scilicet, ornabit domum Domini. Verus enim & summus cultus Dei, qui in regno Christi, & domo Domini, loco omnium sacrificiorum & candelabrorum exercetur, est praedicationis uerbi, laus & gratiarum actio, pro exhibitae misericordiae. Moses ergo, & uetus testamentum hoc nouo cultu abrogatur.

PSALMVS XCIIII.

Est generalis precatio, sed ardentissima, plena affectu

PSALMORVM.

affectibus afflicti cordis et dolentis, a Caynicis hypocritis sanguinē Habel, tanta crudelitate et iniquitate fundi et sorberi. Conqueritur autem meo iudicio non de gentibus, sed de hypocritis & domesticis hostibus, qui & ipsi, imo soli uolunt esse & opulus DEI, de Regibus sez & principibus impijs in illo populo, sacerdotibus & prophetis, ad illos acerba apostrophe, conuersus. Intelligite, inquit, insipientes in populo & stulti aliquando sapite, illos stultos uocat, idest, impios & ignaros Dei, contemptores, q̄ populum, stulte & impie docebant & gubernabant.

In genere perstringit omnes, qui ueros prophetas, & ipsorum discipulos, occidebant odio Caynico persequiebantur, & nihilominus gloriabantur de Deo & nomine Dei, qui ipsis dedisset potestatem, ipsos tanq̄ magistratus et sacerdotes tueretur & defenderet, nō respiceret autem illos hereticos, qui seditiose, principib. & magistratib. populi DEI resisterent &c.

Contra illos ita inardescit propheta zelo ut mimesi quadam, ipsorum uerba et uoces imitetur. Non uidet hęc, inquit, Dominus, nec curat Deus Iacob. Sic & iam Papiste secure dicunt, Curaret istos hereticos DEVS? Nos curat. Ecclesiam Catholicā, quam nos representamus curabit.

Contra

SUMMARIA

Contra hos nunc orat et optat, multos assistere ueritati, sed uersu decimosexto accusat perfidiam mundi, Quis stabit mecum, inquit, aduersus operantes iniquitatem? q. d. Scio mundus securus est, sanguis Habel funditur & nemo curat. Sed hec tamen mea firma, & aterna consolatio est, q. causa mea iusta est, imo non mea, sed Dei. Ego tamen scio, cui credidi. Ego sum certus, inquit, uersu. 20. q. tibi non adheret sedes uel cathedra iniquitatis, idest, Certus sum, q. tu DEVS non probas impiam & blasphemam doctrinam, scio q. tu sanguinem, & lachrymas Habel, & omnes guttulas reposces & requires, & uerbum tuum etiam in media morte seruabis & glorificabis, & omnē blasphemiam & impietatem ulcisceris.

PSALMVS XCV.

Quod est prophetia de Christo, & hunc psalmum Epistola ad Heb. copiose & erudite explicat, scz q. prophetet de tempore noui testamenti, de amabili & iucunda uoce Euangelij. In summa ipse erudit & allicit nos ad cognoscendas diuitias gratie Dei, quæ & patribus & nobis contigerunt in semine promisso, Christo.

Venite, inquit, exultemus DOMINO.
Venite, inquit, uos qui longe estis & qui prope exul

PSALMORVM.

pe exultemus Domino, iubilemus DEO tantam salutem offerenti, idest, uenite exultemus toto cordis iubilo, de immenso beneficio gratiæ Christi. Cum habeamus tales promissiones, non negligamus hanc tantam salutem. Credere enim promissioni gratiæ, contra omnia quæ uel conscientia suggerit, uel Satan terrens corda & conscientiam est uerus cultus Dei.

In fine monet contra incredulitatem. Nolite obdurare, inquit, corda uestra, Sicut in Massa & Meriba in deserto &c. patres uestri propter incredulitatem non uenerunt in terram promissam. Totum autem psalmum refert ad Christum, hic enim est ille DEVS, cui nos exultare debemus, quem uult cognosci. Ille est pastor noster, & nos oues pascue eius, Ille est Deus, quem increduli patres tentauerunt in deserto, sicut & Paulus. i. Corinth. x. dicit. Ille abrogat legem, & totum ueterem cultum, ille amplius non uult Mosaicum cultum, sed fidem in Euangelium predicationem remissionis peccatorum, & unicum sacrificium laudis loco, totius leuitici cultus.

PSALMVS XCVI.

Est prophetia de regno Christi, & Euangelio pro
lio pro

S V M M A R I A

lio propagando, per totum orbem terrarum, coram omni creatura, quod erit uerbum leticiæ, gratiarum actionis, pacis, gaudij, et iuge sacrificium laudis, et textus per se satis clarus est, Hic omnibus gentibus omnibus regnis, populis, syluis, fluuijs, fontibus, arboribus precipitur, ut colant Deum, & laudent, celebrent in gaudio nomen eius, & populos iudicet, in iustitia & ueritate, idest, eo & per semen promissum, per CHRISTVM liberaturus est, & liberat a peccato, potestate diaboli, ira Dei, morte aeterna, offert pro regno mortis & tenebrarum regnum lucis, remissionem peccatorum, uitam aeternam omnibus.

Hoc est letissimum illud epinikion, & proprium canticum, & iucundissimum carmen, noui testamenti de regno Christi, & gratiæ in quo nascuntur, noui homines, nouæ creaturæ, non per legem aut opera legis Mose, sed per fidem, sed ex Deo, & spiritu Dei per Christum, sic ut singuli credentes, sint nouæ creaturæ & miraculum Dei, & quotidie quoq; mirabilia operantur, dum uiuunt, subinde denuo contra infinitam uim peccati & diaboli uictores. Sic in tertio uersu dicit, Canite in omnibus populis mirabilia eius.

P S A L^o

PSALMORVM.

PSALMVS XCVII.

Est prophetia de Christo & regno eius sicut proximus psalmus, et summa eius est, & regnū hoc spirituale cōstituit, et stabilit per Euangelium, quo simul predicat pœnitentiam & fulgura illius et tonitrua terrēt orbem terrarum, & coram eo montes quasi cera a facie ignis flunt, idest, per Euangelium deprimūt humiliat, & damnat, omnem humanam sanctitatem, sapientiam, potentiam in mundo, & quicquid est usq̄ magni, & excelsi sicut Esaiæ. ij. dicit. Exaltabitur autem Dominus solus in die illa &c.

Nam, solus CHRISTVS est iusticia, redemptio & sanctificatio nostra, idq; a Deo, & non est nomen sub cœlo, in quo sit salus preter nomen IESV. Cum istis autem hostibus Euangelij, & montibus mundi, simul intereunt, Regnum Iudeorum, & totus ille cultus legis, & quicquid non est CHRISTVS. Ipse enim ut Paulus ait ad Coloss. in omnibus primatum tenet, & unus tantum est mediator Dei & hominum CHRISTVS IESVS, sic et apud Daniele, Lapis abscisus de monte, implet terram, & reliqua omnia regna conterit &c.

PSAL

SVMMARIA

PSALMVS XCVIII.

Est prophtia de Christo, et regno eius latis-
sime in omnes partes orbis terrarum pro-
ferendo, eiusdem argumēti cum proximo psalmo,
lubet letari nos in Deo, exultare, gratias agere,
laudare Deum pro illa salute magna, idest, pre-
dicare diuitias gratiæ, & remissionis peccatorū,
quæ contingit per Christum. Hic iterum uides
expressum summum cultum Dei, noui scz testa-
menti, qui non situs est in offerendis sacrificijs in
Hierusalem, sed in cognoscendo Christo illo Rege,
qui regit populos in iusticia, qui est ipse iustus &
uere iustificans in toto orbe terrarum, qui liberat
solus a peccato, morte, potestate diaboli, absq; ope-
ribus & meritis nostris & c.

PSALMVS XCIX.

Hic Psalmus continet doctrinam, & exhore-
tatur illum populum Dei, ad religiose con-
seruandum cultum primi præcepti, ad laudandum
scz Deum, ad perseuerandum in fide, etiamsi ui-
cine gentes, aut totus mundus fremat, aduersus
populum illū Dei, qui iactat se esse peculium Dei,
nūq̄

PSALMORVM.

nusq̄ DEVM VERVM et VIVVM, inueniri, nisi in illo terræ angulo, nisi in tabernaculo & propitiatorio, iuxta uerbum & promissum Dei &c.

Ostendit autem populum Dei expositum esse acerbissimis odijs mundi, & diaboli & omnibus afflictionibus. Nominatim autem exprimit Moysen, Aaron, & Samuelem &c. nimirum summos uiros in illo populo, qui non mediocres, sed & domesticas, & externas afflictiones propter nomen & uerbum Dei sustinuerint. Ostendit autem, (ut in tertio & quarto uersu exprimitur,) docens ipsum populum sanctum Dei, summum cultum non situm esse in sacrificijs. Sed confiteantur, inquit, nomini tuo, quoniã terribile & sanctum est. Et in regno huius regis, inquit, iudicium & iusticia diligitur. Et iustificas, inquit, eos, idest, liberas eos a peccato, a morte, donans remissionem peccatorum &c.

Nobis autem iam in Ecclesia, est clara propheta de Christo, qui Ecclesiam illam ueram Zion in spiritu, in toto mundo gubernat & regit, & sedens ad dexteram maiestatis in excelsis, indefinenter est propitiator et propitiatorium nostrum, propter quem Christum totus mundus aduersus populum DEI & Ecclesiam furit & fremit,

SUMMARIA

pios occidit, & omnibus afflictionibus tentat &c.

PSALMVS C.

Est prophetia de Christo, & iubet omnes laetari & exultare, gratias agere, iubilare, Intraire portas eius in laude atria eius et tabernaculum in hymnis & cantieis, cum gaudio &c. Nam per Euangelium, & hoc uerbum remissionis peccatorum, constituitur & stabilitur regnum quod in aeternum manet, pro quo semper etiam agenda gratie.

PSALMVS CI.

Hic psalmus continet grauissimam et necessariam doctrinam, & Dauid Rex ille tantus seipsum ponit pro exemplo, principi aut magistratui pio non esse ferendos impios ministros & aulicos, recenset ordine uicia quibus maxime nocet Reip. & Ecclesie, qui in aulis Regum sunt & potentum, scz si adhereant impietati & falsae doctrine, si ex odio, bonorum causas corrumpant &c. sed haec uix iusto commentario explicari possent.

Initio, inquit, Misericordiam & iudicium cantabo,

PSALMORVM.

tabo, idest, Cantabo, q̄ Deus certo sicut primum
 præceptum sonat, miseretur pijs & iudicat im-
 pios. Misericordiæ exemplum est ipse Dauid, qui
 e medijs unguibus & faucibus diaboli toties
 ereptus est. Iudicij exemplum Absolon, Achitophel,
 Ioab & c. Nam Rex uel magistratus, qui
 uult religionem tueri & Remp. colere, expositus
 est omnium, etiam suorum aulicorum & domesti-
 corum odijs, q̄ Absolon, Achitophel & c. exem-
 plis indicat.

Ideo Dauid toties expertus, quod Deus ue-
 rificat primum præceptum, in omnibus, &
 per omnia, merito sic canit, q̄ Deus, sit Deus
 omnium, exercens misericordiam & iudicium,
 apud quem solum est, ut politia & œconomia,
 foeliciter administratur. Nam ubi ipse non adest,
 ibi sunt dissipata & confusa, ibi nec familia pa-
 trifamilias nec subditi magistratibus parent & c

PSALMVS CII.

Est precatio afflicti, & tentati cordis, misere
 suspirantis, & optantis liberationem & ad-
 uentum regni Dei, & summa huius psalmi est,
 (adueniat regnū tuum) commode usurpari potest
 pro generali oratione, in persona patrū sub lege,
 k ij qui

SVM MARIA

qui ut spiritualiff. homines erant sentientes molē
immensam peccati & regnum mortis, optant
aduentū et reuelationem Christi, regnum gratiæ,
et promissam benedictionem.

Miserere, inquit, Zion quia tempus miserendī
eius. Serui enim tui, inquit, optarent instaurari
eam, lapides & cementū parari, idest, optarent,
tandem reuelari illam gratiam, illam benedictio-
nem in omnibus gentibus, in omnibus regnis pre-
dicari, ut compediti & captiui, sub potestate dia-
boli, peccati, filij iræ, & mortis liberentur, ut in
uera Zion Ecclesia scz ex omnibus gentibus et
regibus confluant, qui celebrent nomen Domini,
predicent & audiant Euangelium, cesset autem
tyrannis & exactio legis, totū uetus testamentū.

Nam extra Christum nihil est q̄ regnū peccati
& mortis, idest, mortificatio in hac uita, per ua-
rias duras tentationes diaboli & mundi & ab-
breuiatio dierum, idest, fluxa & caduca uita, ple-
na miserijs, plena morte &c. quam cito finiri pijs
lucrum est, ut Paulus inquit, Mea uita est Christus
& mori lucrum. Sed in Christo, est consolatio &
uita æterna, Ipse enim est ante omnem creaturā,
Ipse creauit cœlos, terram, & omnia in ipso con-
sistūt, ipse etiā in regeneratione, totam renouabit
creaturam. Ideo est supra & extra omne tempus
& anno

PSALMORVM.

Et annorum eius non est finis, ipse iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Hoc regnum vite et salutis, inquit, optaremus hoc regnum adueniat, Amen.

PSALMVS CIII.

Est egregius Psalmus, et plenus affectibus ardētissimis fidei, et cordis credētis, infinita beneficia Dei, spiritualia et corporalia agnoscētis. Benedic anima mea Domino, et omnia que intra me sunt nomini sancto eius et c. idest, ex toto corde, ex intimis uisceribus totis uiribus, tota mente exulto, et gratias ago Deo. Agit autem gratias pro beneficijs Dei, que omnē numerum et captum humane mentis superant.

Primum, pro spiritualib. pro liberatione ab æterna morte, remissione peccatorum, deinde ex corde agit gratias, quod Deus defendit et custodit nos contra diabolum, dat, omnis generis bona, pacem, magistratus bonos, leges, uxorem, liberos, sanitatem corporis, ubertatem annonæ, fructus terræ. Item quod consolatur et erigit nos in tentatione, dat letitiam cordis, custodit nos contra hostes, et erga nos (qui sumus infirmum plasma, plenū peccato,) ostendit se ut beneuolentissimum pa-

S V M M A R I A

trem, nec facit nobis secundum peccata nostra, sed secundū misericordāi & gratiā paternā fouet & tractat nos, ut filios, ita tamen si seruemus fœdus & pactum illius, idest, credamus illi, timeamus habeamus eū pro DEO. Nam si in nostris operib. aut iusticijs confidamus, iam uiolamus pactum et fœdus DEI et sequimur alienos deos, et peccamus contra summum & primum præceptum.

Impletio autem legis, & pacti non est nisi per Christum, qui tunc patribus promissus, et nunc in nouiss. diebus exhibitus ac datus est. Cuius regnum omnibus dominabitur &c. In fine autem psalmi, cum iubet Angelos, exercitus Dei &c. potentes uirtutes, laudare et predicare DEVM, ad CHRISTVM, Ecclesiam, & Apostolos alludit, qui faciunt ut audiatur uerbum eius, Omnis enim salus nostra est in Christo, & non est gratia extra Christū, per Angelos, idest, per Apostolos predicatum.

P S A L M V S C I I I I.

Quod est spiritualiss. carmen, & psalmus eucharisticus, ductus ex primo præcepto, & egregio catalogo omnium creaturarum explicans & amplificans locum creationis. Volens hac
enumerat

PSALMORVM.

enumeratione creaturarum indicare, & singula creatura, siue in caelo, siue in terra aut mari, singuli pene mundi et oceani sint, bonitatis diuinae &c. Quis . n. orator uel poeta, tam eloquens unquam fuit aut futurus est, qui uel unius creaturae, infinita commoda & utilitatem recensere possit. Si uel una harum creaturarum loqui posset, centum linguis celebraret creatorē. Non solū ergo omnia in uniuersum opera diuina, in hac uniuersitate rerum, sed singula creaturae, si commoda et usus uelis expendere, omnem superant eloquentiam.

Quis unquam Philosophus aut sapiens dicere aut tradere potuit, quae late paterent, commoda eius communis lucis, in qua uiuimus, quis eorum explicare potuit, quid nam hoc esset, quod lucem dicimus, qua omnia spirant, omnia aluntur & uiuunt, qua nox & tenebrae breui momento dissipantur, qua totus ille mundus quotidie quasi de nouo creatur, & uisibilis redditur, qua in omnibus creaturis, ex una obscura umbra, unaquaeque suum recipit colorem.

Quis uel unius solis, deinde Lunae commoda recensere poterit? quis ignis? quis aquarum, quis fontium. Si uel una creatura, tantū una hora, igne uel aqua carendum sit, tum uides utilitatem, cuiuslibet

S V M M A R I A

eiuslibet creaturæ patere in immensum. Verum hæc quis uix iusto cōmentario utcunq; delibarit, Sed tamen cum Ethnici, uniuersas creaturas, tam diligenter cōtemplati sint, ut apud Ciceronē. ij. lib. de natu. deorū uidere licet, atq; ex hoc æternum quoddam numen, quo omnia gubernentur esse collegerint, turpe fuerit homini pietatē profitenti, his rebus uel nihil uel frigide affici.

Hic psalmus ergo est gratiarum actio, pro omnibus creaturis quas Deus creauit, in cælo, terra, mari & omnibus abyssis, & gratias agit, q; pacatum cum die & nocte, ut Hieremias. 34. uocat, et leges cæli & terre, sic certæ sint & non mutantur, sed ordine seruat. Luna, inquit, distinguit tempora, Sol nouit occasum suū, nox fit dies fit, acissitudine sua, uenit æstas, uenit hyems tempore suo.

Illud immensum, inquit, spatium cæli implet luce, extendens cælum sicut cortinam, non nixam columnis nec trabibus, ingentem molem nubium, ad uerbum tuum ueluti testudinem suspendis. Venti sine alis & pennis celerrime peruolant et perflant omnia. Angeli quos mittis, ueniunt instar uentorum, & in specie flammæ &c.

Propheta ergo ut uides, pingit in animo suo, & ipse excitat fidem suam meditationis, mirabilis & ineffabilis illius operis creationis. Verum
quotusq;

PSALMORVM.

quotusquisq; est qui ita res creatas, uel admiratur
 uel inspicit. Hic facere non possum, quin ad obiur-
 gandā quorundam ignauiam iuxta ac impietatē
 ascribam, Ciceronis uerba, hominis Ethnici, qui
 Aristotelem citat, preclare inquit Aristoteles, Si
 essent, inquit, qui sub terra habitauissent, bonis et
 illustrib. domicilijs, quæ essent ornata signis atq;
 picturis, instructaq; rebus his omnibus, quibus
 abundant hi, qui beati putantur, nec tamen ex-
 issent unq̄ supra terram, accepissent autem fama
 & auditione, esse quoddam numem & uim deo-
 rum, deinde aliquo tempore patefactis terræ fau-
 cibus, ex illis abditis sedibus euadere in hæc
 loca, quæ nos incolimus, atq; exire potuissent.
 cum repente terram & maria, cœlumq; ui-
 dissent, nubium magnitudinem, uentorumq; uim
 cognouissent, aspexissentq; Solem eiusq; tum mag-
 nitudinem pulchritudinemq;, tum etiam efficien-
 tiam cognouissent, q; is diem efficeret toto cœlo
 luce diffusa, cum autem terras nox opacasset, tum
 totum cœlum cernerent astris distinctum, et orna-
 tum, Lunæq; luminum uarietatem, tum crescentis
 tum senescentis, eorumq; ortus & occasus, atq;
 in omni æternitate ratos immutabilesq; cursus,
 quæ cum uiderent profecto & esse Deum, & hæc
 tanta opera Dei esse arbitrarentur.

Sed

S V M M A R I A

Sed assiduitate quotidiana oculorum assuescunt animi, neque admirantur, neque requirunt rationes earum rerum quas semper uident, perinde quasi nouitas nos magis quam magnitudo rerum debeat ad exquirendas causas excitare. Haec tenus Cicero, Habear sane ineptus, haec commemoras modo exemplo hominis Ethnici, qui pij esse uolunt officij sui meminerint.

P S A L M V S C V .

Est insignis gratiarum actio, & canticum, prescriptum huic populo, quo gratias agant, pro omnibus mirabilibus & operibus, quae operatus est Deus inde ab Abraham, usque ad tempus, quo perducti sunt in terram promissam, Canaan, sicut & singula ordine recenset, & concludit cum uerbo illo Mose Deut. XIX. q. Deus tam magnifica opera, non propter iusticiam aut merita ipsorum fecerit, Sed propter pactum, et promissionem factam patrib. Abrahae, Isaac & Iacob. Quae iusti enim fuerint, et quid pro meriti sint, canit sequens psalmus.

PSALMORVM.

PSALMVS CVI.

Est gratiarum actio, qua agnoscit & confitetur, omnia illa peccata, murmurationis, incredulitatis, & alia, contra primum præceptū quibus populus Israel, prouocarat Deum, & reddiderat se indignum omnium beneficiorum &c. Ideo in fine psalmi, predicat amplitudinem misericordie diuinæ, qui tamen memor fuerit, pacti & foederis sui, & tamen non effuderit omnem iram suam, & propter nomen sanctum suum, propitius fuerit eis &c. Sicut & Moses capite nono, Scito ergo quod non propter iusticias tuas DOMINVS Deus dederit tibi terram hanc optimam etc. cum durissimæ ceruicis sis populus. Ergo sicut Israelitæ totus ille populus Dei, nihil gloriari potuit, quia quod per gratiam, seruatus sit, ita & nos non possumus gloriari, in ullo opere aut merito nostro sed tantum, de misericordia gloriamur.

PSALMVS CVII.

Quaest generalis gratiarum actio, pro infinita hac & incomparabili bonitate diuina, qua Deus quotidie pijs iuxta ac impijs, breuiter oib. hōib. in uarijs calamitatib. subuenit et auxiliatur, eosquē

S V M M A R I A

eosq; defendit contra diabolum, conseruat pacem publicam, dat salubritatem cœli & aeris, benedicit terræ nascentibus, Sicut & Paulus. 2. ad Timoth. inquit, qui est saluator omnium hominum maxime credentium. In quarto uersu autem, qui incipit, errauerunt in solitudine, sentit de omnis generis calamitosis, & maxime his qui premuntur inopia, qui exules, deserti, incertis uagantur sedibus, Deinde uersu nono, Sedentes in tenebris & sentit de his qui passim in mundo, siue propter sua flagitia, siue alias in uinculis & carceribus detinentur, & Dei nonnunq̄ auxilio liberantur.

Deinde uersu decimo sexto sentit de his qui impie uiuunt, Deum non timent, quibus Deus immittit morbos & aegritudines ad eos castigandos et tamen aliqui eorum, etiamsi non inuocent serio Deum mera bonitate diuina liberantur. Deinde uersu. 22. sentit de nauigantibus in mari, & ibi pericula tempestatum, & naufragium subeuntibus, ubi etiam Deus sepe impios nautas, & nauigantes mera bonitate contra diabolum seruat.

Deinde. 32. sentit de his, quorum agri & uineæ sterilitate uel calamitate affliguntur, quibus Deus non promeritis, dat pluuiam, & ubertatem fructuum, & pluuiam suam mittit super iustos & iniustos. Deinde uersu. 38. sentit de his, qui sub

Turca

PSALMORVM.

Turca, aut alijs Tyrannis premuntur, aut bellis & seditionibus, de salute & fortunis periclitantur, quibus Deus, quasi subito sedans fluctus dat pacem & c.

Atq; ita ostendit hic psalmus, omnem salutem expectandam & querendam esse a Deo, qui adeo non est, deserturus suum populum Ecclesiam aut credentes, ut etiam tot & tanta beneficia, effundat in Turcas, in palam impios & blasphemos, Hanc salutem, quesierunt gentes apud Idola.

Nos Christiani, in hoc nihil dissimiles Turcis, relicto uero saluatore Deo, imploramus opem diuorum, S. Leonhardus habitus est liberator incarceratorum. S. Sebastianum inuocabant, qui sibi a peste metuebant. S. Georgius, Equitum & militum tutelare numen fuit. S. Erasmus, se colentes ditare putabatur. S. Christophorus terra marisq; deus, palam adoratus est, & eius statua omnibus postibus affixa, in omnibus nauibus depicta & præfixa colebatur, Atq; ita, gloriam diuinitatis, et bonitatis quæ soli debebatur Deo, nos inter sanctos partiti sumus, sicut & Ethnici, unicuiq; idolo, suam dederunt functionem, & curam, sed hic psalmus gloriam soli DEO transcribit.

PSAL

SUMMARIA

PSALMVS CVIII.

Est gratiarum actio, eodem argumento, & pene eisdem uerbis scriptus, quibus psal. LX. in quo gratias agit, pro felice statu regni, pro religione, & politia bene constituta &c. & aucto imperio, Sed tamen primi uersus, psalmum ad regnum Christi referunt, petit q̄ Deus uelit hoc regnum Christi, in omnibus gentibus erigere, Vt sic regnum & imperium Dauidis, latissime in oēs populos proferatur sicut promissū est. Nam hoc corporale regnum Dauidis, admodū angustis terminis erat restrictum, præ toto orbe terrarum, præ regno in omnibus gentibus & populis &c. Sicut Esai. ix. et. xi. promissiones sonant, Radix IESSE quæ stat in signum populorū &c.

PSALMVS CIX.

Hoc psalmo, cui nomen uulgatum est (DEVS LAUDEM) quidā hypocrite monachi, quasi magico incantamento usi sunt, persuasum habentes, contra quemcunq; illa dura tragica uerba, oretenus deblaterarent, illum protinus his uersiculis

PSALMORVM.

uersiculis iugulari & annum superuiuere non posse. Verum, hic psalmus proprie est plenus querelis, lachrymis & suspirijs aduersus illos ipsos hypocritas, Commode intelliges, hunc in persona Christi, conquerētis grauius aduersus Iudæ proditoris & Iudæorum crudelitatem, sanguine innocentis inexplebilem &c.

Iudæ autem Scarioth & Iudæorū similes sunt, omnes omnium temporum Pharisaici sancti & hypocritæ, quos non frustra Christus dicit reos fieri omnis sanguis iusti, inde ab Habel, tanta .n. in ipsis uirulenti & plane Satanici odij, immensa acerbitas est & immanitas, ut uel sanguine Habel & piorum ingurgitati, tamen quiescere non possint, sed etiam Christo iam in Cruce pendenti, ut 22. uersu hic indicat, mouentes capita sua insultent ironice.

Si Rex Israel est descendat de Cruce, de illis hic dicit uersu secundo, Os impium, & blasphemum aperuerunt, contra me &c. Incredibilis enim est talium hypocritarum rabies. Item quarto uersu Pro eo quod ego diligo, ipsi aduersantur mihi. Ego autem oro, Reddunt mihi malum pro bono, & odium pro dilectione, Item pugnant contra me unum sine causa.

Hi sunt

SVMMARIA

Hi sunt germani colores, hic pingitur non solum facies, aut Caynicus uultus Iudæ Scharioth, sed ipsum cor Pharisaicum & uirulentum, iam factum organum diaboli, ipse cogitationes, cupiditates, & furie illæ nocendi, quibus mentes talium sine fine agitantur. Nam, scientes & prudentes, contra conscientiam, impugnant & negant cognitam ueritatem, & ut Stephanus ait non desinunt resistere spiritui sancto. Quãuis manifesta ratione, scripturis et experientia conuicti, tamen repellunt & auersantur, Deum & Christum, obfirmant se ad negandum ueritatem, breuiter, nolunt benedictionem, abigunt, et repellunt a se Deum & CHRISTVM.

Ad hæc, reddunt malum pro bono. Satis ingens ingratitude esset, si mundus & hypocrite, pro tanto bono, quod offert Christus & pij, nihil redderent. Verum ultra hoc, propter illud ipsum bonum adhuc odisse, nocere uelle, non humana, sed Satanica crudelitas est.

Præmoniti ergo simus, omnia tempora Ecclesie, quando Deus reuelat uerbum, quando Christus predicat et adest, habitura esse suum Iudam & c. id est, domesticos hostes, ac hypocritas, qui etiam iactent nomen Ecclesie, & tamen uiperæ sunt. De illorum ergo horrendo iudicio, qui adeo immisericor

PSALMORVM.

ſericorditer & crudeliter cum pijs agunt, Oſtendit uerſu decimo ſexto. Erga hunc, qui adeo im-
miſericors eſt, adeo crudelis in pauperem, Deus
uiciſſim, horribiliter ſeuiet, omnemq; iram effun-
det. Tam confidenter hypocritæ contempſerunt
Deum & pios, & tot lachrymis piorum, tanto
ſanguine conſperſi, ſic adhuc riſerunt, quaſi que-
rerent, aut uellet maledictionem.

Ille ergo quaſi fluuius irruet ſuper eos, Repu-
lerunt a ſe uerbum Dei, & abiecte conſpu-
tauerunt oblatam ſalutem, omnis ergo in uni-
uerſum ſalus ac conſolatio, hic & in futuro lon-
giſſime inaternum, aberit at recedet ab eis.
Econtra, maledictione quaſi ueſte induentur, &
quaſi cingulo precingentur. Hæc intrabit, ſicut
aqua interiora eorū et ſicut oleum oſſa ipſorū, et
circumferent ſecum ſicut, Cayn æternos terrores
et pauores, et furijs ſcleris ſui perpetuo cruciabū-
tur. Ad hæc foris ſunt, exules, deſerti, uagi, con-
tempti, undiq; ſicut hoc in Iudæis impletum ui-
demus &c.

PSALMVS CX.

Eſt prophetia inter omnes alias, eximia &
inſignis de regno Chriſti. Hunc psalmū citat
L ipſe

S V M M A R I A

ipse CHRISTVS Matthai. xxij. & exponit de regno, et sacerdotio suo aeterno, ad dexteram maiestatis in excelsis, quo Christus secundum carnem filius & semen David, futurus est Dominus Davidis, & creaturarum omnium, accepta potestate in coelo & terra. Sic & Apostolus Ro. i. loquitur, qui genitus ex semine David secundum carnem, qui renunciatus fuit filius Dei in potentia, secundum spiritum sanctificationis.

Hunc psalmum ut dixi tanquam insignem, Phariseis ipse Christus, citat, & non est illi similis in tota scriptura, & merito in tota Ecclesia debet esse celebris ad confirmandum illum articulum. Sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis &c. Hic Christus pronuntiatur Rex & sacerdos, sedens ad dexteram, non solum uerus homo sed etiam natura Deus, propitiator, & mediator Dei et hominum, omnipotens & aeternus.

Nullo alio loco in scripturis, aut libris prophetarum, Christus tam claris & expressis uerbis, pronuntiatur sacerdos, adeoque aeternus sacerdos, qui solus abrogato sacerdotio Aaronico seu Leuitico, erit aeterna placatio, & reconciliatio pro nobis, sicut auctor Epistolae ad Hebraeos, hoc miro spiritu, et egregijs amplificationibus explicat.

Contigit

PSALMORVM.

Contigit enim huic nostro aureo, & coelesti carmini suus dignus interpres, & dignus artifex, Viderunt Apostoli & norunt pie conscientie se tentationum peccati, & Satane non prorsus rudes, quæ ingens, & firma consolatio, sit contra omnem impetum diaboli &c. posse inspicere Christum, ut sacerdotem. Sic & Paulus erumpit, Si Deus pro nobis quis contra nos? Christus est qui mortuus est, imo qui suscitatus, qui sedet ad dexteram Dei, & intercedit pro nobis.

Permagni ergo refert uniuersæ Christi Ecclesiæ, res grauissimas huius psalmi, nimirum remissionem peccatorum, placationem Dei, in hoc sacerdotio, iam infinitam & æternam, in Epistola ad Heb. copiosæ, & diligenter explicatas esse, & in Ecclesia eiusmodi doctrinam, de sacerdotio Christi extare.

PSALMVS CXI.

Est gratiarum actio, & canticum pro populo Israel, canendum festo Paschatos, sub esia agni Paschalis, eiusmodi enim breui carmine, erudiebatur populus, ad agendas gratias, ad celebrandum, laudandū Deum, pro tam excellentib.

SVMARIA

Et magnificis operibus, cductione ex Aegypto, in primis, pro bono statu in politia, et sacerdotio pro data lege, pro constituto ministerio uerbi, pro festis, et Sabbatis, pro publica pace, pro bona administratione, breuiter pro omnibus beneficijs, et c. sicut hoc latius nostro commentario explicauimus.

PSALMVS CXII.

Quod est psalmus consolatorius, pro pijs, in quod laudantur pij, in sua Christiana conuersatione, Beatus, inquit, uir qui timet Dominum, q. d. Apparent quidem pij omnium infelicissimi et damnatur ipsorum doctrina, et uita a mundo, a linguis quas excitat diabolus, Apparent omnia in sanctis, quasi sint derelicti, deserti a Deo, quasi ipsi et posteritas eorum sit peritura, Deinde uita ipsorum etiam si optime mereantur de Rep. et Ecclesia, etiam si inculpabiles se gerant coram Deo et hominibus, per maliciam diaboli traducitur quasi flagitiosa, ipsi sunt peripsimata in mundo et καθαρματα.

Econtra hypocrite laudantur tanquam sancti et c. Sed melius est modicum, in domo iusti super diuitias peccatorum multas et c. Pij quia in his omnibus afflictionibus

PSALMORVM.

afflictionibus constanter perseuerant, & fidunt DEO, seruantur, & consolationem accipiunt, pereuntibus impijs. Exorta, inquit, est in tenebris lux rectis corde, Lucem uocat consolationem, tenebras tentationem.

In primis autem, in fine psalmi magnifice laudatur, illa uirilis & infracta fidei constantia, quæ in tot luctis & quibus acerbis agonibus, tamen non defatigatur nixa promissione Dei, in tantis fluctibus, tamen eluctatur, & cum Paulo canit, Gratia Deo semper triumphanti per nos in Christo &c. Paratum, inquit, alacre et promptum cor eius sperat in Domino, obfirmatum est cor eius, non commouebitur, non euertetur, Nisi enim per Christum inesset nobis diuinum robur impossibile esset nos contra tot & tantos insultus tentationum posse persistere.

PSALMVS CXIII.

Quod est insignis & letissima prophetia de regno Christi propagando a Solis ortu, usque ad occasum, in omnia regna orbis terrarum, in omnes gentes, Iubet laudare Deum, & predicare diuitias gratiæ, id est, remissionem peccatorum per Christum. Ipse enim est Deus humilium, Deus

SVMMARIA

*afflictorum, Deus clamantium & lachrymantium,
Vere amabilis & iucundus σωτηρ & Deus,
qui ad dexteram maiestatis in excelsis sedet, &
amat ac respicit humiles, afflictos, oppressos, pau-
uidos & contritos corde.*

*Hoc enim est proprium officium Christi, &
opus regni CHRISTI deprimere superbos,
Sapientes pudefacere, damnare hypocritas
et sanctos. Econtra exaltare & eue-
here humiles, illuminare stultos, sanctificare
peccatores, fecundare steriles, consolari orpha-
nos, idest, contristatos & quouis modo afflictos.*

PSALMVS CXIII.

Quod est gratiarum actio, & canticum pro po-
pulo Israel, ad laudandum Deum, sub festo
Paschatos pro mirabilib. q. eduxerat eos, excelsa
dextera ex Aegypto, per mare rubrum, per de-
sertum, per montana & Iordanem, in terras
promissionis &c. Nos utimur hoc psalmo ad
agendas gratias Christo, qui eripuit nos e regno
tenebrarum, & transtulit in regnum lucis, &
filij dilecti, & perduxit in vitam eternam.

PSAL

PSALMORVM.

PSALMVS CXV.

Est gratiarum actio egregia, in qua laudatur Deus Israelis, q̄ sit unus solus uerus & uiuus Deus, saluator omnium, maxime credentium, eoq̄ omnes alij dij gentium, qui nec se nec alios seruare possent, sint muta idola.

Quare primo uersu dicit, Non nobis DOMINE non nobis, sed tuo nomini da gloriam &c. Noli respicere, q̄ boni & iusti nos simus, alias nunquã auxiliaberis nobis, aut iuuabis nos, alias etiam erimus populus sine salute sine Deo sicut gentes alias semper erimus incerti de salute.

Sed respice uerbum sanctum tuum, et gloriam nominis tui, scz, q̄ uocas te Deum nostrum, Deus uiuus & uerus, qui Israelis Deus est, apud quem misericordia est & copiosa redemptio, secundum has promissiones gratiæ, secundum pactum & foedus quo dixisti, Ego DEVS VESTER, secundum illum titulum, nominis tui age nobiscum, non secundum nomen nostrum, quo uocamur, Sacrificatores, Bonoperarij, Cãtores, Ieiunatores, Pharisei uel Zadichei, Nam tale nomen, gentes etiam possunt usurpare, & manent tamen αθεοι gentes.

PSAL

S V M M A R I A

P S A L M V S C X V I.

Est gratiarum actio, in qua gratias agit, et finita grauissima tētatione, rursus letatur, q̄ Deus ipsum, e paucibus mortis, & profundi inferni liberarit, sic enim uocat, illas grauiiores spirituales tentationes de quibus supra psalmo sexto, quæ non quibusuis notæ sunt. Conqueritur etiam se adeo undiq; premi ac pene opprimi afflictionibus, quia suam fidem, & ueritatem Dei coram mundo confitetur.

Credidi (inquit) ideo loquor, sed uehementer affligor interim propter uerbum. Pij enim iusticiam fidei, docent et confitentur, et econtra iusticiam, sapientiam, & sanctitatem mundi, fucum & hypocrisim damnant. Hoc mundus uullo modo ferre potest, sed fremit & furit, hinc omni genere afflictionis exercet pios, hinc foris terrores intus pauores, quibus exercentur pij, & Ecclesia in medio regno diaboli.

Sed in his omnibus, tot & tantis tam duris afflictionibus Satane & mundi, arripit hanc firmam consolationem, q̄ causa sit iusta coram Deo, se ipsum ergo fretus uerbo Dei erigit, excitat, & obfirmat fortiter ad constantiã. Calycem, inquit,
tue

PSALMORVM.

tue salutis accipiam, & nomen DOMINI inuocabo, q. d. si propinant mihi de calyce furoris sui, si me oderunt et persequuntur. Quid tum postea? Ego accipiam calycem salutis & gratiæ, id est, uerbo leto promissionis, exercens & sustentans fidem meam, quasi generoso & latificante uino, inebriabor spiritu ex illo calyce, predicando scz & spargendo uerbum, alijs quoq; propinabo omnibus, qui mecum idem uerbum & eandem ueritatem confiteri, & eandem consolationem ex eodem uerbo gratiæ mecum haurire uolent.

Hic est enim noster calyx, illum bibentes, & alijs porrigentes uere colimus Deum, laudamus & extollimus nomen Dei, uere soluimus Deo uota nostra, nimirum, uotum primi præcepti, Populi Dei enim hoc maximum & summum uotum est, primi & summi præcepti. Hic unus erit nobis Deus, huic soli adhærebimus, illum solum adorabimus & colemus, illum solum quæremus & inuocabimus &c.

Sicut ergo multis alijs psalmis ita hic quoq; uidetur, scz sacrificium laudis, (laudis quæ spiritu & ex corde fit, non labiotenus tantum) & predicationem uerbi & nominis Dei, confessionem uerbi coram mundo, esse summum & preciosissimum cultum Dei.

SVMMARIA

PSALMVS CXVII.

Est prophetia de Christo, q̄ omnes gentes, ex omnibus regnis & Insulis, in regno, eius scz Ecclesia, illum agnoscent, In regno in quo predicabitur, misericordia gratia & remissio peccatorum, uita & consolatio æterna contra peccatum mortem, potestatem diaboli & omne malum. Est ante a me explicatus commentario.

PSALMVS CXVIII.

Gratiarũ actio, et psalmus ille, **CONFITEMINI**, quem ego, unice admiror, & aureum esse pronuntio, qui sepe me erexit, & consolatus est in tentationibus meis. Gratias agit simul & prophetat de Christo, per passionem ingresso in gloriam, qui lapis est ille reprobatus factus caput anguli, ut Christus etiam Matth. xxi. citat, et describit miris affectibus letum diem Euangelij, diem salutis & pacis, diem gaudij & consolationis, diem illum uere festum & c.

Inter alia ostendit Ecclesiam & filios Dei conformes reddendos imagini filij. Cingendos undiq̄

PSALMORVM.

undiq; afflictionibus, et per Crucem & mortem glorificandos. Breue summarium res grauiſſimas huius electi psalmi non complectitur, plenam explicationem suppeditat meus commentarius.

PSALMVS CXIX.

Hic psalmus est omnium maxime prolixus, in toto psalterio, Continet autem preces, consolationes, doctrinas, gratiarum actiones, easq; uarie exaggerat & repetit. Graui autem consilio conditus est, nimirū ut hac magna copia, alliciat & exhortetur ad audiendum, et diligenter retinendum uerbum Dei, Per totum enim psalmum summis laudibus in coelum usq; extollit puram doctrinam uerbi, illam dicit esse, auro & lapidibus preciosis &c. & omnibus opibus preferendam, quemadmodum & Salomon in prouerbijis eadem dicit.

Econtra diligenter dehortatur a falsa doctrina, a securitate & contemptu uerbi. Nulla enim pestis est nocentior, q̄ falsa doctrina, aut doctrinae humane extra uerbum Dei, Quia autem Satan indefinenter oppugnat Ecclesiam, heresibus & falsa doctrina, Bonam partem consumit in consolationibus.

In hoc

SVMMARIA

In hoc enim precipue tota uis & summa sita est pietatis, ut uerbum Dei pure doceatur, & audiatur, Vbi enim puritas est doctrinae, ibi certo sequitur, potens & efficax oratio, & inuocatio Dei, diligentia in docendo, exhortando, consolatio imbecillium & tentatorum, alacritas spiritus, gaudium, pax cordium, & gratiarum actio, propheta, & copiosa scripturarum tractatio, breuiter, sincera religio & uerus cultus Dei, deinde & constantia in cruce & afflictione, perseuerantia &c. omnia opera, & dona spiritus, quae Deo placent, & diabolo displicent &c.

Econtra, ubi non docetur pure uerbum, uel ubi est tedium & fastidium uerbi, ibi iacet extincta tota religio, & omnis uerus cultus Dei. Nam ubi non pure docetur uerbum, ibi non est ueritas Dei, ibi est magnus strepitus externae sanctitatis & hypocrisis, ibi quidem est psalmodia, oratio, doctrina, consolatio, gratiarum actio, uarij cultus Dei, interpretatio scripturae, addo ibi etiam sunt passiones, & martyria, sed omnia fucata, omnia falsa, omnia tincta ueneno diaboli, fucato scz & mendatio. Neq; extra fidem ueram in corde, extra cultum primi praeccepti, ullus est, aut esse potest, uerus aut sincerus cultus Dei. Hunc

PSALMORVM.

Hunc psalmum tot milia sacerdotum, monachorum cecinerunt, ad horas Primā, Tertiā, Sextā, Nonā in suis templis Bethauen, Sed quid cecinerunt tales? Iudicium & ultionem super seipso. Nam psalmus petit singulis uerbis uerbum Dei glorificari hypocrisin confundi, pudesceri deleri & euertere.

PSALMVS CXX.

Quasi ardens precatio, & miris affectibus, conqueritur contra horribile illud damnum, quod Satan dat in Ecclesia per linguam dolosam, idest, illam uirulentam & uere serpentianam linguam, quae iactat Deum & cultum Dei, & tamen neminem erudit, nec ducit ad Deum.

Falsi enim doctores immania & infinita damna dant in Ecclesia, & haud aliter atque telum Gygantis manu contortū, non abit sine letali uulnere, & ignis syluulae Iuniperorum immissus, subita et ingenti flamma, undiquaque furit.

Ita & uulgus uel ad unam scintillam false & impie doctrinae, facile totum conflagrat & magno animorum incendio, admirantur hypocrisin.

Nam omnes eiusmodi doctrinae, quae uiciniore sunt

S V M M A R I A

*sunt humane rationi, arident hominibus, sicut
& Paulus, ij. ad Timoth. ait coaceruabunt sibi
magistros prurientes auribus & c.*

Mesech sunt uicinae gentes, quae ad septentrionem sunt, ipsi Hierusalem, ubi iam sunt Tartari, Kedar sunt Arabes, Hierosolymae ad orientem, Typus autem sunt omnium hostium, & haereticorum, quae aduersantur uerae Ecclesiae.

Christianorum Mesech est Turca, qui & originem ducit a Tartaris, & kedar, sunt Mahometh & Saraceni, nam ex Arabia orti, Hij cum suo Alcorano multis locis Euangelium oppresserunt, & ignis ille impiae doctrine, haud aliter, atq; in condensis Iuniperorum, in magnam flammam erupit.

P S A L M V S C X X I.

Est psalmus consolatorius, in quo suo exemplo hortatur, pios ad constantiam fidei & ad expectandum auxilium, & defensionem Dei, Quauis enim in hora tentationis Deus differt auxilium, & omnia apparent, quasi Deus dormitet aut oblitus sit nostri, & patiatur nos aestu solis premi per diem, et Lunae radijs per noctem,
idest

PSALMORVM.

id est, diu noctuq; sinat nos, affligi & uarie tentari a Satana, a mundo, peccato &c. Non deserit tamen, res non ita habet, ut secundum imbecillitatem carnis nos iudicamus aut sentimus, sed ipse uigilat & excubat pro nobis, nec patitur nos sic uri, ut perdamur non sic tentari aut tristari ut absorbeamur a nimia tristitia, hoc tandem experiuntur qui pacienter auxilium eius expectant.

PSALMVS CXXII.

Est gratiarum actio, continet affectus Letantis et exultantis cordis, pro ineffabili dono Dei, MINISTERIO scz VERBI, & q; Deus in illo populo constituisset certum locum, Hierusalem scz, in quo nomen & uerbum Domini certo habitaret & inueniretur, & per certos Leuitas scz Sacerdotes & Reges, traderetur certis discipulis, tribubus Israel scz.

Que enim calamitas sit & miseria, uerbum Dei ubiq; anxie querere & non inuenire, magno suo malo experti sunt filij Israel sub tempus ire, cum deserti a Deo relictis adinventionibus suis, quesuerunt idola, & nostra etate, Monachus, Misse, peregrinationes ad tot Marias satis ostenderunt, quid sit querere uerbum Dei et non inueniuntur.

Nostra

S V M M A R I A

Nostri Hierusalem noster certus locus, est Ec-
clesia, & CHRISTVS nostrum templum
est, ubicunq; predicatur Christus pure & sacra-
menta porriguntur, ibi certi sumus habitare De-
um, ibi est nostrum templum, tabernaculum Che-
rubim & propitiatorium. Nam ibi presens est
DEVS per uerbum.

P S A L M V S C X X I I I

Est ardens precatio aduersus illos securos
& superbissimos contemptores uerbi &
ministerorum uerbi, Et non tantum gentes, eius-
modi contemptores erant, qui totam Israelitarum
religionem & cultum, contemnebant & tanq̃
seditiosum damnabant, sed ipsi inter sese Idola-
træ in illo populo & falsi doctores, superbe con-
temnebant, & deridebant pios & pusillum illum
gregem, & ueros prophetas sicut & .12. & .14.
psal. conqueritur, & iam quoq; nostri Papistæ, &
phanatici, qui ipso Euangelio uidentur sibi san-
ctiores, superbissime et confidentissime bo-
nos ministros uerbi derident, conspuunt &
conculcant.

Ut taceam interim qua securitate uerbū con-
temnant, hoc tempore Episcopi & sacerdotes,
qui

PSALMORVM.

qui nunc quibusuis gentibus sunt prophanores,
atq; ita nos ut psalmus in fine dicit, uere pleni
sumus derisione locupletum, contemptu super-
borum. Sed Deus clementer nos respiciet, &
glorificabit uerbum, amen.

PSALMVS CXXIII.

Gratias agit hoc psalmo, q̄ Deus hunc pu-
sillum gregem, hic in regno diaboli con-
tra tot tentationes luctantem, defendit, contra
Tyrannos & sanguinarios hypocritas, & li-
berat e laqueis, taliū uirulentissimorū calumnia-
torum, quorum tantus est numerus, ut possint in-
gentes fluuij, & immane diluuium, uideri, præ
unoriuulo. Sed etiam si dentes eorum ferrei
essent, idest, si etiam potentia eorum adhuc maior
esset, & laquei eorum, idest, insidiæ adhuc calli-
diores, tamen maior est is, qui in nobis est, q̄ is
qui in mundo est, Ille dentes eorum, conterit &
confringit, laqueos dirumpit & suos mirabiliter
liberat, ut iam nostro tempore in Augustano con-
uentu, & multis magnis exemplis uidimus.

PSALMVS CXXV.

M

Est gra

S V M M A R I A

Est gratiarum actio, continens affectus exercitatus fidei, & gratias agit ꝯ quis Deus aliquandiu patitur, pseudoprophetas & phanaticos spiritus, regnare quasi occupaturos omnia, (idꝯ non nunꝯ ad puniendam ingratitude[m] erga uerbum Dei) tamen tandem eo horribili iudicio euertit, nec patitur eos, per omnia uincere contra pios, ne uere pij nimijs afflictionibus & angustijs fracti, & ipsi defatigati a uerbo Dei deficiant ad impietatem.

Nam hereticorum & blasphemorum semper ultimus finis est confusio, horrendum iudicium & interitus, gloria eorum pudefit, inquit Paulus, Pusilli aut gregis, etiã si per mille mortes et ignes probaretur Ecclesia, etiam si apparet milies oppressa, deleta et extincta, finis est tandem uita, consolatio, glorificatio, Hoc est quod dicit, Benefacit tandem Dominus bonis & rectis corde, declinantes autem ad uias peruersas, perdit doctores cum discipulis.

P S A L M V S C X X V I.

Quest gratiarum actio, pro liberatione ex captiuitate Babylonis, siue post scriptus sit, siue ante captiuitatem, ut prophetia scz ad confir-

PSALMORVM.

confirmandam spem certo future liberationis,
ne desperarent, ad quodcunq; tandem tempus
referatur parum refert.

In fine, insigni epologo claudit psalmũ, qui bre-
uib. verbis cõplectitur omne consiliũ & immobile
decretum Dei de Ecclesia, scz Christum primum
oportuit pati, deinde diuinitus & æternum
glorificari, Ita Ecclesiam & pios primum oportet
pati, deinde ipso Deo exaltante & erigente
glorificari. Christiani ergo, primũ absoluunt qua-
si quendam orbem, afflictionum anteq̃ gaudeant,
econtra, mundus orbem gaudij, anteq̃ æternum
contristetur & damnetur.

Ecclesia igitur est ille pusillus grex, in medio
nationis prauæ, coctus ille clamantium, lachrymã-
tium, afflictorum tentatorum a mũdo & c. qui se-
minat in lachrymis, sed in exultatione metet.
Sed euntes, inquit, ibant & flebant mittentes
preciosum semen, Venient autem cum exultatio-
ne portantes manipulos suos. Valde preciosæ
sunt afflictiones illæ, & mortes sanctorum sicut
hic uocat preciosum semen, scz quod fructus
uberrimos & opulentissimam messem profret,
sed præ lachrymis & singultu interim, infirmi
infantuli, mentem & uocem patris agnoscere
non possumus, nec intelligere q̃ preciosum sit

SVMMARIA

hoc semen, coram DEO qui etiam mortē (quæ tamē
men deterrimum & abiectissimum semen est)
alibi uocat preciosam, in sanctis scz, & omni
mundi thesauro præfert.

PSALMVS CXXVII.

Hic psalmus grauissimam doctrinam conti-
net, & est eodem argumento scriptus, quo
Salomon Ecclesiasten scripsit, docet politiam &
Oeconomiam bene constitutam, plane esse gratui-
tum donum Dei, & neutrum illorum humana
sapiencia, aut uirib. cōstitui posse, aut cōseruari,
sed hæc oīa sita esse in manu Dei. Vbi ipse non dat
pacem, ubi non dat homines amantes & peritos
artium pacis, ubi non ipse tenet gubernacula
Reip. ibi frustra est, omnis quæuis magna sapien-
tia, Leges, ordinationes, ibi frustra sunt quæuis
uires & arma, omnisq; apparatus &c.

Secundo, ubi ipse non benedicit œconomie, ubi
non dat concordiam coniugum, fœlicitatem ad
educandos liberos, diligentiam & fidem in an-
illis, seruis &c. ibi frustra est omnis labor &
industria, de quo latius in meo commentario quo
illustratus est hic psalmus.

PSAL

PSALMORVM.

PSALMVS CXXVIII.

Est psalmus consolatorius, in quo CONIUGIVM, ut vite genus sanctum & pium, institutum a DEO; magnificis laudibus extollit. Consolatione hac insigni erigit hic spiritus sanctus omnes coniuges, & munit ac confirmat eos aduersus cogitationes rationis humane, quæ hoc quod est boni in coniugio non uidet, sed tantum quod uidetur inesse mali, respicit et exaggerat, atq; ita sexû, & opus Dei blasphemat, Vnde & hæc blasphemia dictoria apud Ethnicos, Tria mala pessima, Ignis, aqua, femina &c. similia, Solomon aut dicit, qui inuenit mulierẽ inuenit bonum &c.

Monet aut hic psalmus cõiuges ne respiciant labores molestias et arũnas, et uarias tentationes, q̃ in cõiugio perferendæ sunt, Sed potius defixos teneant oculos, in uerbum & uoluntatem Dei, qua certi debent esse Coniugium, non ab homine, inuentum, non fortuito conflatum, sed totum genus humanum, ab ipso DEO, sic conditum & creatum esse, idq; tam non posse aut debere mutari ab hominibus, diabolo aut ulla creatura, q̃ Sol & Luna, non possunt mutari &c.

Masculum & fœminam creauit eos (inquit

Mij

scrip

S V M M A R I A

Scriptura) & benedixit eis &c. Hoc ergo uita
genus, ut creatio, & institutio Dei certo placet
Deo. Si igitur obedieris Deo, & oculis fidei in-
tueri poteris cōmoda, & bona Coniugij si credi-
deris promissioni, paruere mandato & uocatio-
ni Dei, non uilis, sed preciosus erit tibi sexus a
Deo creatus, Omnia aut reliqua minuta incōmo-
da obruet, unum illud commodum, q̄ nosti Deum
faucere coniugibus, presentem esse illis, ut in
suo opere, ipsum nectere uinculum Coniugij, alere
& defendere coniunctos.

Ergo, contra totam illam blasphemiam, ratio-
nis humane & diaboli, qua damnatur, coniugium
cordi tuo fixum habeas hanc coelestem uocem,
DOMINI DEI tui, Si times Dominum, Bea-
tus es, & BENE tibi erit, etiam si blasphemū
et uirulentum os diaboli, & totus mundus dicat
MALE tibi erit.

P S A L M V S C X X I X

Quæst gratiarum actio, qua populus Dei Is-
rael, Deo agit gratias, pro omnis generis
consolationibus & liberationibus, sicut inde ab
initio sepe mirabiliter & potenter liberauit eos
de manu hostium, sicut in libris Iudicum & Re-
gum

PSALMORVM.

gum scriptum est, Israelitas sepe esse duris imperijs & tyrannide gentium pressos, qui eos longo tempore afflixerunt, & quasi in tergo ipsorum arando, asperrimis aratris longos sulcos duxerunt, & sub duro iugo seuisime tractarunt, donec Deus mitteret eis liberatorem, & ab arantibus simul & aratris ac iugis illis, eos liberaret.

In fine precatur eis (id est prophetat,) ut pereant sicut fœnum tectorum exarescant, sicut etiam factum est. Nam omnes hostes, & gentes inimicæ Israelis perierunt, ISRAEL aut man- sit, & subinde erectus est nouis consolationibus. Ita adhuc omnes impij & hostes Dei & uerbi sunt, sicut gramen tectorum, quod quidem copiosa, sylua luxuriat, quasi duraturum, sed antequam maturescat, exarescit, & nullius est usus.

Ita & hostes uerbi, omnes hæretici cum ualde superbiunt, & magnifice se iactant, aduersus Deum repente ueluti, caducum gramen deflorescunt, Christiani autem & Ecclesia perpetuo manent.

PSALMVS CXXX.

Quæst insignis psalmus, et oratio ad DEVM
que

S V M M A R I A

que proficiscitur ex uero spiritu & affectu cordis Dauidici. Nam, claris uerbis fatetur, Neminem coram Deo iustum esse, ex proprijs meritis aut operibus, sed tantum per gratiam, & fidem in promissionem Dei offerentis gratis, pacem per CHRISTVM & remissionem peccatorum, Tali promissione Dei nititur, & hoc uerbo gratiæ in profundo peccati, & inferni luctans se sustentat & consolatur.

Et hortatur magna uoce totum Israel, ad idem faciendum & discendum, Quoniã apud te solũ propitiatio inqt et propitiatoriuũ est, ut timearis, idest, ut colaris cultu sex primi & summi præcepti, sacrificio laudis & gratiarum actionis. Et ipse, inquit, redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus eius, idest, Neq; Israel, neq; ullus homo, liberabitur a peccato, a morte, a potestate diaboli, nisi per gratiam & gratuitatem remissionem peccatorum, sed manebit in profundo, idest, sub regno mortis & diaboli, sub ira Dei.

En, q̄ breuibis uerbis hoc psalmo res maximas tradit. Hic enim Doctor, est uere magnus, rerum sacrarum & totius pietatis. Hic penitus introspectit, illas eximias promissiones. Ponam inimicitias, inter te & serpentem, inter semen tuum, & semen illius & ipsum conteret caput

tuum,

PSALMORVM.

tuum, et in semine tuo benedicentur omnes gentes
Gene xij. et xxij. Vtranq; promissionem com-
plectitur hoc uersu, Ipse redimet Israel ex omni-
bus iniquitatibus eius.

PSALMVS CXXXI.

Est psalmus insignis, breuibus uerbis
 complectens grauissimam illam doctrinam,
 que & proximo psalmo tradita est, non
 esse confidendum in propria iusticia, aut operi-
 bus & perstringit superbos, & arrogantes hy-
 pocritas, qui res supra omnes humanas uires
 sitas, conantur efficere humano opere, & uim
 gratie seu remissionis peccatorum non intelli-
 gunt, & Deum placare uolunt suis operibus.

Non est exaltatum cor meum, inquit, &c. q. d.
 Illi superbi sancti, omnium tentationum & re-
 rum spiritualium rudes, plurimum fidunt suis
 operibus, & nondum sciunt, quid sit peccatum,
 quid ira & iudicium Dei. Ego autem fractus &
 mortificatus noui, Nam quoties ego promissioni
 gratie, non adhesi mordicus, quoties mamma
 misericordie & gratie promisse non lactabar,
 non dabatur acquiescere, sed pre angustia con-
 scientie, flebam & eiulabam, haud aliter atq; abe-

SVMMARIA

lactatus infantulus, diu noctuq; indefinente uagitu ubera matris requirit.

Ideo hæc est summa totius pietatis (ISRAEL SPERET IN DOMINO,) idest, Non est salus, non est ulla firma consolatio, certitudo aut pax conscientiae, ulli mortalium, nisi apprehendat promissionem gratiae, Hæc ubera, uere materna uide ne amittas, ne negligas, hæc mamma sola est, quæ reficere & recreare potest, sitientes & deficientes, in quouis agone conscientias. Ipse scz. CHRISTVS aterna uita, pax & consolatio.

PSALMVS CXXXII.

Est oratio, in qua Solomon uel populus Israel petit, q; Deus uelit conseruare sacerdotium & regnum, idest, Religionem & uerum cultum, & foelicem statum Reip. in illo populo, in summa est precatio ad Deum, q; Deus uelit conseruare ministerium uerbi, deinde & leges magistratus & publicam pacem, Vbi enim illa duo recte constituta sunt, ibi omnia bene habent.

Versu autem undecimo, quasi uertens oculos ad promissionem, certo statuit se esse exauditum, Nam Deus iureiurando promiserat, se habitaturũ illo

PSALMORVM.

illo loco in Hierusalem in Zion, & daturum sã
lutem ac benedictionem regno ac sacerdotio,
modo seruarent mandata Dei, & obedirent &c.
Quare autem uersu sexto locum habitationis Dei
ipsam scz Hierusalem uocet hic Ephrata & cam-
pos, syluz, alio loco dicitur in commentaria.

PSALMVS CXXXIIL.

Psalms continet grauem doctrinam, & ex-
hortationem, ad concordiam in Ecclesia
simul & Rep. potissimum autem ad unitatem spi-
ritus, de qua Paulus Phil. ij. & concordia doctri-
nae, deinde etiam ad pacem. Sapientes, fortes, san-
cti, ferant & tolerant, imbecilles, pusillanimes,
stultos &c. sicut & hæ duæ similitudines Balsami
& roris indicant.

Alludit ad sacerdotium & regnum, Concor-
dia. n. Sacerdotij seu doctrinae, est amabilis & in-
gens donum, & fragrat sicut Balsamum, descen-
dit enim hæ fragrantia Balsami, idest, uniformis
doctrina a summo Pontifice Aaron, in barbam
& uestimenta, idest, reliquos doctores, Ros her-
mon, significat, florem libani, concordiam scz
regni libani Hierusalem, Sicut

SUMMARI A

Sicut ros fecundat libanum, & omnia uicina li-
bano &c. ita per concordiam, floret Resp. eius
regni, ubi ergo est, concordia in Ecclesia & Rep.
ibi Deus habitat, cum omni gratia & benedictio-
ne, Vbi autem secta sunt & discordia ibi Satan
habitat.

PSALMVS CXXXIIII.

Est ualde breuis psalmus, sed continet gra-
uissimam doctrinam, docet & exhortatur,
Sacerdotes & Leuitas, ut suum munus diligenter
obeant, ut in uero cultu Dei, seduli sint, & die &
nocte insistent, docendo exhortando per uerbum,
atq; ita pergant. Sicut & Paulus ad Timotheum
etiam diligenter exhortatur ad predicandum
uerbum, Insta, oportune, importune, q. d. tu fac
officium tuum, tu doce exhortare, increpa &c.
exerce te ipsum & alios ad pietatem assidua
tractatione uerbi, etiam si aliqui conuertantur ad
fabulas etiam si aliqui contemnant.

Nam ubi non docetur aut discitur purum
uerbum Dei, ibi nullus est cultus Dei, ibi necesse
est interire tum Religionē, tum etiā Remp. aut
certe deserri a Deo uersari in tenebris et erroribus
& potestate diaboli, Vbi autem durat ministe-
rium

PSALMORVM.

rium uerbi Dei, ubi tractatur scriptura, ibi Deus dat benedictionem, & ut maxime Satan opponat se, affligat Ecclesiam & Remp. tamen Deus qui condidit cœlum & terram qui maior est diabolo & omnibus creaturis conseruat, & propter presentiam nominis & uerbi, dat salutem etiam indignis & ingratis.

Hunc psalmum, ECCE NVNC CELEBRATE Dominum omnes serui Domini &c. sciant ad se pertinere omnes ministri, predicatorum, Episcopi, ut sciant summum Dei cultum esse predicationem uerbi quo laudatur, & celebratur, nomen & beneficium CHRISTI &c.

PSALMVS CXXXV.

Est gratiarum actio, & exhortatur hic psalmus sacerdotes & ministros uerbi, ad predicandum, laudandum Deum in mirabilibus & magnificis operibus suis factis in Aegypto in terra Canaan, & ne se obliuiscantur Dei, operumq; diuinorum, & conuertantur ad Idola, aut falsos cultus, sicuti facile accidit, ubi per securitatem, aut contemptum uel negligitur, uel non magno studio, docetur & tractatur uerbum Dei, sicut proximo Psalmo dictum est.

Quando

S V M M A R I A

Quando autem Deus iudicat populum, sicut uersu decimoquarto dicit, idest, quando ipse per os ministrorum iudicat, damnat peccatum nostrum, annuntiat gratiam, ibi firma est consolatio conscientiarum, ibi potest cognosci & inueniri DEVS, (qui alijs doctrinis non inuenitur) ibi certo est propitius seruis suis. Vbi autem uerbum Dei non est, ubi Deus silet, scz ubi non predicat, non iudicat, ibi certo est ira Dei, cecitas &c. Laudate ergo nomen Domini, laudate serui Dominum, id est, tractate, predicate diligenter uerbum & opera Dei.

P S A L M V S C X X X V I .

Est insignis & generalis gratiarum actio pro infinitis ineffabilibus, nunquam deficientibus beneficijs Dei corporalibus & spiritualibus & hoc aureo & egregio psalmo, quasi summatim complecti & prescribere uoluit Sacerdotibus, cuius argumenti esse debeant, omnes contiones, omnes exhortationes, omniaque cantica in populo, ut uitetur omnis impia doctrina, omnis falsus cultus Dei, & Deus uere colatur cultu illo, quem exigit primum preceptum decalogi. Nans

PSALMORVM.

Nam hæc debet esse summa, Laudemus Domi-
num, quoniam bonus, quoniam in seculum misera-
ricordia eius, idest, Indesinenter gratias agite,
predicate & celebrate infinitam amplitudinem
gratiæ, discite ex uerbo quoniam sicut promisit,
ita presens adest nobis, & indesinenter beneficia
accumulat beneficijs, & inexhaustæ sunt diuitiæ
bonitatis.

Ideo contra diabolum, qui nihil aliud agit, Quæ
ut in cordibus extinguat fidem & cognitionem
bonitatis, ac misericordiæ & nos conijciat in
tristitiam & dubitationem, uersu hoc intercala-
ri per singulas lineas repetit eandem senten-
tiam, **QVONIAM INDESINENS BO-**
NITAS eius in æternum, quo uersu toties re-
petito, quasi insigere uult & inculcare doctrinam
gratiæ, cultum primi præcepti q. d. Immensa bo-
nitas Dei fecit hæc mirabilia in uobis, non opera
hominum, non merita uestra.

Mera & ineffabilis amplitudo gratiæ est, &
bonitas quæ hæc omnia in uos effundit, adeoq;
gratuito in indignos effundit. Atq; hoc uersu allu-
dit etiam more prophetarum, ad promissionem
de futuro **CHRISTO**, neq; enim ex ullis me-
ritis, facta est patribus promissio gratiæ, in semi-
ne illo **Abrahæ** &c. Hunc

SVM MARIA

Hunc intercalarem disce, repeterere & inculcare tibi metipsi, & alijs, contra diabolum qui semper obgannit, quasi non bonitas, sed seuitia eius sit indefinens. Hypocrite & phanatici non canunt nec canere possunt hunc uersum. **QVONIAM IN AETERNVM** misericordia eius, sed canunt, **Quoniam**, indefinens meritum nostrum & c. Verum tu retine hanc doctrinam, Dauidici spiritus, uere ccelestem & diuinam reuersionis peccatorum indefinentis, & nullo peccato superabilis, quæ sola contra diabolum & omnes hæreses uincit, solaq; in tentationibus & agonibus mortis, acquiescere facit conscientiam.

PSALMVS CXXXVII.

Quæst præcatio in persona captiuorum in Babilone, siue intelligas hunc psalmum ante captiuitatem ut prophetiam scriptam, siue post, in qua orat populus pro ciuitate Hierusalẽ, id est, pro loco uerbi, & ueri cultus Dei, per Babylonios enim ibi omnia uastata sunt.

Ostendit autem hic psalmus, eam primam curam esse debere pitorum, ut conseruetur locus & ministerium uerbi, uera religio, uerus cultus Dei, deuastata Hierusalem, gaudent Babylon & Edom

PSALMORVM.

Edom & reliquæ impiæ gentes, & in summo luctu ac lachrymis populi Dei letantur, quod quidē ualde acerbū est, afflictis. Verū nec ipsi hoc insultū uel impune auferent, sed hostiliter uastabūtur evertentur, & in cineribus & ruinijs ipsorum, florida iuuentus gladio cadet, infantes allidentur, nec ætati parceretur nec sexui &c. Israel autem & populus Dei, manebit &c. Sic cecidit Babylon domina illa gentium &c. ita & nostri temporis Edomitæ & Babylonij cadent, qui iam letantur in calamitatibus & afflictionibus ueræ Ecclesiæ.

PSALMVS CXXXVIII

Est gratiarum actio generalis pro omni auxilio, contra hostes &c. & optat ut regnum Christi ueniat, & prophetat fore, ut etiam Reges & gentes hoc Euangelium audiant, pro illo gratias agant, Deum uere colant, cognoscantq;. Hoc esse regnum illud Christi æternum, ut Christus solus exaltetur super omnia, super omne nomen quod nominatur Phil. 2. idest, subueniat & auxilietur humilib. tentatis afflictis, peccatoribus & in fine claudit, Domine opus tuum ne deseras, idest, uelis hoc promissum regnum Christi, propter quod elegisti hunc populum, erigere, stabilire & conseruare in æternum. N

SUMMARIA
PSALMVS CXXXIX.

Est gratiarum actio, qua nonnihil attingit illum sublimem locum predestinationis in roseruore spiritus predicat incomprehensibilem Sapientiam & Bonitatem Dei, qui ipsum & ceteros alios homines cum omnibus suis rebus, operibus & cogitationibus minimis maximis & cetera mirabiliter predestinavit. Incomprehensibilis est illa multiplex sapientia Dei carni & sanguini.

Tu totum ME scrutaris, inquit, totumque nouisti & pernouisti me, Tu futuras meas cogitationes etiam longe ante praeuidisti. Quacumque moueor, aut incedo tu circum me ES & presens intueris, omnia cepta facta, incipienda & facienda mea.

Ne sermo quidem est aut fuit, non minimum uerbum, in lingua mea, quod non praeuideris. Tui oculi uiderunt me, cum adhuc Embryo essem in utero matris, tu mirabiliter finxisti, & effigisti ibi me & cetera. Versu sexto autem exclamat, Talis cognitio, inquit, sublimior est, quam ullus humanus captus eam assequi possit. Haec omnia eo pertinent quod dicitur. Non est in potestate aut uiribus ullius hominis, quomodo uelit uitam instituire, quid facere, efficere, loqui aut cogitare, Unde prodire, qua quando, aut quo uelit euadere.

Sed omnia opera nostra & cogitationes nihil sunt.

PSALMORVM.

sunt, q̄ opera presentis Dei, omnia ut uult facientis & gubernantis, Ideo uersu decimo nono aduersus impios indignatur. Utinam, inquit, perderes impios. Ibi inardescit aduersus hypocritas, qui rudes omnium, operum & uerborum Dei &c. prorsus cæci & amentes omnia arrogant suis meritis & operibus.

Illi enim perpetuo suas uires opera ostentant, nunq̄ non fidunt suis factis et meritis, & gloriam debitam Deo arrogant sibi. Cum tamen ne minimum quidem uerbum ex sese in potestate habeant quasi ex sese, sed omnia dicta & cogitata ipsorum sunt in manu Dei. Cum tamen adeo longe absint, a sapientia Dei, & operibus diuinis, ut ne se ipsos quidem, aut ullam partem sui norint, nec possint scire, quomodo creati sint & compacti in utero matris, quid ipsorum proprium corpus, quid partes & organa eius sint, quid oculi, quid cerebrum &c. quid nam hoc sit, quo mouetur corpus, breuiter quid sit illa ipsa anima & corporalis uita, Vnde nã tam uarij affectus & motus animorũ, quomodo in ore, & lingua nascantur aut edantur uerba.

Cum ergo hoc totũ, quod sumus, aut facimus, nõ sapientia aut operatio nostra, sed DEI sit. Si ne terrena quidem capimus, si ne in his quidem cora

SVMMARIA

poralibus quicquã possumus aut perfecte cognoscimus, Quæ malum hæc prodigiosa est arrogantiã? quasi ex nobis nostro libero arb. tantum possumus, ut Deũ et diuina ac spiritualia ex nobis cognoscere et efficere queamus, quasi nosmetipsi eripere nos possumus a peccato, a morte æterna etc.

Quare & uersu. xx. indignatur contra tales hypocritas, et doctores operum, DE TE, inquit DOMINE blasphemæ loquuntur & inimici tui sine causa superbiunt et instantur. Custodi tu me Domine, & proba ac purga cor meum, ut in uera uia maneam, quæ sit coram te recta & æterna, idest, in cognitione uerbi gratiæ.

PSALMVS CXL.

Est ardens precatio contra superbos illos hypocritas, qui non solum multa scandala excitant, & laqueos ac insidias tendunt incedentibus uia recta, sed et horrendis minis & infinita crudelitate agunt contra omnes, qui ipsorum errores & impietatem non probant nec sequuntur. Ibi ergo orat, q. Deus uelit ipsorum consilia et conatus impedire, & omnia quæ hostiliter cogitant aut moliantur uertere in ipsos, in capita eorum, ut sic hi hostes populi Dei pereant horribili iudicio, sicut

PSALMORVM.

cio, sicut Pharao perijt in mari rubro, qui e caelo fulmine ictus & simul fluctibus maris obrutus perijt.

Ingens est hęc consolatio pro pijs sicut hic dicit in fine, Cadent in suis ipsorum laqueis & decipulis peccatores. Ego autem semper euado &c.

PSALMVS CXLI.

Est precatio ardens qua petit se custodiri ab impijs doctoribus, qui simulant pacem, & insidiosè blandicijs ac mollibus uerbis utuntur, cum uident se minis, & terroribus nihil proficere, Corripiat me, inquit, iustus &c. id est, malo synceri doctores corripiant, & damnent me arguāt iustitiam meam, q̄ ut hypocrizę deliniant me, & applaudant mihi tanq̄ sancto. Et quis propter illam sanam doctriam cui adbereo, affligar, et ossa nostra subinde redeuntibus afflictionibus confringantur, dispergantur non aliter atq̄ gleba aratro frāgitur et proscinditur tamen malo, corripī a iustis et pijs doctoribus ita, agnoscere peccatum, niti promissione gratię Dei, q̄ audire ipsorum blandiloquia quibus seipsos & alios fallunt, quasi pax eis sit in Deo, & non est eis pax ipsorum enim doctores & hypocrisis tandem,

SUMMARIA

quasi de petra precipitabuntur, idest, repente peribunt & corruent, & gloria eorum erit in confusionem & finis interitus, & tum apparebit quae acerba sit, ipsorum dulcis doctrina.

PSALMVS CXLII.

Est precatio qua iam in periculo undique constitutus, quasi e carcere clamat ad Deum, propter infinitam crudelitatem, & seuitiam falsorum doctorum, qui ipsum propter uerbum persequebantur. Quia enim Israel, populus erat dure ceruicis, iam mueterauerat in eo, haec Caynica acerbitas, ut ueris prophetis lapidatis eitis & occisis, propter predicationem uerbi, & ueri cultus Dei adhererent hypocrisi, Idolatriae, sicut hoc omnes ipsorum historiae testantur & Christus Matth. 5. & Stephanus Act. octauo.

Ideo etiam quia tam uulgatum fuit hoc plerique psalmi, grauius de seuitia pseudoprophetarum, & hypocritarum conqueruntur. Sic et Ecclesiam ueram Dei semper inde ab initio, afflixerunt haeretici & hypocritae, ut ualde necessarium sit contra illos Caynicos sanctos pro uere sanctis orare, ut Historia temporis Heliae & Regis Ahab & Iesabel, id satis testantur & exemplum esse possunt

PSALMORVM.

ffunt huius psalmi, cum omnes ueri prophete cogebantur fugere & latere ad declinandam crudelitatem. Et tempora Arriana etiam satis clarum exemplum sunt, ubi omnes Catholici Episcopi, latere & fugere cogebantur, quia Satan non uult nec potest ferre purum uerbum Dei.

PSALMVS CXLIII.

Est precatio, continet graues affectus, afflictæ & agonizantis conscientie, Constitutus propheta in tentatione peccati, & conuersus iudicio diuino deprecatur examen iudicij, & constanter adheret promissioni misericordie & remissionis peccatorum. Conqueritur autem de hypocritis, & doctoribus legis et operum, per quos tanquam organa diabolus misere uexat, & uarijs tentationibus exercet pios, & conatur a certitudine, promissionis diuine, auocare ad dubitationem, in qua dein conscientie horribiliter quaestiuntur metu & tenebris & terroribus iræ diuine, & nondum placati Dei.

Persecutus est, inquit, inimicus animam meam, abiecit me in tenebras sicut mortuos, in me turbatum est cor meum, ubi sentit de illis angustijs in quas conscientias conijciunt, qui cœca importabilia

S V M M A R I A

bilia imponunt eis, et non uno digito, ea attingere uolunt, sicut Christus Matth. xxij. dicit de Pharisæis. Hic autem egregius psalmus indicat, nullam firmam & solidam consolationem esse conscientijs, quæ ut nitantur, promissione gratuite remissionis peccatorum, & uerbo gratiæ. Non in tres, inquit, in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.

Nulla alia uia acquiescere posse corda & conscientias, omnes ueteres historiæ testantur, quia omnes Sancti Patriarchæ inde ab initio mundi, gratuita imputatione iustitiæ, sunt coram Deo iustificati & non suis operibus, Sicut & Petrus Act. XV. dicit de lege. Iugum, quod nequæ nos nequæ patres nostri portare potuimus, sed speramus per gratiam Christi salui fieri sicut & ipsi.

Memor fui, inquit, dierum antiquorum mediator talia opera tua, & his operibus tuis ab initio me in tentationibus sustento & consolor, Nam omnes magni sancti ab initio, non ex merito iustitiæ suæ, sed mera gratia seruati sunt, liberati a peccato, ab ira Dei per fidem, in semine promissum Christum scz, sicut & Abraham, ex Idolatriâ uocatus est Iosue. 24. Nequæ est ut hic quisquæ gloriatur, in ullo suo merito et opere, in qua operum doctrina tamen Satan per pseudopphetas

PSALMORVM.

non desinit uexare & cruciare conscientias, contra manifesta uerba & opera Dei.

PSALMVS CXLIIII.

Quod insignis gratiarum actio, pro Regibus & Principibus, & omnibus Magistratib. Nam hic Dauid, ut Rex & Magistratus cui erat administranda Resp. gerenda bella, fatetur omnem foelicem gubernationem, omnem successum, foris, domi, artes pacis, uictoriam in bello, esse donum DEI, et tã nō sitū hoc esse in sapientia aut uiribus humaui, q̄ non est situm in nobis, animos tot milium tenere deuinctos, & infinitam multitudinem obedientem parere uni. Item Remp. totam, prouincias & urbes, in tanta malicia diaboli, & mundi, a seditionibus & motibus, tranquillas custodiri.

Quid enim esset aut posset homo mortalis, quē tanq̄ umbra euanescit, ad tanta opera? Sed Dominus maiestatis ille, ut apud Esaiã, inquit, est Dominus omniū regnorū, & regum terre, Ille ut Daniel, inquit, regna transfert atq; constituit, ille Monarchas mutat & Reges, ille tempore pacis uoluntates & animos retinet multitudinis, & seditiosos motus quasi fluctus contra diaboli uen-

O tos, contra

S V M M A R I A

tos compescit, ille tempore belli, terret paucifacit
corda hostium.

Ille cum in caelis tonat, cum tangit montes, &
magnos colles populorum &c. terribilis est, &
quis resistet illi? quando ille, corda hostium per-
cutit pauore, facile est uincere, illum terrorem
quomodo posset incutere homo, aut res tantas,
quomodo gubernare humana sapientia? deinde
orat contra proprium populum, & obiurgat ip-
sorum impietatem. Israelitæ quia habebant illam
gloriam, q̄ erant populus Dei, præ omnibus erant
duræ cervicis, superbi, seditiosi, auari, inuidi, in-
creduli, inobedientes, sicut erga Moſen, & ipsum
Dauidem, & alios pios reges hoc satis moribus
ostenderunt.

Et quâuis uidebant Dauidem, non aliter atq̄;
Moſen, manifesta presentia Dei, & magnis diui-
nis miraculis, in tanta impugnatione hostium ad-
ministrare Remp. & gerere feliciter bella, ta-
men, ipsi prolapsi in securitatem fiducia illius
magni tituli (populus Dei) nibilo euadebant me-
liores, sicut & Moſes dicit, semper rebelles fui-
ſis Domino, a die quoq̄; noſſe uos cepi.

Carnaliter autem & impie erant affecti. q. d.
Manda remanda, expecta reexpecta &c. Quid
predicatis nobis fidem, cum interim affligamur.
Quibus

PSALMORVM.

Quibus Deus est propitius illos benedicit, illis dat uxore, liberos, opes, domus, agros &c. et felicitatem in omnib. Beatus populus cui hec sunt, Nec deerant pseudoprophetae, qui promissiones corporales inculcabat, et ueris prophetis resistebant, & negabant illos esse Deo charos, quibus res non essent secundae, sicut oportet omnes sanctos in hoc mundo affligi.

Contra illos nunc Dauid orat ardentissime, & erigit se in fide prioribus exemplis, Si me Domine ante liberasti, a gladio crudelis Goliath, & dedisti uictoria, sicut & alijs Regibus tum custodi me etiam ab illo impio, indurato, incredulo populo, qui neq; Deum, neq; magistratum curat, qui nihil moratur, quibus exerceatur malis bonus Rex, in Rep. quae pericula belli, quae commoda aut presidia pacis comparentur, sed rude & agreste uulgus sunt, & fex ac sentina, imo porci, qui nihil querunt quam uentrem, quos difficilius est regere, quam quaeuis bella gerere.

Horum similes sunt, nunc nobiles quidam simul Ciues & Rustici, qui pra uentris studio Religionem, literas, diuina humanaq; omnia, conspuunt, Vocat eos ualde dura increpatione, filios alienos,

O ij opponens

S V M M A R I A

opponens hoc ipsorum gloriationi, qua iactabant se filios Abrahe, domesticos Dei, & tamen deteriores erant, quibusuis Atheis gentibus, Spurijs erant & alieni, qui Deum ore & labijs honorabant, cum cor eorum longe ab eo esset.

P S A L M V S C X L V.

Est ualde egregia gratiarum actio, pro rege no CHRISTI, quod Deus in illo populo suscitaturus erat, Nam propter Christum totus ille populus, ab initio præ omnibus gentibus est electus, Lex data, totus Mosaicus cultus constitutus &c. Et hic psalmus ualde urget summum illud & excellentissimum bonum opus, præcipuum & gratissimum cultum Dei, quem exigit prima tabula, scz sacrificium laudis.

Magnificis. n. uerbis prædicat Dei potentiam, & infinitam misericordiam, que est super omnia opera eius, & totus psalmus est insignis rethorica spiritus sancti & amplificatio per uarios affectus, & ornamenta uerborum & sententiarum primi præcepti Decalogi, & illius uocis, Ego DOMINVS DEVS VESTER, & optat, ut regnum Christi homines cognoscant, ut nota, inquit, fiat filijs hominum potentia tua, & gloria
magni

PSALMORVM.

magnificentie regni tui, idest, ut notum fiat per Euangelium, q̄ non sit liberatio a potestate diaboli, ab æterna morte, a peccato &c. q̄ per fidem in uerbum misericordie & gratie nobis donatæ in Christo.

Robur enim & potentia regni Christi, sub formis infirmitatis & crucis abscondita latet, & uerbum Euangelij, uilis doctrina est, apud sapientes & potentes mundi, sicut Paulus dicit, Hæc sapientia est in mysterio abscondita, Christus crucifixus, iudæis scandalum gentibus est stultitia.

Quando autem hoc regnum per predicationem uerbi, quod intrepide docent & confitentur p̄s, coram mundo innotescit, tunc ostenditur esse uirtus ac potentia Dei.

Hoc autem quod uersu .14. dicit, proprie pertinet ad regnum Christi, q̄ erigit elisos, alleuat omnes lapsos. Nam Christus est Rex ille afflictorum, pauperum, lapsorum, iustificans peccatores, suscitans mortuos &c. per quem Deus placatus est nobis, exaudit nos paterne, facit omnem uoluntatem timentium se, pascit & uestit eos, quos mundus odit. Custodit & defendit aduersus potestates inferorum &c. Ideo admiratione amplitudinis gratie erumpit in hanc uocem, Celebret OMNIS caro nomen sanctum eius, idest, q. d.

SVMMARIA

Beneficia & opes regni Christi, sunt immense, sicut & Paulus dicit, Gratia DEO super menarabili dono eius.

PSALMV S CXLVI.

Est gratiarum actio, & continet insignem doctrinam, scz. confidendum esse in DEO qui solus in se confidentes, fideliter curat, & eos quos mundus negligit respicit. Non confidendum esse in ullo homine, in Regibus aut principibus, potentibus aut diuitibus, sicut mundus solet.

Solus enim DEVS est, qui ex omnibus afflictionibus potest magnifice ac potenter liberare, Fiducia autem in homines fallax est, quia etiam de sua vita incerti sunt.

PSALMV S CXLVII.

Est gratiarum actio insignis, pro uarijs incomparabilibus, atq; immensis beneficijs & donis Dei, primum pro insigni beneficio, q; populum illum, & Remp. Israelis ciuitatem Hierusalem in medio gentium, & hostium positam, mirabiliter seruat, afflictam sanat, & respicit deum
pro

PSALMORVM.

pro excellenti illo, & ineffabili DEI beneficio, q̄ ubi uis gentium, pijs iuxta atq; impijs, gratis iuxta ingratis dat cibum & letitiam cordium, ut in Actis Paulus dicit, implens cibo & letitia corda hominum.

In primis autem, q̄ corda piorum a diabolo contristata, ac debilitata & magnitudine tentationū quasi perusta, emplastris fouet, refrigerat, & recreat, omnibus afflictis tentatis & laborantibus in tempore auxiliatur. Deinde q̄, dat pluuias de caelo & tempora fructifera, bonis iuxta ac malis, pascitq; homines iuxta ac cetera animantia, adeo ut ne coruos quidem esurire patiatur, maxime q̄ respicit et exaudit pios se inuocantes, idq; potissimum in Hierusalem, ubi est locus nominis & uerbi sui, dat primū pacem politicam, et foelicem statum Reipub.

Secundo, sanitatem benedictionem, foelicem educationem liberorum & œconomiam.

Tertio, defensionem contra hostes externos, et finibus eius terre, ac ciuitatis pacem.

Quarto, deinde ubertatem & laxitatē annoe, ac copiam fructuum, Nam ille populus & electus ille locus Hierusalem, habent hanc prerogatiuam, præ omnibus gentibus, q̄, apud ipsos uerbum & cultus DEI est.

Quare

S V M M A R I A

Quare & opera & mirabilia sua in illo populo, maxime ostendit, & eius creaturæ ac quotidiana miracula, pluuia scz, niues, ros, pruina etc. clarius ibi cognoscuntur, q̄ apud Idolatras gentes, qui neq; prophetas nec spiritum, nec uerbum Dei habent, nec opera eius uident, etiam si quotidie creaturis & donis diuinis fruuntur, seq; effusis bonis Dei, ut porci pascant, quia enim ignorant uerbum, prorsus etiam ignorant Deum.

P S A L M V S C X L V I I I .

Est gratiarum actio, in qua excitat & exhortatur omnes creaturas in coelo et in terra, ad laudandum Deum, In primis autem sanctos suos, filios Israel, apud quos est uerbum & cultus Dei. Et hoc psalmo obserua insignem doctrinam, Omnes ordines hominum, omnia genera uite, quæ a Deo creata sunt, bona esse; Magistratus scz, Reges, Iudices, iuuenes, senes & c.

Nam si Magistratum gerere, causas audire et iudicare, per se impium esset, tunc illi non possent inuocare nec laudare Deum, nec spiritus sanctus eos hic ad laudandum Deum exhortaretur, Vbi autem sunt Magistratus & leges, Reges & Principes, ibi etiam sunt subditi, apparitores, lictores,

ibi

PSALMORVM.

ibi etiam artifices in urbibus, ibi serui, ancillæ, rustici, ciues, milites &c. Deinde ubi sunt iuuenes et senes, ibi quoq; sunt coniuges, liberi, famuli, ancillæ, adeoq; tota familia.

Omnia hæc sunt per se pia & bona, nec damnanda sicut Papa blaspheme damnauit, & omnia hæc ostendunt suum illum optimum & omnipotentem creatorem esse bonū, & deberent merito omnes hæc bonæ creaturæ Dei, esse uocales, & infinitis linguis canere, ac celebrare immensam bonitatem, & infinita ac ineffabilia beneficia Dei.

Vis autem scire contra Papæ & similes pharisaicas doctrinas, q̄ omnes creaturæ Dei, minime, maxime, ualde bonæ sint, tum finge una aliqua creatura in hac rerum uniuersitate, uel uno momento, carendum esse, si nullus esset ignis, si uel uno momento nullus SOL, si nulla esset mulier, si nullus infantulus &c. Hæc expendens uidebis, q̄ nemo satis laudare Deum possit, uel pro una creatura, qui tot pene mundos bonitatis creauit, quot creaturas condidit.

PSALMVS CXLIX.

Gratiarum actio, pro immenso hoc beneficio Dei, q̄ Deus suo populo est propitius,

SVM MARIA

tius eumq; suo uerbo ac promissionib. certificat, de
 uoluntate sua, q; uelit illis misereri, illos respicere
 et exaudire, pro quo immenso Dei beneficio nullæ
 gratiæ satis magnæ sunt. Et ille thesaurus, qui est
 præciosior toto mundo, afflictis conscientijs, q;
 Deus scz gratis promittit suo populo benedi-
 ctionem in semine Abrahæ & remissionem pec-
 catorum, nec respicit ibi q̄ sint indigni, est maior
 q̄ humana mente percipi possit.

Ideo hic psalmus proprie est noui testamenti,
 sicut & dicit, Cantate DOMINO canticum
 nouum, indicans canendum esse Regi Israel, &
 Zion, quem letantes celebrare debeant in cubiculis
 suis, id est, in templis & Ecclesijs ubi conue-
 niunt sicut & Esaias propheta, sana ipsorum &
 altaria, strata & cubilia nominat, in quibus Israel
 fornicetur, id est, Idola colat.

Item hoc etiam pertinet ad nouum testamen-
 tum q; dicit, Gladij ancipites in manibus eorum,
 ad faciendam uindictam in gentibus ad ligandos
 Reges eorum in compedibus & c. Non est in-
 telligendum Iudaice, aut Mahometice, de tyrannide
 terrena.

Sed hæc erit uindicta promissa in scripturis, q;
 semen Abrahæ Israelitæ Apostoli scz, per gladium
 spiritus euerterunt, in tot regnis Idolatriam, &
omnem

PSALMORVM.

omnem sapientiam mundi pudescerunt, Sicut Paulus. i. Corinth. x. dicit & c.

PSALMVS CL.

Est gratiarum actio, pro populo Israel scripta, ad laudandum Deum, in sancto uel sanctuario suo, idest, pro illo immenso et incōparabili beneficio, q̄ apud Israelitas est sanctuariū Dei, tabernaculum, arca propitiatoriū, Locus sex habitationis Dei, Nam in illo populo, & in illo loco Hierusalem Deus, quasi in sua arce, & cœlis suis habitat. Vnde & alij prophete cœlos uocant illū populum ut locum habitationis nominis & uerbi Dei, q̄ ibi præsens sit potentia & uirtus DEI ubi & operibus & miraculis, sese exerit. Deinde recitat uaria instrumenta musica, quorum tunc erat usus in illo populo, ut tum erat ceremonia, Leuitici cultus & sacerdotij. Christianis & populo noui testamenti, tuba, psalterium, cythara, tympana, sunt ipsum Euangelium & ministeriū uerbi.

Hic autem monendos esse duxi pios animos, quos Satan indefinenter tentationibus exercet, ut meminerint omnes psalmos Eucharisticos, seu gratiarum actionis, esse simul promissiones Dei,
 pro erig

S V M M A R I A

pro erigendis, sustentandis & recreandis afflictis
conscientijs, & argumenta contra diabolum, q̄
Deus sc̄z, sit Deus pacis, vite & consolationis,
nō Deus tristitiæ, crudelitatis aut dānationis etc.

Cum enim David & alij sancti cum sic effuse,
et alacriter laudāt, ostendunt, q̄ Deus non deser-
uit suos in tentatione, sed misertus sit afflictorum,
respirare dederit agonizantibus, succurrerit la-
borantibus, respexerit corda contrita, & finem
aliquem dederit afflictionum eripuerit, e ma-
lis, & sepe mirabiliter ac dulciter consolatus
sit &c.

Quare qualibet gratiarum actio, in psalmis
simul, est promissio gratiæ, & doctrina pro affli-
ctis & tentatis, ut pote, quæ exemplo Davidis &
aliorum docet, Deum respicere afflictos exaudire
inuocantes, pacem facere in quavis tentatione
luctantibus.

DISCE ergo BENE per totum psalteriū,
hoc argumentum colligere contra Satanam, Lau-
date DOMINUM, ergo consolatus est, illum
Davidem laudantem, quia tristes & mortui non
laudant Dominum, neq; qui absorbentur tristitia,
& descendunt in infernum.

Ergo & Ecclesiam in tot & tantis scandalis,
tentationibus afflictionibus, odijs acerbissimis
mundi

PSALMORVM.

mundi & Satane, misere luctantem, tam non desinet, magnifice et superexcellenter, diuinitus consolari, q̄ non desinit in hac breui & momētanea uita tentare, ergo omnes credentes quotquot tentati sunt, etiam sunt consolatione erecti &c.

Ergo et nos, omnesq; pios consolabitur, et ora nostra aperiet ad laudem, ut Satan confundatur in omnibus consilijs & operibus suis

Glorificetur autem IESVS CHRIS-

TVS DOMINVS & DE-

VS NOSTER, QVI

CVM PATRE

ET SPI

RITVS. uiuit et reg-

nat, Benedictus in secula, AMEN.

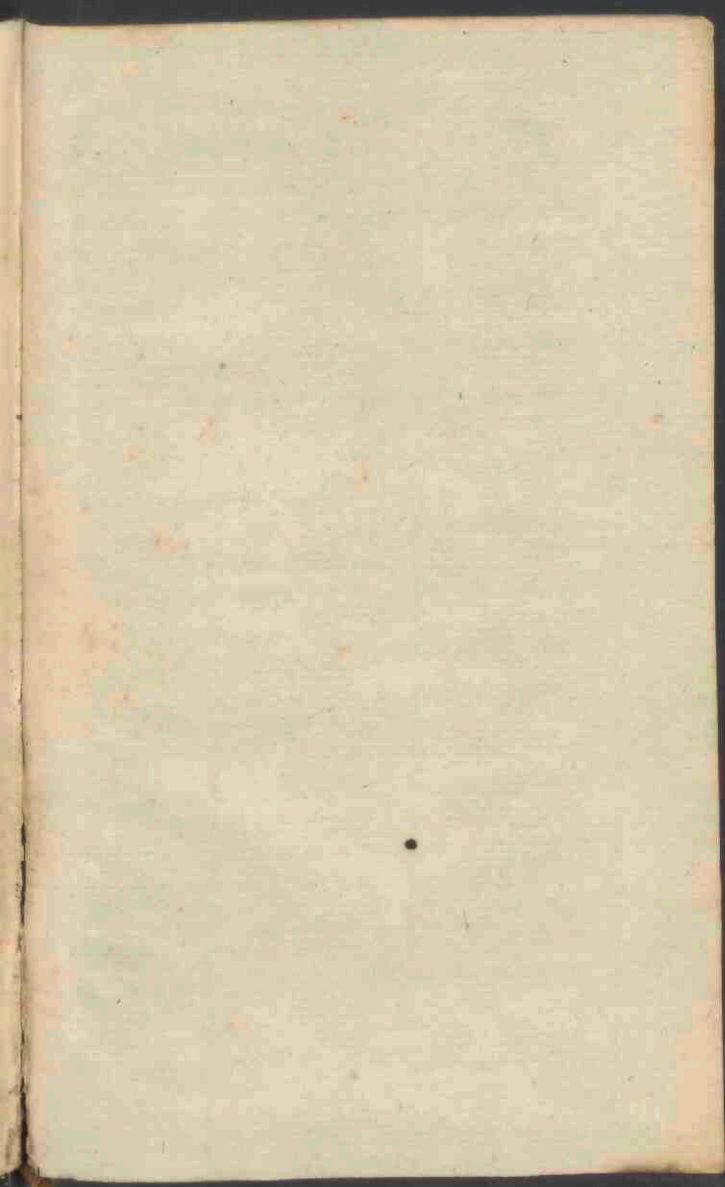
D. M. L.

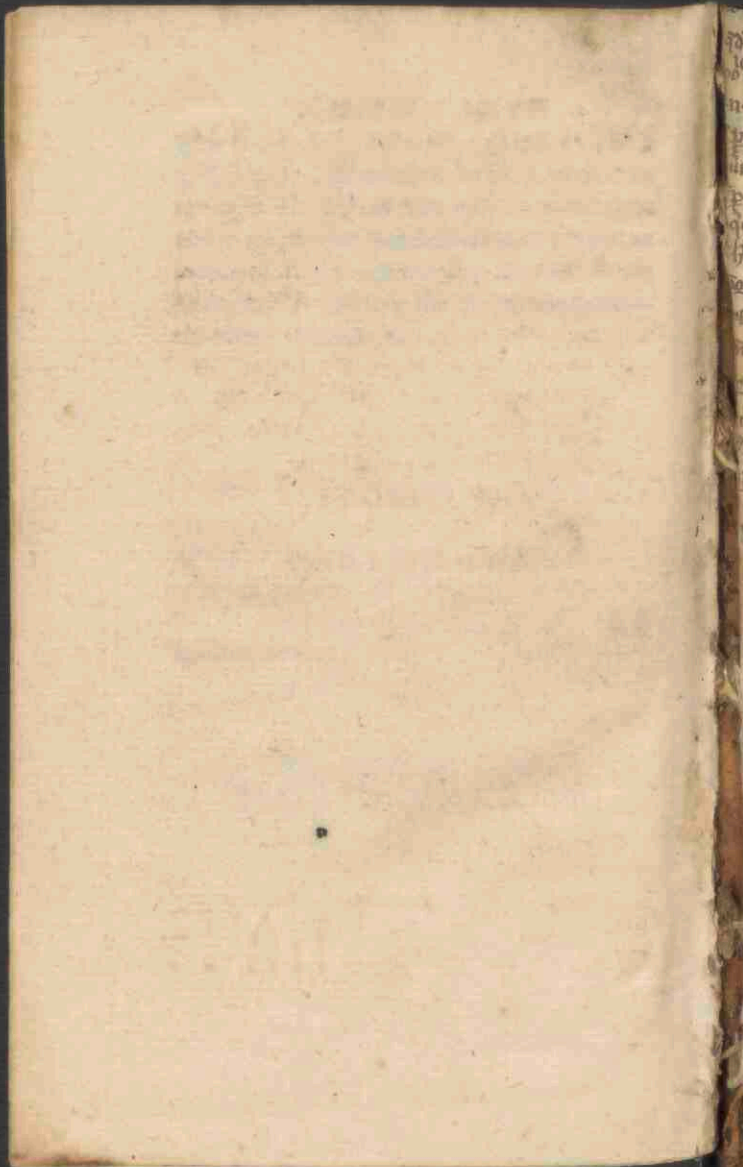
ROGO UT SI CUI OPERA MEA
 profuit, ostensorum breuiter argumen-
 torum in Psalmos, ut non misceat, summaria,
 textui psalmoreum. Nam textum malo separatim
 imprimi, Deinde, & non sine incommodo est,
 Cum pleraq; prolixiora sint ipso psalmo, summa-
 ria textui commisceri.

AD LECTOREM I. IONAS.

SVMMARIA ita translata sunt, ut
 permittente DOCT MARTI-
 NO, quibusdam locis sententię, & res, de
 quibus author sentit, pro pijs lectoribus
 prolixius sint tradite.

Impressum Viteberge per Ioannem
 VVeifs. D M XXXIIII.

ad
le
u
p
ui
p
ge
he
ue
st
ro
uit
o
s
at
a
at
u

